

Zpravodaj

Společnosti pro trvale udržitelný život

1/2003

Vážení přátelé, členové a příznivci STUŽ,

dovolte, abych Vás přivítala v novém roce na stránkách Zpravodaje STUŽ a popřála Vám jménem předsednictva mnoho zdraví, pohody a optimismu.

Vedle toho, že by v naší republice měl být zvolen prezident (v době, kdy píšu tyto řádky, máme za sebou neúspěšnou druhou volbu), budeme ve STUŽ volit předsedu a členy předsednictva. Proto buďte tak laskaví a zúčastněte se valného shromáždění (pozvánku najdete na následujících stránkách), kde proběhne volba. Doufejme, že atmosféra bude přívětivější než ve Španělském sále Pražského hradu. Při té příležitosti Vás vyzýváme (předseda, současné předsednictvo i já jako tajemnice), abyste zvážili, zda by někdo další z členů STUŽ nechtěl do předsednictva kandidovat. Pokud by tomu tak bylo, zašlete e-mailem nebo poštou něco málo o sobě a dostavte se 4. března od 16,00 hod. na Novotného lávku. Věřte, že mnozí z nás by už potřebovali vystřídat!!

Druhá polovina loňského roku a začátek roku letošního byly poznamenány smutnými událostmi: nejprve zemřel náš bývalý předseda a posléze místopředseda, dobrý kamarád Igor Michal, po něm následoval člen čestného předsednictva Čestmír Jech a letos další člen čestného předsednictva Milan Machovec. Všichni tři byli dobří a moudří lidé – je nám to nesmírně líto a budou nám čím dále tím více chybět.

Loňský srpen přinesl mnohým z nás starosti s likvidací následků povodní. STUŽi jako organizaci se voda vyhnula, některým členům však nadělala spousty škod. Přeji všem těm, které povodeň postihla, aby se jim podařilo následky co nejdříve zlikvidovat a škody nahradit.

Moc srdečně Vás všechny zdravím a těším se, že se nejpozději 4. března na valném shromáždění uvidíme.

Eva Vavroušková, tajemnice

V Praze 24. ledna

1. CO JE, CO BUDE, O ČEM BYCHOM MĚLI VĚDĚT

1.1 Valné shromáždění

Pozvánka

Zveme všechny řádné členy Společnosti pro trvale udržitelný život na zasedání
valného shromáždění STUŽ,
které se bude konat v Klubu techniků v Praze, na Novotného lávce, místnost 319
v úterý 4.března 2003 od 16:00 hod.

Tato pozvánka je písemným svoláním valného shromáždění STUŽ
ve smyslu č. 7.2 platných stanov.

Za předsednictvo STUŽ Pavel Šremer, předseda, v. r.

1.1.1 Předběžný program valného shromáždění

1. Zahájení, organizační pokyny
2. Volba mandátové komise
3. Volba návrhové komise

4. Volba volební komise
5. Volba předsedy, členů předsednictva, revizní komise a schválení čestného předsednictva
6. Zpráva o činnosti STUŽ za rok 2002
7. Předložení návrhu plánu činnosti pro rok 2003
8. Diskuse o Zprávě o činnosti za rok 2002 a k Návrhu plánu na rok 2003
9. Zpráva o hospodaření za rok 2002
10. Návrh rozpočtu na rok 2003
11. Zpráva revizní komise
12. Rozprava ke Zprávě o hospodaření za rok 2002, k Návrhu rozpočtu na rok 2003 a k Zprávě revizní za rok 2002
13. Zprávy o činnosti regionálních poboček a regionální skupiny STUŽ – přednesou zástupci poboček
14. Návrh na jmenování čestných členů STUŽ a jejich zvolení
15. Vyhlášení zvolených členů předsednictva, předsedy, členů revizní komise a čestného předsednictva
16. Zpráva návrhové komise
17. Schválení usnesení
18. Závěrečné slovo předsedy
19. Různé

1.2 Materiály k valnému shromáždění

1.2.1 Zpráva o činnosti STUŽ za rok 2002

Zpráva o činnosti STUŽ za období únor 2002 – únor 2003

Vypracoval Pavel Šremer, předseda STUŽ

Poslední valné shromáždění se konalo dne 5.3.2002 a bylo shromážděním v polovině funkčního období předsednictva (předsednictvo bylo zvoleno valným shromážděním 6.3.2001). Tato zpráva se proto týká období druhé poloviny práce předsednictva, tj. činnosti od února 2002 do února 2003.

Předsednictvo pracovalo ve složení:

Předseda: Pavel. Šremer

Místopředsedové: Igor. Míchal (zde nás postihla nenahraditelná ztráta jeho úmrtím v létě loňského roku), Jan Pinos, Ivan Rynda

Členové: Ivan Dejmal, Jiří Dlouhý, Jiří Kulich, Karel Jech, Martin Říha, Ondřej Velek, Miroslav Punčochář, Karel Čapek, Martin Bursík, František Korbel, Tomáš Hák, Miroslav Martiš, Jiří Roth.

V revizní komisi pracují Hana Horynová, Jaroslav Mejzr a Jan Zeman

Tajemníci velmi zodpovědně dělá Eva Vavroušková ,

Účetní služby pro nás vykonává Dana Kopanicová.

Aktivity STUŽe:

A. Pravidelné diskusní semináře na Novotného lávce

8. ledna „Udržitelné životní styly a neudržitelná spotřeba“ – garant Ondřej Velek
5. února „Ekonomické aspekty trvale udržitelného rozvoje“ – garanti Ivan Rynda a Jan Zeman, v panelu dále Ing. M. Šafařík,
5. března Konalo se valné shromáždění – v přestávce výklad o zdolání hory Baruntse (7220 m) v Himálaji s promítáním diapozitivů – Martin Bursík

2. dubna „Umíme pomáhat? Česká rozvojová pomoc: přání a realita“ – garant Pavel Nováček, panelisté: Ing. B. Tomášová, Ing. P. Smejkal, MZV, Ing. J. Kroužek, CSc, Mgr. P. Halaxa-ÜMV, Ing. Kv.Princová, Čes. Katol. Charita, PhDr. L. Horáková, Bohemia Corps, JUDr. J. Hlaváček, MŽP, Ing. Šplíchalová, Volonté
7. května „SEA – posuzování vlivů koncepcí na životní prostředí, Evropa a my“ – garant Miroslav Martiš, panelisté : Ing. Arch. M.Říha, MŽP, CSc, PF UK, Ing. E. Polenka, VKV, CpKP, RNDr. M. Martiš, ÚAE Kostelec
4. června „Volební programy a životní prostředí“ – předvolební seminář se zástupci politických stran – garant Karel Jech
3. září „Plán odpadového hospodářství a posouzení jeho vlivu na životní prostředí, povodně“ – garant Ondřej Velek, panelisté: NM Ing. E.Tylová, RNDr. A.Kopecký, MŽP, Mgr. M. Tomíková, MŽP, prof. J.Říha, MUDr. M. Zimová-SZÚ, Ing. J. Mikoláš, Ing. I. Kropáček a MUDr. M.Šuta, Greenpeace
1. října „Veřejný zájem na lesích“ – garant Pavel Kyzlík, panelisté: RNDr. D. Novotná, MŽP, Ing. Vančura, Mze, RNDr. J. Stonawski, LČR HK, Ing. J. Myslivec, Colloredo-Mansfeldské lesy Zbiroh, Ing. Št. Kalina, ČLS, Dr.Ing. J. Macků, ÚHÚL Brandýs
5. listopadu „Světový summit o udržitelném rozvoji v Johannesburgu očima přímých účastníků“ – garant Ivan Rynda, panelisté: ministr RNDr L.Ambrozek, poslanec RNDr. Fr. Pelc, PHDr. I. Rynda, Ing. Z. Drhová, Zelený kruh, Viktor Třebický, ÚEP
3. prosince „Integrovaná prevence znečištění v ČR a zákon 76/2002 Sb. o IPPC/IRZ“ – garanti Pavel Šremer a Ondřej Velek, , panelisté JUDr. P. Petržílek, NM MŽP, Ing. L. Špaček, MPO, Ing. O. Velek, Partnerství, RNDr. St. Bosák, ČIŽP, Ing. J.Zbořil-Svaz papírenského průmyslu
7. ledna Strategie TUR ČR a rada udržitelného rozvoje – garant O.Velek, I.Rynda
4. února Rizikové faktory v ŽP - chemické látky a GMO – garanti K.Jech, M.Punčochář, O. Velek

Návštěvnost byla závislá na zajímavosti a aktuálnosti tématu, známosti panelistů apod. Pravděpodobně největší účasti, kdy někteří účastníci museli stát (cca 120 přítomných), se těšila ponovoroční besídka k strategii TUR pro ČR a k Radě pro trvale udržitelný rozvoj.

B. Konference, semináře, výstavy

25. června - Příspěvek na konferenci „Czech Real 2002“, organizované Institute for International Research (Ing. Igor Míchal)

1.října.2002: Přednáška o roli NGOs při uplatňování zapojení veřejnosti do plánů povodí na semináři Dialog o vodě, zemědělské produkci a životním prostředí ve střední a východní Evropě (Pavel Šremer)

C. Vydaná stanoviska

Stanovisko předsednictva STUŽe č. 96 k navrženým zněním nového správního řádu

Stanovisko předsednictva STUŽe č. 97 k části věcného záměru nového stavebního zákona věnované územnímu plánování

D. Připomínky a podněty STUŽe:

- 4.března2002: Návrh Senátu Parlamentu ČR na státní vyznamenání Medaile Za zásluhy Ing. J. Vavrouškovi, CSc, in memoriam

- červen 2002 - Výzva předsedovi vlády a ministru ŽP k uvolnění financí a zintenzivnění prací na projektu NATURA 2000 (připojení se k otevřenému dopisu ekologických NGOs)
- Odpověď na podnět radního Kovaříka vyjádřit se k strategickému plánu Prahy
- Návrhy Zelenému kruhu na doplnění dotazníku pro politické strany k volebním programům
- 11.9. 2002 - Dopis STUŽe ministru Ambrozkovi k plánu odpadového hospodářství
- Pro Evropu bez jedů- výzva evropským vládám a parlamentům-připojení se k petici cca 200 nevládních organizací z celé Evropy, koordinované v ČR Arnikou.
- Připojení se k Deklaraci na ochranu přírodních hodnot Libereckého kraje – proti záměru uspořádat uspořádat v Libereckém kraji Mezinárodní šestidenní motocyklovou soutěž Enduro 2002.

E. Projekty STUŽe

5.června. 2002: Vyhlášení výsledků soutěže o nejlepší esej na téma udržitelný způsob života pro studenty univerzit v ČR a SR, kterou organizují STUŽ ČR a SR, Mosty a REC Slovensko. 1.cenu 7.000,-Sk získala Magda Hulanová z Fakulty humanitních studií UK v Praze, 2. cenu 5.000,-Sk Michal Sedlačko, posluchač Fakulty mezinárodních studií v Bratislavě a 3. cenu 3.000,-Sk Jan Jícha z FF UK v Praze

18. – 22. března - Ozvěny Ekofilmu – promítání filmů z festivalu Ekofilm dětem a studentům
červen – září - Příprava projektu: Program účasti veřejnosti na prosazování přednostního využití „brownfields“ před výstavbou „na zelené louce“ při územně plánovací a územně rozhodovací činnosti obcí

září - říjen 2002 - Dopracování části projektu k brownfields, vznik pracovního kolektivu k této problematice

F. Pracovní skupiny

V minulém roce pracovaly jen příležitostně, nepodařilo se např. uspět s několika projekty skupiny pro územní plánování

G. Pobočky

- *16.května 2002* beseda M. Říhy, P. Šremera a Karla Jecha v klubu v Klatovech, zatím není jasné zda vznikla funkční klatovská či západočeská pobočka
- Došlo k zrušení olomoucké pobočky na její vlastní žádost, zůstává zde skupina

H. Další aktivity

- Podíl na přípravě strategie udržitelného rozvoje ČR (koordinované ČEÚ)
- Pomoc Euroregionu Bílé/Biele Karpaty při získání grantu od USIS
- 23.4.2002 – Den otevřených dveří v nové kanceláři STUŽ v Krátké ul. 26 ve Strašnicích.
- 25.6. 2002 – Letní Stůžovrat
- 12.9.2002 - Vzpomínka na Ing. Igora Míchala, CSc (spoluorg. se Společností pro krajinu a Českou komorou architektů)
- Memoriál J. a P. Vavrouškových v Roháčích 13.-15.9.2002
- 24.9.2002 – podzimní Stůžodennost
- v listopadu – spolupráce s misí delegace FNEP-francouzské státní nadace pro podnik a výkon na problematice trvale udržitelného rozvoje
- 17. 12.2002- Zimní Stůžovrat
- Spoluúčast na přechodu Bílých Karpat 29.12.-31.12.2002 a společném Česko-Slovenském Silvestru ve Strání, organizovaném Euroregionem Bílé/Biele Karpaty

I. Organizační záležitosti

V únoru až březnu 2002 došlo k přestěhování kanceláře na adresu Krátká 26, 100 00 Praha 10-Strašnice, tel. 274822501, tel. do Krkonošské 222726909. Dík za pomoc při přestěhování patří všem zúčastněným, zvláště Karlovi Jechovi, Evě Vavrouškové, Ondřeji Velkovi, panu Šrajerovi a Mirku Martišovi.

J. Prezentace STUŽ, Zpravodaj, webovské stránky

- Účinkování ve vzpomínkovém pořadu TV o J. Vavrouškovi z cyklu Předčasná úmrtí, bude vysíláno v září 2003)
- 31.12.2002: Pořad rozhlasu Praha 6 Zeměžluč (Čestmír Klos) k Česko-Slovenskému setkání na Bílých Karpatech (P. Šremer, R. Kunc, E. Vavroušková)
- V průběhu roku byla vydána dvě čísla Zpravodaje STUŽ, z čehož jeden byl připravován již v předcházejícím roce a dohotoven a odeslán v lednu 2002, proto je označen jako Zpravodaj 3/2001. Zpravodaje byly vtištěny v nákladu cca 450 ks a rozeslány poštou všem členům STUŽ a organizacím, které o ně požádaly. Zbytek byl rozdán příznivcům STUŽ. Ke snížení počtu vydaných čísel nás donutily finanční důvody – jednak vyšší náklady s tiskem a vyšší poštovné, jednak jsme nezískali všechny granty a prostředky, které jsme plánovali. Zpravodaje jsou obsažné, jeden má 83, druhý 86 stránek
- Webovské stránky byly pravidelně aktualizovány. Kromě jiných informací zde byla doplňována stanoviska STUŽ a aktuálně zveřejňované pozvánky na semináře STUŽ a ostatní akce. O stránky pečuje Jiří Dlouhý.

STUŽ se v minulém roce přestěhovala do nové kanceláře ve Strašnicích (tedy od porodnice se Společnost pro trvale udržitelný život přesunula ke krematoriu, jak si již všiml jeden náš kolega). Stálo nás to hodně práce s vyklizením a zařizováním, díky tomu, že se nás na to sešlo více, jsme to zvládli již do poloviny března 2002. Nové prostory jsme si oblíbili, máme za sousedy ekologické nevládní organizace a spojení je výborné-tramvají i metrem.

Velkou ztrátu jsme utrpěli úmrtím našeho místopředsedy Ing. Igora Míchala, je to nenahraditelná ztráta, Igora si budeme stále připomínat pro jeho obětavost a široký rozhled.

Minulý rok se nám podařilo zorganizovat některé velmi úspěšné diskuse-např. k strategii TUR ČR a Radě udržitelného rozvoje, k světovému summitu v Johannesburgu, či k SEA, anebo české rozvojové pomoci.

Již méně úspěšní jsme byli s novými projekty. Zde se více dařilo některým pobočkám – např. jihočeské, než nám v Praze. To má bohužel za následek omezené finanční možnosti pro aktivity v tomto roce.

Jako novinka vznikla soutěž o nejlepší esej na téma udržitelného způsobu života pro posluchače univerzit na Slovensku a v Čechách, kterou společně připravuje STUŽ ČR i SR, Mosty a REC Slovensko. Věříme, že i takto získáme větší zájem studentů.

1.2.2. Návrh plánu činnosti STUŽ na rok 2003

1. Organizování diskusí na naléhavá témata
2. Pracovat na projektech:
 - Ozvěny Ekofilmu
 - Brownfields
 - EU a NGO

- Implementace 1. pilíře Aarhuské úmluvy-Právo na informace o chemických látkách a GMO
- 3. Pokračovat ve snahách o založení dalších poboček a skupin
- 4. Pořádat pravidelné akce pro členy a příznivce-Stužovraty, Stužodennosti, Memoriál
- 5. Alespoň se spolupodílet na Silvestrovském přechodu Bílých Karpat
- 6. Lépe využívat prostory v Krátké ul. pro pravidelné besedy
- 7. Navázat vztah s městskou částí
- 8. Hledat sponzory
- 9. Spolupracovat s ČSŽP
- 10. Zorganizovat ve spolupráci s Univerzitou Palackého a dalšími org. konferenci Johannesburg + 1: Směřování k udržitelnému rozvoji v Olomouci

1.2.3 Zpráva o hospodaření za rok 2002 a Návrh rozpočtu na rok 2003

Zpráva o hospodaření ještě v době práce na tomto Zpravodaji není účetně zpracována, není tedy ještě zpracován ani návrh rozpočtu na rok 2003. Oba materiály budou rozdány členům na valném shromáždění 4. března a uveřejněny v dalším čísle Zpravodaje.

1.3 Program pravidelných seminářů STUŽ na první pololetí roku 2003

4. únor	Rizikové faktory v ŽP -Chemické látky a GMO, garanti O. Velek, K. Jech, M. Punčochář
4. března	Valné shromáždění
1. duben	Aarhuská úmluva a příprava konference v Kyjevě, garant M. Tuháček
6. květen	Územní plánování, brownfields a příprava nového stavebního zákona, garant I. Plicka
3. června	Vstup do EU a ŽP, garanti J. Dlouhý, K. Jech
2. září	Vzorce spotřeby a integrovaná výrobní politika, garant O. Velek

1.4 Konference „Johannesburg + 1 (Směřování k udržitelnému rozvoji)

Česká a slovenská STUŽ ve spolupráci s Centrem interdisciplinárních studií Univerzity Palackého, Střediskem ekologické výchovy Odboru životního prostředí Magistrátu města Olomouc, Centrem pro sociální a ekonomické strategie Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy a Sdružením pro otevřenou společnost pořádají ve dnech 23. – 25. dubna 2003 v Olomouci konferenci Johannesburg + 1 (Směřování k udržitelnému rozvoji) (22. dubna proběhne v Olomouci seminář ke kanálu Dunaj-Odra-Labe za účasti ministra životního prostředí Libora Ambrozka; o víkendu 26. – 27. dubna budou probíhat po celý den besedy a diskuse se zajímavými osobnostmi v rámci Ekologických dnů Olomouc)

Přípravný výbor: Michal Bartoš, Jiřina Dienstbierová, Jiří Dlouhý, Mikuláš Huba, Marian Jahoda, Pavel Nováček, Martin Potůček, Pavel Šremer, Eva Vavroušková.

Program:

I. blok

Co se událo na Světovém summitu o udržitelném rozvoji? Byl Johannesburg zklamáním, nebo úspěchem?

II. blok

Jaké lze očekávat následné aktivity na mezinárodním poli?

III. blok

Výzvy Johannesburgu pro Českou a Slovenskou republiku

a) *Národní strategie udržitelného rozvoje*

- Projekt UNDP ČR
- Projekt ČEU
- Vize rozvoje ČR 2020
- Projekt UNDP SR
- Vize rozvoje SR 2020
- Alternativní vize rozvoje SR

b) *Strategie udržitelného rozvoje ČR – jak dál? (moderovaná diskuse)*

c) *Rada vlády pro udržitelný rozvoj*

d) *Fórum pro udržitelný rozvoj*

e) *Česká humanitární a rozvojová pomoc*

IV. blok

Výzvy Johannesburgu pro země Visegrádské skupiny a pro Evropskou unii

V. blok

Výzvy pro příští světový summit Johannesburg + 10 (resp. Rio + 20)

Výstupem z konference Johannesburg + 1 bude sborník přednesených referátů a koreferátů.

Ubytování 150,- Kč, 600,- Kč, 1000,- podle míry komfortu

Vložné 200,- Kč, studenti 100,- Kč

Příhlášky lze vyžádat u Pavla Nováčka, Centrum interdisciplinárních studií, Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 8, 771 47 Olomouc, E-mail: nov@aix.upol.cz

Závazné přihlášky zasílejte co nejdříve (nejpozději však do **25. března 2003**) na výše uvedenou adresu

Závazně přihlášení obdrží do poloviny dubna aktualizovaný program konference a organizační pokyny (adresu ubytování a místa konání konference, plánek centra města apod.).

3. CO BYLO

3.1 Medaile Za zásluhy Josefu Vavrouškovi i.m.

K státnímu svátku 28. října 2002 udělil prezident republiky Václav Havel zakladateli STUŽ Josefu Vavrouškovi Medaili Za zásluhy o Českou republiku I. stupně in memoriam.

3.1.1 Návrh na udělení medaile (za STUŽ vypracoval Ivan Rynda)

V souladu se zákonem o státních vyznamenáních České republiky ze dne 9. července 1994 č. 157/1994 Sb. navrhuje Společnost pro trvale udržitelný život udělit v roce 2002 Medaili Za zásluhy **Doc. Ing. Josefu Vavrouškovi, CSc.**, in memoriam.

Josef Vavroušek byl v českém a evropském prostoru mimořádnou osobností integrující odbornost, veřejné působení a klasickou podobu zastupitelské politiky v tvořící se otevřené liberální občanské společnosti. Výrazně se podílel na tvorbě základů československé a české legislativy životního prostředí, uspořádáním první celoevropské konference ministrů životního prostředí v červnu 1991 na Dobříši zahájil významný evropský politicko-environmentální proces, trvale zvaný „dobříšský“. Jako vedoucí československé delegace na Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji v Riu de Janeiro v červnu 1992 dává jeden z prvních předvídavých impulsů k úvahám o funkční reformě Organizace spojených národů. Zakladatelskou činností v oblasti nevládních organizací a současně na akademické půdě, kde inspiruje zkoumání společenskovedních souvislostí udržitelného rozvoje, posiluje Vavroušek veřejný život a

skutečnou, nepředpojatou odbornost, vtělenou do pěti knih, čtyřiceti studií a půldruhého sta odborných článků.

Největší zásluhou Josefa Vavrouška, pro niž jej k udělení stejnojmenné medaile navrhuje, je tedy jeho kultivující a sjednocující vliv na českou společnost. S naprostým respektem k odbornému poznání a s nejvyšší podporou názorové různosti usiloval Josef Vavroušek vždy o jednotu společenské dohody a spolupráce při svobodě a rozmanitosti všech společenských skupin a jednotlivců.

Podrobnější údaje a zdůvodnění:

Josef Vavroušek představoval v dřívějším Československu, v České republice, ale jistě i v prostoru nadnárodním, přinejmenším evropském, osobnost, jež může být zcela důstojným partnerem všem dosavadním laureátům. Základní údaje o jeho životní dráze a významných počinech jsou uvedeny v připojeném životopisu; je však nutné je s odstupem času také zhodnotit a uvědomit si jeho přínos stejně jako mezeru, jež po jeho předčasné smrti v českém veřejném životě zůstala.

Studia na strojní fakultě ČVUT v Praze s ekonomickou a matematickou specializací ukončená v roce 1967 a završená kandidaturou v roce 1975 položila základy Vavrouškovu systémovému a neobyčejně komplexnímu myšlení. Studentské aktivity a účast na expedici do Lambaréné, již pomáhal zorganizovat, mu otevřely prostor veřejného života, natrvalo jej připoutaly k problematice životního prostředí a vtiskly mu mravní étos a trvalý zájem o společenskovední poznání. Odborně i společensky významná práce v Ekologické sekci Československé biologické společnosti při ČSAV, spoluzaložení Kruhu nezávislé inteligence a Občanského fóra pak logicky vyústily ve funkce ministra vlády ČSFR a předsedy Federálního výboru pro životní prostředí ve volebním období 1990–1992.

Pro Josefa Vavrouška je příznačné, že v roce 1992 zakládá jedno z nejvýznamnějších středoevropských občanských sdružení v oblasti životního prostředí, Společnost pro trvale udržitelný život, a současně pomáhá ustavit obor veřejné a sociální politiky na akademické půdě Fakulty sociálních věd, kde plní podmínky pro udělení titulu docenta, stává se proděkanem a usiluje o založení oboru Ekologie člověka; působil i na Vysoké škole zemědělské, s velkým ohlasem se setkaly jeho přednášky na Slovensku, na universitě v Cambridgi a ve Spojených státech amerických.

Množství aktivit a plánů přerušila tragická smrt v tatranské lavině v březnu 1995.

Z mnoha trvalých konkrétních hodnot a odkazů, které Vavroušek zanechal, je nutné vyzdvihnout alespoň následující.

Legislativa. Federální výbor pro životního prostředí, který Josef Vavroušek zřídil a vedl, i on sám osobně se výrazně podíleli na mimořádně kvalitních a početných právních normách, jež v letech 1990 až 1992 vytvořily základ české i slovenské legislativy životního prostředí. Za všechny je nutno zmínit alespoň základní „střechový“ zákon o životním prostředí č. 17/1992 Sb., který právně definoval základní pojmosloví oblasti, zavedl institut ekologické újmy, stanovil právo na informace o životním prostředí, princip posuzování vlivů lidské činnosti na životní prostředí a především uvedl do právní struktury celospolečensky zcela zásadní strategii trvale udržitelného rozvoje. Jeho teoretické propracovávání a veřejná popularizace také patří k nejdůležitějším Vavrouškovým přínosům.

Evropská politika. Josef Vavroušek inicioval a spolu s FVŽP již v červnu 1991 také uspořádal Konferenci ministrů životního prostředí evropských zemí „Životní prostředí pro Evropu“ s hosty z celého světa. Konference vedle věcných jednání o politice životního prostředí věnovala plný půlden etické a axiologické diskusi, debatě o hodnotách nezbytných pro dosažení trvale udržitelného života člověka v harmonii s ostatními formami života. Zprostředkovala mj. i dialog přizvaných zástupců světových bank s delegací nevládních organizací, jenž, uplatňován ve světovém měřítku, mohl předejít mnoha povrchním a

nepoučeným sporům o globalizaci i pozdějším tragickým událostem. Konference však přinesla také několikasetstránkový sborník zásadních dokumentů „Europe's Environment – Dobříš Assessment, vydaný v březnu 1995 při příležitosti Světového summitu pro sociální rozvoj v Kodani. Nejvýznamnějším přínosem z dlouhodobého hlediska je však nesporně stopa, již konference v evropském vědomí zanechala. Velmi brzy se na evropské diplomatické i odborné úrovni začalo spontánně hovořit o „postdobříšském procesu“. Jeho výsledkem je Celoevropský systém ochrany a obnovy životního prostředí a Environmentální program pro Evropu, otevřený dokument a dynamický program, jenž by se měl interaktivně rozvíjet a uskutečňovat v rámci evropského integračního procesu. Dobříš založila i tradici setkání evropských ministrů životního prostředí ve zpravidla dvouleté, tedy poměrně krátké periodě; schůzka v roce 1993 se konala v Luzernu, ročník 1995 na podzim v Sofii, kde byl také distribuován dobříšský sborník. Čtvrtá konference konaná v dánském Århusu v červnu 1998 již svedla k jednacím stolům i zástupce Severní Ameriky a střední Asie a uctila vavrouškovskou tradici mimo jiné tím, že jako základní dokument projednala Úmluvu o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí.

Světová politika. Jako vedoucí československé delegace na Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji v červnu 1992 přednesl Josef Vavroušek předepsaný sedmiminutový projev o postoji své země k životnímu prostředí a trvale udržitelnému rozvoji; jako ministr životního prostředí referát o stavu životního prostředí své země. Vavroušek předložil posluchačům ze 178 zemí světa jasně formulovaný zásadní návrh na redefinici základních globálních institucí, zejména konkrétní systémovou představu o možné budoucí podobě Organizace spojených národů s posílením environmentálního pilíře, jenž je stále více oceňován jako podnět, inspirace a seriózní podklad změn, k nimž nepochybně v blízké budoucnosti dojde.

Společenské vědy. Odmítnutím konzervativní alternativy na jedné a revolučních variant na straně druhé a propracováním reflektované evoluční alternativy trvale udržitelného rozvoje přinesl Vavroušek společnosti zásadní odborné, ale i politické podněty. V referátu předneseném na valném shromáždění Světové unie na ochranu přírody (IUCN) v lednu 1994 v Buenos Aires v deseti bodech nastínil vztah příslušníka euroamerické civilizace nebo společnosti ke klíčovým veličinám lidské existence, jež mají určující formativní význam pro podobu dané společnosti; Vavroušek jasně definuje hodnoty a vztahy slučitelné s trvale udržitelným způsobem života. Na akademické půdě má iniciační význam Vavrouškovo úsilí o etablování oboru Ekologie člověka. Ač zůstalo na půdě Fakulty sociálních věd University Karlovy bez definitivní realizace, stalo se jedním z podnětů k založení nové Fakulty humanitních studií University Karlovy a oboru sociální a kulturní ekologie.

Vavrouškovo **odborné dílo** je shrnuto v podobě pěti knih, 40 studií a asi 150 odborných článků, zejména z oblasti kybernetiky, teorie systémů, teorie rozhodování a péče o životní prostředí.

Pozoruhodným rysem, hodným ocenění a současně skutečnou zásluhou o českou společnost je jednota Vavrouškova díla a osoby. Josef Vavroušek byl velmi komplexní, integrální osobností, integrující v nejlepším smyslu společnost. Jeho pevné mravní zásady neznemožňovaly věcná pragmatická jednání a pozitivní politická řešení; hluboké odborné znalosti jej nezbavovaly vstřícnosti a přesvědčení o nezbytnosti veřejné účasti ve věcech životního prostředí a v rozhodovacích procesech vůbec. Akademickou činnost a působení v nevládních organizacích dokázal k oboustrannému prospěchu propojovat s klasickou podobou zastupitelské demokracie a v neposlední řadě svým vlastním přístupem k životu a svou stupnicí hodnot přirozeně zosobňoval postoj individuální odpovědnosti k národní i světové společnosti. Již tento nehmotný přínos Josefa Vavrouška československé společnosti v době před listopadem 1989 a československé a později české po něm je podle názoru

Společnosti pro trvale udržitelný život vedle jeho díla věcného dostatečným důvodem pro udělení Medaile Za zásluhy.

3.1.2 Návrh na udělení medaile /za Národní lesnický komitét vypracovali Bohuslav Vinš a Vladimír Krečmer)

V souladu se zákonem o státních vyznamenáních České republiky ze dne 9. července 1994 č. 157/1994 Sb. připojujeme se k návrhu Společnosti pro trvale udržitelný život udělit v roce 2002 státní vyznamenání Medaile Za zásluhy **Doc. Ing. Josefu Vavrouškovi, CSc.**, in memoriam.

Zdůvodnění

Národní lesnický komitét jako nevládní organizace typu zájmového občanského sdružení podle zákona č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů má charakter dobrovolné výběrové nezávislé neziskové organizace odborníků z různých profesních oblastí ve vztahu k lesům a jejich polyfunkčnímu poslání.

Trvale udržitelné obhospodařování lesů chápeme a propagujeme jako způsob (1) využívání tohoto majetku konkrétními vlastníky jako obnovitelného přírodního zdroje a (2) péče o lesní ekosystémy jako o národní bohatství a nenahraditelnou složku kulturní krajiny, který integrovaně zabezpečuje uspokojování potřeb generací současných, aniž by se omezovalo uspokojování potřeb generací budoucích.

Od svého založení v roce 1993 jsme se mnohokrát setkávali osobně i myšlenkově zejména při tvorbě koncepcí státní lesnické politiky a nové lesnické legislativy a při vytváření podmínek trvale udržitelného obhospodařování lesů v koncepci Národního lesnického programu České republiky s osobnostmi a myšlenkami Josefa Vavrouška jak v kontextu národním, tak evropském i celosvětovém. Proto i Stanovy NLK byly inspirovány v mnoha významných aspektech průniku lesnických a environmentálních přístupů k problematice ochrany přírodního a životního prostředí z hlediska strategie trvale udržitelného rozvoje idejemi a názory, vytvářenými a propagovanými právě Josefem Vavrouškem.

Proto se můžeme v plné šíři připojit k zdůvodnění předloženého návrhu Společnosti pro trvale udržitelný rozvoj a podpořit uváděné důvody pro udělení státního vyznamenání medaile za zásluhy Josefovi Vavrouškovi, in memoriam.

3.2 Životní styly a neudržitelná spotřeba?

Více než před rokem (8.1.2002) zasedli v panelu diskuse STUŽ pan *PhDr. Vlastimil Hála*, filosof, *Mgr. Daniel Kroupa*, filozof a senátor, *Prof. Dr. Hana Librova*, socioložka, autorka knihy "Pestří a zelení", *Mgr. Ondřej Simon*, předseda Hnutí Duha, *Doc. PhDr. Miluše Kubíčková*, předsedkyně sdružení "Zdravý životní styl", *Ing. Miroslav Ševčík*, liberální ekonom, a *Ing. Ondřej Velek*, technik-ekolog, který s moderátorem RNDr. Jiřím Nečasem diskusi připravil.

Chtěli jsme s Jirkou Nečasem rozšířit diskusi z tradiční "výrobní" i na "spotřební" část udržitelného rozvoje, zamyslet se nad našimi neudržitelnými „spotřebními vzorci“ a porovnat pohledy filosofa - ekonoma – sociologa - politika - technika – ekologa na možnou změnu ve společnosti. V diskusi se mi líbila relativní tolerance panelistů - čekal jsem daleko silnější vymezování a konflikty. Mile mne překvapil pan senátor **Kroupa** radikálním příkladem skromných a šťastných mnichů, kteří se dobrovolně v extrémní skromnosti izolují od světa a jsou podle všech našich kritérií šťastní a spokojení. Od prof. **Librové** jsem tak skeptický

(realistický) názor na nepravděpodobnou proměnu většiny naší populace ke skromnosti přeci jen nečekal (viz její článek). Mgr. Ondřej Dargocký **Simon**, "chalupník pro 21. století", také vysvětlil, že nemá rád na sebe charakteristiku „muž s odvahou k alternativnímu stylu života“, protože k jeho životnímu stylu není ani potřeba odvahy, jelikož je to velmi komfortní a příjemný život. Konkrétně charakterizoval tři menšinové typy alternativního života, jak ji zná ze svého okolí: ve srubu (radikální odklon od současných zvyklostí s důrazem na samozásobení, spojený z jistou izolací v přírodním prostředí), v chalupě (kombinace starého s novým v rámci daném zachováním kontaktu s většinovou společností a prostorem tradičních sídel), v 12 patře paneláku (tvůrčí, samozásobitelská, šetřivá a přírodомilná alternativa v paneláku velkého města). Přesto "propagaci" takového odpovědného životního stylu a to i vlastním příkladem ani jinými návodnými způsoby považoval za obtížnou a kontroverzní. Já jsem ve svém příspěvku chtěl ukázat na "nehmotné kvality" života alternativního životního stylu, abych (sám sebe) přesvědčil, že (sebe)regulace materiálního konzumu může přinést i některé mizející kvality života, jako je dostatek osobního času, dostatek kvalitního a diversifikovaného přírodního prostoru, osobně silnější a autentické prožitky a neodcizené vztahy, znovu a znovu se s každým z nás obnovující cyklus zvidání, tvořivosti, moudření a předávání informací dalším... Později v roce 2002 jsem se donutil v angličtině zkompileovat ke konzumu VÝROBKŮ, ČASU a PROSTORU (viz. sborník konference ÚEP 2002) jakýsi článek a presentaci, které stále převádím do češtiny a doplňuji o nové fakta...

Ted' déle než po roce tedy splácím dluh několika autorům, od kterých jsem vyloudil jejich „nadčasové“ texty, tím, že je najdete vytištěny dále ve Zpravodaji.

Také mám radost, že místo minulého konečně v tomto roce **UNEP pomůže 29-30.května v Průhonicích uspořádat konferenci k „možnostem udržitelné spotřeby“**. Konference a „česká dílna“ by měla sledovat příležitosti v ČR pro uplatnění 4 typů možných změněných spotřeb (viz studie UNEP „Consumption Opportunities“ na www.unep.ch/roe/ind.htm):

1. Efektivní spotřebu (Efficient Consumption) sledující dematerializaci výroby stylem „s méně vyrobit více“
2. Změněnou spotřebu (Different Consumption) postavenou na změnách naší infrastruktury a nabídky služeb
3. Odpovědnou spotřebu (Conscious Consumption) ovlivnitelná právě vyššími etickými zásadami a motivy jednotlivců
4. Přiměřenou spotřebu (Adequate Consumption) vybalancovanou pro rozumné udržitelné uspokojení základních potřeb nás i budoucích generací...

Na semináři UNEP nebo jiné strukturované diskusi o našich spotřebních vzorcích a vzorech nashledanou...

Ondřej Velek (ondrej.velek@ecn.cz)

3.2.1 Několik tezí pro diskusní panel „Udržitelné životní styly a neudržitelná spotřeba“

STUŽ, Novotného lávka, Praha, 8. ledna 2002

Hana Librová

Zabývám se tématem, o němž dnes jednáme, řadu let. Čím víc se o ní dozvídám, tím víc se mi zdá bezbřehá. Nedokázala jsem v ní najít tematický celek, o němž bych mohla v poreferovat v 10 minutách. Dovolím si Vám raději předložit nesouvislou řadu tezí. Většinou polemizují s některými stereotypy, které jsou bez dalšího promýšlení automaticky přijímány a tradovány.

1. Proč nepoužívám slovní obrat „(trvale) udržitelný životní styl“? Důvody jsou logické, evoluční a filozofické... Od změn životního způsobu v bohatých zemích nelze čekat vyřešení ekologických problémů. Životní způsob společnosti je rigidní, mění se jen pomalu. Nejde o pouhou módu. Tendence ke konzumu je zakotvena hluboko, historicky i antropologicky a spíše se dnes zesiluje. Výrazné šíření skromnějšího životního modu je krajně nepravděpodobné. Poukazy na úbytek kuřáků v USA jako na analogii nejsou pro mne přesvědčivé. (To už spíše změny v rodinném a reprodukčním chování - klesá sňatečnost, porodnost). Nadto: v rozvojových zemích lidé očekávají zvýšenou spotřebu s nedočkavostí. A snad především: co by všeobecné přijetí skromnějšího životního stylu (nebo jakékoliv uskrovnění, které by přineslo onu „udržitelnost“) znamenalo pro ekonomiku? Slovem - ekonomický kolaps! Význam spatřuji ve zmenšení tzv. ekologické stopy, zmírnění ekologických škod. Kromě toho považuji za důležité na úrovni individuální, že život v 21. století nemůže být důstojný a vůbec dobrý, nebere-li ohled na přírodu, na ekologickou situaci, v níž je žít. Právě s ohledem na zmírňování ekologických škod používám tedy pojem „ekologicky příznivý způsob života, životní styl“
2. V souvislosti s „udržitelným způsobem života“ bývá uváděna Frommova dichotomie „mít či být“ - modus MÍT máme prý změnit na modus BÝT. Takovou výzvu však nepovažuji za adekvátní ani psychologicky, ani sociologicky, ale ani z hlediska environmentálního. Psychologicky: Helga Dittmar místo „To Have or to Be“ uvádí v podtitulu své knihy „To Have Is to Be). Předměty mají symbolický význam. Věci, které mám na sobě, kterými se obklopuji, mají význam pro vytváření mé identity a jsou součástí mého sdělování, součástí mezilidské komunikace. Sociolog Zygmund Baumann říká, že dnešní konzumerismus nespočívá ve vlastnění; spíše je výrazem postmoderního neklidu, těkání člověka - spotřebitele. Musí stále něco nového získávat - neofilie Konrada Lorenze. S tím souvisí i rozvoj ekologicky riskantní „spotřeby zážitků“ („Erlebniskonsum“), který je pro dnešek typický. Např. rekreace, cestování. I to je projevem lidského neklidu, ne touhy vlastnit. Ale především: I z environmentálního hlediska je významnější, než vlastnění dynamika spotřeby tj. „nakupování a odhazování“. Píše se o „metabolismu domácností“ - příjmu a výdeji energie a látek domácností z/do vnějšího prostředí.
3. Ekologicky příznivý způsob života nevzniká jako výsledek apelů, volání po změnách hodnot. Je to sociální proces, závislý na mnoha faktorech.
4. Všeobecně rozšířená je představa, že ekologicky příznivý životní styl je prostě výsledkem ekologického uvědomění a ekologické výchovy, resp. „ekologické gramotnosti“. To je ale omyl. (Tj. pokud chápeme ekologickou výchovu úzce, jako pouhé předávání informací o životním prostředí.) Ekologické uvědomění není ani postačující, ba ani nutná podmínka ekologicky příznivých změn životního způsobu. Sabine Dyas uvádí na základě sociologických výzkumů jako váhu mezi jinými faktory pouze 10-15%.
5. Ekologické uvědomění ovšem roli hrát může, ale vždy v kombinaci s jinými příznivými faktory. Např. účastníci ekologického hnutí (v mém výzkumu a v knize „Pestří a zelení“ oni „Zelení“) v kombinaci s revoltujícími postoji mladých. Jindy, v některých kruzích západoevropských společností, v kombinaci se snahou odlišit se od ostatních - „prestížní chování“.
6. Mnozí „ekologicky gramotní“ lidé by se rádi ekologicky chovali, ale nečiní to z řady důvodů. Obávají se např. aby se nechovali jako pošetilci („odpad, který vytrídím, se stejně smísí“, „já to nevytrhnu - ostatní se chovají bezohledně“, „byl bych hlupák“). Nebo:

Pocitují nepoměr mezi náklady na ekologicky příznivé chování a zisky, které z něho plynou. Náklady na ekologicky příznivé chování (ztráta pohodlí, omezená mobilita) se v dohledné době skutečně NEVYPLATÍ. Jednotlivci, jeho rodině, ale vlastně ani celé společnosti. Např. zřekne-li se dovolené a cesty letadlem nedočká se zřetelného výsledku, kterého by nějak užil - snížení skleníkových plynů a zacelení ozónové díry. Ekologický efekt životního stylu je tedy nepřehledný, nejistý, vzdálený časově i prostorově, jak to plyne z povahy ekologických procesů.

7. Ale jsou v dnešní společnosti i některé objektivně dané okolnosti, které ztěžují dobrou snahu o ekologicky příznivý způsob života: např. zmenšování domácností znamená menší efektivitu hospodaření domácnosti, více ledniček, praček, televizorů, automobilů.
8. Co je tedy zdrojem ekologicky příznivého způsobu života, když to není ekologické uvědomění a výchova? Většinou to, že člověka nebaví nakupovat (jak plyne z charakteristiky „Pestrých“, kteří se věnují něčemu, co je poutavější, např. amatérskému divadlu, revitalizaci obce, vedení skautů). Proto se domnívám, že v ekologicky příznivém životním stylu hraje roli vzdělání, zejména humanitní, probuzení zájmu lidí o uměleckou tvorbu nebo aspoň o konzumaci umění. Je výstižné, když E. Kohák píše o „výběrové náročnosti“. (Ekologické uvědomění se pak k takovému postoji snadno přidruží a pomáhá životní styl dále „ekologicky“ strukturovat.)
9. Již jsem mluvila o ekologicky příznivém životním stylu jako o prestižním chování, snaze odlišit se od konzumující většiny, která podléhá nátlaku reklamy. Odtud Wilma Aarts a Sabine Dyas: ekologicky příznivé chování může být výsledkem snobismu. Proč patří k „zelené“ ideologii pohrdání snobismem? (Také E. Kohák se zlobí na snoby. Má však snobismus k oné „výběrové náročnosti“ tak daleko? Nemůže do ní – sociologicky vzato - vyústit?)
10. Šíření ekologicky příznivých stylů pak může být naopak otázkou sociální nápodoby „trickle down effect). Proto význam ekologicky příznivého životního stylu u sociálních vzorů (herců, sportovců, politiků, královny krásy) a jeho zprostředkování novináři. To jsou podmínky pro vznik ekologicky příznivého chování jako sociální normy.
11. Konečně, co mne zvláště zajímá: Velkým a všeobecně přijímaným omylem je rousseauovsky laděný názor: „Ekologicky příznivý životní styl spočívá v JEDNODUCHOSTI - opakovaně a všude čteme o „VOLUNTARY SIMPLICITY“. Zmenšování ekologické stopy a metabolismu domácnosti však není jednoduché. Je složité a nesnadné. Stačí banální příklad minimalizace a třídění odpadů, komplikovaného života těch, kteří nevlastní automobil, časově, pracovní a organizačně náročných pokusů o samozásobení: Na adresu vlastních pokusů o ekologicky příznivý životní styl často slyším: „Proč si tak komplikuješ život?“

3.2.2 O zdravém životním stylu trochu jinak

Miluše Kubičková (milusekubickova@seznam.cz)

Tato úvaha je výsledkem prožitých, studií podložených a promyšlených celoživotních zkušeností z činnosti pedagogické i vědecké v oboru sociologie, psychologie, filozofie, sociální práce, cvičitelství a především z bádání o proměnách člověka a jeho vztahu ke světu, včetně zájmu o prevenci a tzv. alternativní doléčování. Hlavním zdrojem však je více než desetiletá

činnost v občanském sdružení Zdravý životní styl navazující na předchozích deset let osvětové práce a cvičitelství v oddílu jógy Spartak Praha 4.

Užší, pragmatické pojetí zdravého životního stylu: Zcela oprávněně se v tomto přístupu doporučuje: více pohybu – prováděného nejen v posilovně, dále vyvážená výživa – nikoliv pouze potravinové doplňky, byť i ty jsou za současného stavu degenerace potravin někdy užitečné, potom pravidelná relaxace – což není tzv. odreagování pomocí kafička a cigarety, nebo sledování televizních pořadů, či čtení časopisů typu Blesk. Toto pojetí samozřejmě zahrnuje také styk s přírodou, vycházky, zahrádkářství a jinou zájmovou činnost. To vše je určité pro tělesné i duševní zdraví užitečné, ale přesto by za těchto podmínek styl života zůstal neúplným, nikoliv v plném smyslu zdravým.

Chybí v něm zřejmě ještě něco podstatného: nastoupit cestu k obnovení a prohloubení souhry sebe sama s celkem světa, a to obnovení na vyšší vědomé úrovni. Tuto potřebu rozvíjet v sobě umění vstupovat do vztahů se všemi sférami světa velmi výstižně formuloval v knížce Já a ty Martin Buber: „Svět a já jsme si oboustranně přivtělení... Vznik světa a jeho zánik souvisí i se mnou, s mým životem, s mým rozhodnutím a s mou službou.“ Teprve doplněním životního stylu tvořivými, altruistickými, z empatie vycházejícími činnostmi se proměňuje onen pragmaticky, ne-li dokonce egoisticky zúžený způsob života ve vyšší typ zdravého žití, zakládajícího harmonické soužití.

A protože do celku světa zařazujeme také přírodu, pak je dobré, že i dosavadní tzv. plýtká ekologie začíná překračovat své limity měnic se v ekologii hlubinnou či v ekosofii. Ta v pohledu na přírodu neopomíná její podstatný rozměr, totiž skutečnost, že i ona, včetně Země je živá bytost prolutá duchem. **Náš pohled na zdravý životní styl - ve shodě s hlubinnou ekologií či ekosofií - vychází rovněž z celostního, či holistického, případně pansofického nebo antroposofického myšlenkového východiska, z hlubinného paradigmatu. Tento pohled pak umožňuje vytvořit podmínky pro vědomé vztahování se celistvého člověka do celistvého světa.**

Celostní pojetí uplatněné ve zdravém životním stylu předpokládá na prvním místě změnu myšlení, postojů, hodnot a veškerého konání a chování. Znamená to naučit se chápat, přijmout a respektovat, bytostně prožívat a oceňovat ono lidské vpředení do celku světa v jeho kosmických rozměrech. Toto vpředení či včlenění se uskutečňuje v několika úrovních, byť mnohdy podvědomě: V prvé řadě prostřednictvím sebe sama jako celistvé trojčlenné bytosti tělesné, duševní i duchové. Propojení se světem se dále uskutečňuje prostřednictvím lidí kolem nás, které by mělo být doprovázeno vzájemností, tolerancí, soucítěním a konec konců láskou. Velmi průkazně se toto propojení ukazuje ve styku s přírodním prostředím. Je zde však ještě včlenění další, v dnešní sekularizované společnosti opomíjené, totiž propojení v úrovni vesmírné, „přesažné“ (transcendentální), duchovní (spirituální). K tomu výstižně opět Martin Buber: „Ten, kdo vskutku vyjde, aby se setkal se světem, ten vyjde i za Bohem.“ Zemi, planety a hvězdy začneme na této rovině vztahu vnímat jako naše pravoplatné životní prostředí, jako náš živý, duchem prostoupený domov (řecky oikos, z něhož je odvozena předpona eko-). Respektujeme -li při utváření životního stylu toto hlubší a širší propojení, pak teprve můžeme podpořit lidsky i ekologicky přijatelný život (obvykle nazývaný trvale udržitelný život).

Ovšem v tomto případě je třeba, abychom začali vědomě a trpělivě pracovat především na sobě samých: pečováním o své tělo, které je svěřenou nám přírodou, o svou duši, která nám zprostředkuje prožitky o sobě i o světě a může pomoci v korekci našeho chování, pokud ji ovšem neodmítáme a nezanedbáváme. Nejobtížnější a přitom nejdůležitější, zvláště přibližně kolem 40 roku života, je práce na vlastním Já (Self), na svém jáství, na svébytnosti, či na bytostném duchovém jádru. Jenom takto uplatníme svobodnou vůli, která nebude v rozporu se

zákonitostmi přírody v nejširším slova smyslu, s Vůlí vyšší. Pak jsme teprve oprávněni tento životní styl nazývat vskutku zdravým zakládajícím lidsky i ekologicky přijatelný život.

Splníme –li tyto předpoklady, začneme i běžná doporučení pro zdravý životní styl prožívat citlivěji, neboť budeme vše chápat v mnohostranných souvislostech. Na př. pohyb můžeme vnímat tak, že třeba při chůzi jsme spojeni se silami živé Země, s jejím vdechem i výdechem, anebo že vzpřímeností těla a vzpažováním se otevíráme silám nebe, kosmu. Případně když pozorně připravujeme a s vděčností přijímáme harmonicky složenou stravu, pocítíme, že do nás proudí síly Slunce, na př. přes obiloviny a ovoce, potom též síly Měsíce přes cibulovité rostliny a mnohé zeleniny . A prostřednictvím čtyř solí - vápníku, sodíku, draslíku a hořčíku do nás vstupují čtyři přírodní elementy povahy vzdušné, zemské, vodní i ohnivě. Potraviny takto přestanou být pro nás pouhým dopingem či slastí, ale darem a jeho přijímání pak radostí, snad i posvátným rituálem. Objevíme také význam svého dechu, jak nás učí pozornosti k rytmu, abychom ho uměli respektovat v každodenním životě, ale i v přírodě souzněním s biorytmy i s rytmy kosmickými promítnutými do našich životů.

Konečně začneme chápat odlišně i čas, který máme k dispozici. Nebudeme chtít mít více času, ale dokážeme osobní čas účelněji a moudřeji naplňovat. Postupně se dokonce můžeme naučit rozlišovat běžný čas, jak nám jej ukazují hodiny, čas spojený s denním životem a čas vesmírný, který se řídí jinými pravidly. Není to náhoda, že se kdysi uznávali dva druhy času, jeden byl zván *chronos*, druhý *kairos*. Uvědomujeme si, že je třeba uvažovat o změně spotřebních vzorců, aby spotřeba stále nerostla. Zároveň bychom ovšem měli rozmýšlet v prvé řadě o spotřebě našeho životního času. To by snad vedlo i k oživení vzpomínky na onen zapomenutý *kairos*, který patří k jevům přesahujícím náš omezený rozum, odvažují se říci k jevům posvátným. Potom začneme do úvah o spotřebě času klást důraz především na kvalitu jeho využívání, a podpoříme posun od zájmů hmotných k zájmům vyšším. Pak teprve oceníme čas jako svěřený nám dar, který bychom měli tvořivě, moudře a odpovědně zpracovávat. Tato myšlenková báze zdravého životního stylu, tj. ucelený vztah ke světu posílí v nás jasné myšlení , vstřícností a láskou naplněné citění vrcholící v dobré a silné vůli. To nám pomůže žít a jednat jako vědomé, za veškeré živé i neživé bytí odpovědné a zároveň svobodné bytosti. Je velkou nadějí pro budoucnost, že se o toto hlubší a širší pojetí zdravého životního stylu již snaží nemálo individuálních či v různých občanských sdruženích zapojených nadšenců. Bohužel se o nich veřejnost jenom sporadicky dovídá.

Sdružení Zdravý životní styl <http://szzs.ecn.cz>

3.2.3 Environmentální desatero

Hana Holcnerová, Jiří Guth - verze z 2.3.1998

A. Kritéria pro výběr zásad:

- 1) Má to být vodítko (guideline) pro ekologicky šetrné chování.
- 2) Nic, co považujeme za trvale udržitelné, ekologické či ekologicky šetrné, s tím nesmí být v rozporu.
- 3) Nesmí to být vázané na nějaký dílčí světonázor/kulturu.
- 4) Nemělo by to být (snadno) vyvoditelné z ostatních zásad.

B. Desatero

- I. Život je sám pro sebe dobrem. Neubližuj zbytečně ničemu živému.
- II. Mysli dopředu ("sedmá generace").
- III. Jsi odpovědný za věci, které jsi k sobě připoutal.
- IV. Země je omezená

- V. Lidský duch je neomezený. Tvořivost, domluva a spolupráce jsou nevyčerpatelné zdroje.
- VI. Šetří společné statky (občiny).
- VII. Nedělej, co nemůžeš napravit (k moci patří zodpovědnost).
- VIII. O vlivech rozhoduje ovlivněný.
- IX. Dej hlas němým.
- X. varianty: a) žij a nech žít
b) být je víc než mít
c) čeho je moc, toho je příliš (harmonie, negativní zpětná vazba)
- XI. Přírodě náleží svoboda, solidarita i úcta.

Poznámka Jiří Guth: na XI jsem pyšný - je to zkratka obsahující přístup liberální, socialistický i konzervativní...

3.3 Závazky z Johannesburgu aneb svítání na lepší časy?

Listopadová (5. 11. 2002 - Rio + 10, pozn. red.) a lednová (7. 1. 2003 - Nová Rada vlády pro udržitelný rozvoj podmínka přípravy dobré Národní strategie udržitelného rozvoje České republiky?, pozn. red.) besídka STUŽ byly věnovány aktuálním a velmi úzce souvisejícím tématům, odvislých od ničeho menšího než od nedávno proběhlého Světového summitu OSN o udržitelném rozvoji. Jestliže jsme se v listopadu zaměřovali na summit jako takový, jeho význam, průběh, výstupy a důsledky či závazky, které z něj vyplývají pro Českou republiku, tak v lednu jsme zacílili svou pozornost na dva závazky velice konkrétní a tak trochu „ožehavé“, a sice ustavení *Rady pro udržitelný rozvoj* a přípravu *Národní strategie udržitelného rozvoje*. O tom, že se jednalo o problematiku navýsost aktuální a závažnou, svědčila i poměrně výrazná účast ze strany posluchačů jakož i „silné“ obsazení panelů.

Rekapitulaci výsledků a přínosů Světového summitu o udržitelném rozvoji (WSSD) provedli jeho přímí účastníci, tedy někteří ze členů české delegace, kteří v ní zastupovali různé instituce a společenské oblasti: ministr životního prostředí Libor Ambrozek, poslanec parlamentu František Pelc, Jiří Hlaváček z MŽP, Ivan Rynda za akademickou obec a Zuzana Drhová za nevládní organizace. Mimo panel seděl též Viktor Třebický, jenž se zúčastnil summitu alternativního, který uspořádaly mezinárodní nevládní organizace.

Pro pořádek je třeba uvést, že summit nesoucí se v duchu hesla „*people, planet, prosperity*“ se konal v jihoafrickém Johannesburgu od 26. srpna do 4. září 2002, přičemž jeho hlavními výstupy byly jednak obecná politická tzv. *Johannesburská deklarace*, dále stěžejní dokument *Implementační plán*, a v neposlední řadě se jednalo o tzv. *partnerské iniciativy*, které představují soubor rozličných projektů a dohod mezi aktéry ze sféry soukromé, veřejné, vládní i nevládní. Právě od tohoto nového typu „kontraktů“ se očekává nejvýraznější efekt při nadále implementaci principů udržitelného rozvoje do celospolečenské praxe. Hlavní priority jednání pak lze vyjádřit pěti klíčovými oblastmi: voda, energie, zdraví, zemědělství a biodiverzita (tzv. WEHAB).

Naše delegace a co bude dál...

Česká delegace nepatřila mezi zvláště početné, přičemž jejím vedoucím byl v závěru summitu místopředseda Vlády ČR pro vědu, výzkum a lidské zdroje Petr Mareš. V delegaci byli zástupci prakticky všech hlavních resortů majících přímou vazbu na problematiku udržitelného rozvoje. Bohužel se však potvrdilo, jak uváděla Zuzana Drhová, že na většině

těchto resortů zatím nejsou dostatečné lidské kapacity, jež by problematiku udržitelnosti žádoucím způsobem pokrývaly. Za jistý nedostatek lze taktéž považovat skutečnost, že se v naší delegaci nedostalo výraznějšího zastoupení tzv. hlavních aktérů (viz níže), kteří byli jinak jako součást vládních delegací aktivně účastni i v oficiálních jednáních. Ministr Ambrozek zejména ocenil práci a přínos Bedřicha Moldana, Ivana Ryndy, Heleny Čížkové z MŽP a Jana Káry ze stálé mise OSN v New Yorku. Při jednotlivých rozhodováních podporovala česká delegace spolu s ostatními kandidátskými zeměmi zpravidla postoj Evropské unie.

Jednotliví účastníci se v podstatě shodli, že na hodnocení úspěchu či neúspěchu summitu je zatím příliš brzo a teprve následné kroky napoví, zda přijaté závazky byly myšleny vážně. A to platí v plném rozsahu právě pro naši republiku. Již to, jak se vypořádáme se dvěma konkrétními závazky vyplývajícími z Implementačního plánu, ukáže, zda se pro nás stal udržitelný rozvoj prioritou. Jak vyplývá z Implementačního plánu, tak do roku 2005 by totiž jednotlivé státy měly řešení problematiky udržitelného rozvoje institucionálně zabezpečit na vrcholné úrovni a dále vypracovat a přijmout Národní strategii udržitelného rozvoje.

Rada pro udržitelný rozvoj a Národní strategie udržitelného rozvoje

A právě tato témata byla otevřena již na listopadové besídce a jakožto velmi naléhavá a nosná byla zvolena za hlavní náplň setkání novoročního. V návrhu Usnesení vlády k výsledkům Světového summitu o udržitelném rozvoji, které bylo posléze vládou přijato 16. prosince 2002, se totiž přímo počítalo s ustavením Rady pro udržitelný rozvoj (RUR) jako poradním orgánem Vlády ČR. Bohužel v meziresortním připomínkovém řízení se toto konkrétní závazné opatření ukázalo jako neprůchozí a oslabilo na konstatování, že „Vláda bere na vědomí doporučení institucionálně zabezpečit na národní úrovni řešení problematiky udržitelného rozvoje vytvořením poradního orgánu vlády pro udržitelný rozvoj, a to restrukturalizací existujících poradních orgánů vlády, zabývajících se touto či podobnou problematikou“; přičemž ministru životního prostředí bylo uloženo ve spolupráci s dalšími ministry „zpracovat a do 28. února 2003 předložit návrh postupu institucionálního zabezpečení problematiky udržitelného rozvoje na národní úrovni“.

Na hledání otázek týkajících se podoby tohoto orgánu a funkcí, které by měl plnit, aby účinně přispíval k implementaci udržitelného rozvoje v ČR, jsme se zaměřovali právě na lednovém setkání. V úvodu byly představeny dva návrhy Národních strategií udržitelného rozvoje, které vznikly v souvislosti s přípravou na WSSD loňského a předloňského roku. Dva dokumenty, které od doby svého zveřejnění sklidily řadu kontroverzních a někdy až emotivních ohlasů představili za Centrum UK pro otázky životního prostředí Prof. Moldan spolu s Tomášem Hákem a za Český ekologický ústav jeho ředitel Ing. Seják. Zhodnotit kvalitu těchto návrhů si musí provést každý sám, jeden rozdíl je však bezesporu patrný z hlediska způsobu jejich vytváření. Zatímco CŽP svůj návrh široce diskutovalo – alespoň v kruzích odborných, a to nejen z oblasti životního prostředí, tak dokument ČEU vznikl jako výstup úzkého pracovního týmu. Oběma návrhům se obecně vytýká přílišný důraz na environmentální pilíř a slabé zastoupení rozměru sociálního a ekonomického. Každopádně shoda se našla v tom, že oba materiály lze využít jako kvalitní podklad pro zpracování „skutečné“ Národní strategie udržitelného rozvoje, jejíž vypracování by měla mít v gesci právě, doufejme že vbrzku, ustavená Rada pro udržitelný rozvoj či jakákoliv její obdoba.

Ondra Velek, jako osvědčený moderátor obou těchto besídek, hned v úvodu předestřel několik hlavních modelů této rady, které by v našich podmínkách připadaly v úvahu: „RUR jako malá vláda“; „rada akademická“; „RUR + Fórum hlavních aktérů“; „resuscitace Rady

vlády pro sociální a ekonomické strategie (RASES)“. Jak zdůraznil, mezi atributy takovéto rady by měla patřit odbornost, nezávislost, kontrola, transparence a participace. Jiří Hlaváček, ředitel sekce zahraničních vazeb MŽP, následně představil model, jenž navrhuje ministerstvo a který předpokládá rovnoměrné zastoupení všech pilířů udržitelného rozvoje (zástupci dotčených resortů) jakož i všech aktérů a zájmových skupin, přičemž předsedou rady by se měl stát místopředseda vlády Petr Mareš. S tím by dále souviselo, že v jednotlivých institucích státní správy budou ustavena tzv. „focal points“, tzn. určitá komunikační místa, která by umožňovala efektivní komunikaci s RUR a též zabezpečovala prosazování udržitelného rozvoje v daných podmínkách.

Mezi nejvýznamnější hosty lednového panelu patřil i přes časnější odchod v důsledku jiných pracovních povinností právě pan místopředseda vlády Mareš. Vyslechnuv si tyto základní představy vyjádřil pak pochybnost, že pouhým ustavením takového orgánu se situace s udržitelným rozvojem v ČR jako mávnutím proutku změní a upozornil tak vcelku oprávněně na případná nadměrná očekávání. Aby mohla tato rada mít co možná největší vliv, musela by mít pravomoci současné Legislativní rady vlády, což je však v současných podmínkách neprosaditelné. Ustavení rady tedy bude určitý proces, jenž by se měl dále na základě získaných zkušeností vyvíjet a zpřesňovat. Její výsledky budou dány též kvalitou v ní zastoupených lidí, jakož i kvalitou práce sekretariátu, jenž jí bude vytvářet organizační zázemí. Petr Mareš též kvitoval návrh Ivana Ryndy na ustavení Fóra pro udržitelný rozvoj (viz dále).

Hledání nejvhodnějšího modelu RUR

Na základě přednesených příspěvků a následné, tentokrát poměrně plodné, diskuse lze k jednotlivým modelům shrnout následující závěry. Výše zmiňovaný model „malá vláda“ a „rada akademická“ stojí tak trochu v protikladu. Model „malé vlády“ v podstatě ani nebyl dále diskutován, neboť vylučuje účast jakýchkoliv jiných subjektů než státních, což se nejevilo jako akceptovatelné a účinné. Ustavení RUR jako jakéhosi poradního sboru akademiků, kteří by jednotlivé výstupy vlády posuzovali a připomínkovali z hlediska udržitelnosti a případně též vyvíjeli vlastní iniciační aktivitu, prosazoval Ivan Rynda, jenž však svůj návrh nemohl z důvodu nemoci přednésti a obhájit přímo. Jeho návrh vycházel z předpokladu, že jen takto bude zabezpečena odbornost a nadresortnost a tím i nezávislost tohoto orgánu, který bude požívat plné vážnosti a respektu, neboť nominovat jeho členy budou moci rektori vysokých škol a představitelé dalších akademických institucí. Rada by tak představovala též určitou trvalost ve vztahu k proměnám na poli politickém. Proti tomuto návrhu se však vznášela řada námitek upozorňujících na nebezpečí jisté odtrženosti akademiků od výkonné moci a mechanismů v nichž funguje státní správa. Naopak byla zdůrazňována potřeba výkonného orgánu, který by zaručoval tuto vazbu přímější tak, aby rozhodnutí rady mohla být žádoucím způsobem implementována zejména na resortních úrovních. Jistá námitka patří i tomu, že ani akademická hodnota nezaručuje vždy nakloněnost a porozumění principům udržitelného rozvoje či celostní vnímání světa. V každém případě zatím vzala představa akademické rady „za své“ s tím, že není politicky průchodná.

Zajímavá diskuse se točila kolem způsobu zastoupení hlavních aktérů, tj. významných sociálních skupin, jež byly v Agendě 21 ve vztahu k udržitelnému rozvoji vymezeny – nevládní organizace, představitelé státní správy a samosprávy, odbory, zemědělci, podnikatelé (průmysl a obchod), ženy, děti a mládež, původní obyvatelé a menšiny, akademická obec. Jejich zastoupení je zcela nepochybně žádoucí, přičemž se zatím nabízí minimálně ve dvou podobách. Jednak může jít o přímé zastoupení v radě – zde je ovšem problematická otázka, kdo bude tyto zástupce nominovat a jak. Druhý způsob navrhuje v souvislosti s akademickou

radou Ivan Rynda, jenž předpokládá ustavit tzv. *Fórum pro udržitelný rozvoj* (FUR) jako jakýsi paralelní orgán v rámci nějž by tyto aktéři vyjadřovali své názory a náměty a následně je zprostředkovali RUR. Způsob reprezentace těchto hlavních společenských skupin je tak zatím stále otevřený a optimální zastoupení se bude zřejmě dále hledat. V té souvislosti je třeba zmínit projekt Ústavu pro ekopolitiku zvanou se „*O nás? S námi! aneb Strategie udržitelného rozvoje ČR očima aktérů z environmentální, ekonomické a sociální sféry*“, jenž se může stát jedním z mechanismů, kterým se toto zastoupení podaří optimálně zabezpečit.

Kapitolou téměř samou pro sebe by mohla být otázka, zda RUR ustavit jako zcela nový orgán, nebo jej transformovat z dosavadního RASESu. RASES fungující od roku 1999 se ve své činnosti zaměřoval především na Střednědobé koncepce rozvoje ČR a studie sociálních a ekonomických důsledků vstupu ČR do EU. De facto by tedy šlo doplnit tuto instituci o environmentální rozměr, změnit název a „staronová“ rada by mohla fungovat (ostatně oblastí udržitelného rozvoje se chtě nechtě věnovala jistým způsobem i v minulosti). Tato transformace, zdá se však, nebude zřejmě až tak jednoduchá, jak je patrné jednak z diskuse ale též z výše zmiňovaného usnesení vlády. Velmi přínosná byla účast ředitele Centra pro sociální a ekonomické strategie při FSV UK (CESES) Martina Potůčka, který doplnil panel přednášejících po odchodu Petra Mareše. Centrum prof. Potůčka s RASESem v minulosti úzce spolupracovalo, a tudíž byly jeho názory vítány. V podstatě koncept udržitelného rozvoje uznává, pouze vyjádřil obavu, že v naší republice zatím není společenská objednávka po tomto typu strategie, jistým způsobem hodnotově zabarvené, která by následně ústila do zadání politického. Poslání nového orgánu, jenž by se udržitelností nevyhnutelně zabýval, proto vyjádřil mnohem obecněji s tím, že se bude zaměřovat na strategickou dimenzi v řízení země a sladit dlouhodobé cíle s krátko- a střednědobými cíly a programy. Nový orgán by se jmenoval Rada pro strategie rozvoje (RASTR) a mimo jiné by měl koordinovat Národní strategii udržitelného rozvoje. Jeho další funkce a náplň práce pak do značné míry souzní s návrhem Ivana Ryndy i jinak obecně sdílenou představou.

Aktuální situace a výhled

Zkušenosti z fungování RASESu by nepochybně měly být velkou inspirací při přípravě RUR. Co však bude skutečně hrát podstatnou roli při jeho ustavování je zatím nepřilíš zřetelné. Každopádně by se mělo jednat o instituci co možná respektovanou a transparentní, která zároveň bude rozvíjet celospolečenský dialog v otázkách dalšího směřování naší společnosti a následné implementace principů udržitelného rozvoje do každodenního života v naší zemi. Ačkoliv může termín „udržitelný rozvoj“ vzbuzovat jakékoliv námitky a nesouhlasné postoje, přeci jen se za těch deset let více či méně zabydlel v mezinárodních ale i tuzemských slovnících, jen je třeba mu přisoudit náležitý význam. I z tohoto důvodu by bylo žádoucí, aby se nový orgán nazýval právě Radou pro udržitelný rozvoj a ne nějakou jinou slovní slepeninou či novotvarem.

Pro úplnost je potřeba dodat, že nejspíše se zatím jeví návrh přednesený JUDr. Hlaváčkem, který v současnosti dále zpracovává a rozvíjí MŽP. Tento návrh počítá s transformací RASES, přičemž v nové Radě pro udržitelný rozvoj budou kromě zástupců ústředních orgánů státní správy také zástupci krajské a místní samosprávy, akademické obce, hlavních sociálních partnerů dalších hlavních zájmových skupin (celkem 21 členů), přičemž předsedou bude místopředseda vlády pro vědu, výzkum a lidské zdroje a místopředsedy ministři financí, práce a sociálních věcí a životního prostředí. Rada si bude moci zřizovat své Výbory a méně formalizované Pracovní skupiny a počítá se i s institucí Fóra pro udržitelný rozvoj, které by se mělo svolávat minimálně jedenkrát do roka ke Zprávě o činnosti RUR. V té souvislosti by stálo za úvahu vymezit jeden z výborů jako kontaktní, jenž by

zabezpečoval průběžnou spolupráci a výměnu informací mezi RUR a FUR; další z nich by pak mohl být čistě akademický – přesně podle návrhu Ivana Ryndy, jenž ho původně zamýšlel pro celou radu. Uvedený návrh právě proběhl vnitřním připomínkovým řízením na MŽP a čekají ho 2 kola meziresortního připomínkového řízení tak, aby mohl být do 28. února předložen ke schválení vládě ČR.

Lednový seminář lze tedy hodnotit velmi kladně, neboť celou problematiku daleko hlouběji otevřel a navíc vytvořil dobré předpoklady pro další potřebnou spolupráci subjektů z různých společenských sfér a tematických oblastí, ať již při ustavování a činnosti Rady nebo při formulaci Národní strategie udržitelného rozvoje. Následný proces budeme ve STUŽi nadále sledovat, přičemž vítáme veškeré podněty, náměty a připomínky.

Miroslav Andrt (miroslavandrt@seznam.cz)

3.4 Do Bruselu za NATUROU

V době, kdy se celá republika snaží udělat co nejlepší dojem na Bruselské úředníky a jenom ti protivní Rakušáci nám kazí dobré jméno, najdou se i v našich vlastních řadách takoví vydědění a ztroskotanci, kteří si odjedou do Bruselu, aby tam pošpinili obraz naší vlasti a haněli náš rozvinutý demokratický systém.

Tak například Pavel Příbyl z Duhy a nebo já. Využili jsme pozvání Bruselské kanceláře WWF (Světový fond pro ochranu přírody) a Federace Zelených a v rámci konference „Natura 2000 - Integrace ochrany přírody do politiky EU (Integration of nature conservation in EU policies) , která byla pořádána k desetiletí Směrnice o biotopech“. V budově parlamentu EU 12. prosince 2002 jsme kontaktovali úředníky Evropské komise a poslance parlamentu EU. Naše poselství bylo jednoduché: Pokud se týká ochrany přírody, Česká republika nedokáže dodržovat ani svoje (jinak velmi dobré) zákony na ochranu přírody a je velmi pravděpodobné, že se chystá porušovat i ty evropské. Pavel Příbyl to dokumentoval na jednoduchém příkladě ve svém příspěvku na konferenci.. Známa organizace Děti Země (organizují např. soutěž o Ropáka roku) se již léta zabývá dálnicí D8 - to jest plánovanou spojkou mezi Prahou a Drážďany, účastní se četných správních řízení, předkládá návrhy a připomínky. Stát dělá mrtvého, či snad lépe hluchého brouka. Děti Země i samotní úředníci MŽP upozorňovali na neregulérnost procesu posuzování vlivů na životní prostředí (tzv. EIA), kdy nebyly brány v potaz jiné varianty než ty, které jdou přes chráněnou krajinnou oblast České středohoří a na to, že umístění dálnic v takových oblastech je u nás zakázáno zákonem. Ministerstvo má právo udělit z tohoto zákazu výjimku, ale pouze tehdy, když se prokáže, že jiné než veřejné zájmy převyšují zájem ochrany přírody. Přesto, že se nikdo nenamáhal takový zájem doložit, náměstek ministra ing. Běle takovou výjimku udělil. (Mimochodem - obvykle takovou výjimku udělují nižší úředníci, ti však takovou nehoráznost svorně odmítli.) Kromě toho má Česká republika takovou drzost, že hodlá na akci, která může výrazně poškodit přírodu, žádat peníze z předvstupních fondů (tzv.ISPA). Toto byl zhruba obsah příspěvku Pavla Příbyla na zmíněné konferenci.

Mimoto zazněly na konferenci příspěvky ze stávajících států EU i přistupujících zemí ukazující dobré i špatné případy naplňování Biotopové a Ptačí směrnice, krátce naplňování smyslu soustavy Natura 2000. Zástupci nevládních organizací , politických stran evropského parlamentu (převážně federace Zelených, která konferenci organizovala), komise EU a vědci svorně konstatovali, že :

- obě zmíněné směrnice jsou zřejmě nejhůře naplňované směrnice v historii EU,
- že to ale vůbec neznamená, že by byly špatné nebo jejich cíle nereálné,

- že je třeba přidat a přitlačit na jejich naplňování.

Na závěr konferenci podpořila i komisařka DG Environment (vlastně taková ministryně životního prostředí EU) a pronesla krátký, ale srozumitelný příspěvek, ve kterém podpořila úsilí o celoevropský systém ochrany přírody s tím, že po deseti letech je jasné, že ti, kdo chtějí takový systém vybudovat, se stali realisty, zatímco ti, kteří se vytvoření takového systému snaží zabránit, patří mezi nereálné fantasy.

Na konci bylo přijato závěrečné komuniké, či manifest, který jednoznačně podporuje vytvoření soustavy Natura 2000 ve stávajících členských i budoucích státech EU.

Vzhledem k tomu, že Česká republika se snaží již několik let prokázat, že je solidním partnerem pro jednání, že nehraje s falešnými kartami a že má velmi kvalitní a fungující ochranu přírody, žádám, aby byl Pavel Příbyl přísně potrestán jako vlastizrádce, neboť se mu zřejmě podařilo prokázat pravý opak. Přitěžující okolností je ten fakt, že mluvil pravdu v zájmu tak pochybných hodnot, jako je ochrana přírody. Pokud ovšem nelze udělit takový trest, pak by mu měl být alespoň odebrán pas, aby nemohl dále škodit.

Mojmír Vlašín

3.4.1 Závěrečný manifest

Natura 2000 Conference- Integration of nature conservation in EU policies - European Parliament – Brussels Thursday, 12 December 2002

The Manifesto will be transmitted to:

- The President of the European Commission;
- The President of the European Parliament;
- The President of the European Convention;
- The Permanent Representations of the Member States in the European Union;
- The Permanent Missions of the candidate countries to the European Union.

The manifesto has been circulated in advance among registered participants, whose amendments have been taken into account in drafting the final version. The Manifesto have been then discussed and adopted in the framework of the Green/EFA Natura 2000 Conference. You have here its Final version.

CONSIDERING THAT :

- A. the implementation of the Habitats and Birds Directives, both with respect to the conservation of the species and of the establishment of the Natura 2000 network, constitutes a fundamental tool in the European Union and its Member States for the carrying out of the objectives of the Convention on Biological Diversity and the Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats, and that the European biodiversity heritage is part of Europe's identity,
- B. Community's environmental legislation is one of the most important EU policies, and its full implementation is essential to support the Natura 2000 network,
- C. the Habitats Directive instituting the Natura 2000 network - ecological network based on special protection areas created under the terms of the Birds Directive as well as on special areas of conservation designed under the terms of the Habitats Directive - gives a coherent, relevant and modern tool for nature conservation, which makes it necessary to

evaluate the various interests in the field, with the aim of promoting sustainable development,

- D. the European character of legislation on nature conservation and management has a specific role given the cross-border character of natural spaces, of flora and fauna distribution, and of the threats which they face,
- E. the Community's nature conservation legislation is not yet fully operational due to the failure of Member States to implement the more than eight year-old Habitats Directive and the more than 20 year-old Birds Directive; and that up to now, only the Community list of the Macaronesian biogeographic region sites has been adopted,
- F. the delay taken in the validation of the sites of Community importance and the absence of management measures harms the habitats and species of these sites,
- G. the Community's nature conservation policy must gradually change focus from the designation of protected areas to the management and conservation of these areas - with the support of updated and independent scientific information - and that the Member States must draw up management measures for Natura 2000 sites and put in place monitoring mechanisms with relevant indicators,
- H. the number of complaints relating to the application of the Habitats and Birds Directives is particularly high, and it represents a substantial part of the environmental cases being dealt with by the European Commission; and that several political and administrative oppositions, negative criticisms or actions against the application of the Habitats Directive have been observed,
- I. securing access to justice at national and European level is of crucial importance for better application and enforcement of the provisions in the Habitats Directive,
- J. the financial resources and the means mobilised for the implementation of Natura 2000, in particular for information and awareness-raising of the various actors as well as for designated sites management, are insufficient with respect to the ambitions of the Habitats Directive,
- K. the structural policies of the European Union (Structural Funds, Cohesion Fund, agro-environmental measures, etc) have not contributed appropriately to the setting up and development of Natura 2000, on the contrary, they often led to destruction of habitats, which should have been protected,
- L. conserving remaining natural spaces is economically more viable and advantageous in terms of delivery of goods and services to society than transforming or converting them (recent estimates show a ratio conservation costs/benefits around 1:100)¹; and that nature conservation today represents a profitable investment, while its transformation would represent potentially an economic loss,
- M. fragmentation and narrowing of the habitats due to urbanisation and construction of infrastructure such as roads, dams and ports fragment landscapes and isolate populations of flora and fauna from one another, thus reducing the genetic trade, preventing their survival and blocking the drawing up of the Natura 2000 programme,

THE PARTICIPANTS :

1. confirm their commitment to the principle of sustainable development and to its implementation by means of the Habitats Directive,
 2. defend the "added value" of a European dimension for nature conservation policies and for the consistency of the management of natural spaces, and ask the EU institutions to take their full responsibility to preserve biodiversity for the future generations,
 3. ask the European Convention works on the future of Europe to recognise nature and biodiversity conservation as a fundamental policy of the EU,
-

4. ask that the protection of natural spaces be integrated into all the policies of the European Union (in accordance with the art. 6 of the Treaty instituting the European Community), but also into all the institutions of the Union and into the policies followed by the European Investment Bank,
5. urge Member States to complete the procedure of constitution and transmission of the lists of sites to the European Commission within the shortest time, in order to validate the sites designated for each biogeographic region, and to engage the adequate management measures as soon as possible. To this end, the development of suitable means is required in order to ensure throughout the process scientific rigour, a working methodology, permanent dialogue between all concerned actors, transparency in decision-making and access to information, as well as the appropriate information and training measures,
6. call on the European Commission to speed-up the processing of citizens complaints regarding the infringement of the Birds and Habitats Directives, in order to take its decisions in a timely manner, thus preventing unnecessary destruction of Natura 2000 sites,
7. insist that special attention be given to accession countries with their rich biodiversity heritage, learning from the past experience of current Member States and allocating substantial financial means for nature conservation; ask that potential sites of Community interest are identified before enlargement and that habitats and species of those regions are included in the Habitats Directive Annexes; consider moreover that Natura 2000 should apply also to all ultra peripheral regions (such as the French DOM-TOM),
8. call on the European Commission to propose the creation of adequate ecological corridors and buffer zones connecting between them isolated sites at a local level as well as broader protection areas, in order to fight against sites fragmentation and encourage the success of the Natura 2000 network,
9. ask that the necessary setting up of the Natura 2000 network is regarded as a structural and territorial fundamental policy in the same way as that of other networks such as the trans-European networks for energy and transport,
10. call for the quick implementation of the strategic assessment of the environmental effects of plans and programmes affecting land use in the Community in line with Directive 2001/42/EC, so as to guarantee the consistency of the Natura 2000 programme; ask the European Commission to take the necessary measures in order to apply strategic environmental assessment to structural funds and other EU plans as foreseen by the aforementioned Directive,
11. ask that the financial envelopes of the existing Community instruments which can contribute to carry out the Natura 2000 programme be increased and re-targeted (Structural Funds, Cohesion Fund, rural development measures, European Investment Bank programs, pre-accession instruments, LIFE, etc.),
12. propose the promotion of local "environment and development shared contracts" based on large partnership in order to use structural and regional funds for local development aiming to preserve nature,
13. ask for the carrying out of a European socio-economic cost/benefit analysis of nature conservation policies which could serve as a reference for sustainable development policies,
14. propose the constitution of an independent European Helpdesk on Natura 2000 which – without replacing competent public authorities - would aim to:
 - a) watch the state of progress of the Natura 2000 network,
 - b) develop exchange of experiences and connect organisations, decision-makers and individuals in an informal and proactive way,
 - c) ensure legal aid for the actors concerned,

MAIN REFERENCES

- Convention on Biological Diversity, adopted at the 1992 UN Earth Summit of Rio de Janeiro
- Bern Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats,
- Treaty instituting the European Community, and in particular its articles 6, 174 and 175,
- Directive 92/43/EEC on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora ('the Habitats Directive')⁽³⁾,
- Directive 79/409/EEC on the conservation of wild birds ('the Birds Directive')⁽⁴⁾,
- Directive 2001/42/EC of the European Parliament and of the Council of 27 June 2001 on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment,
- Decision 1600/2002/EC of the European Parliament and of the Council of 22 July 2002 laying down the Sixth Community Environment Action Programme, and in particular its art. 6 defining objectives and priority areas for action on nature and biodiversity,
- European Parliament resolution (2000/2111(INI)) on implementation of Directive 92/43/EEC,
- Commission's press declaration n° IP/00/266 spelling out the linkage between structural measures and Natura 2000 commitments.

3.5 Konference POLIS v Bruselu

Doc. Ing.arch. PhDr. Karel Schmeidler, CSc. CDV, S15, Vinohrady 10, Brno
Bc. Viktor Šed'a, Centrum dopravního výzkumu, S15, Vinohrady 10, Brno

Polis je evropská síť měst a regionů pro inovativní řešení urbánního rozvoje, životního prostředí měst a transportu. Je to platforma pro dialog a kooperaci o důležitých transportních problémech měst a regionů v Evropě. **Polis** pořádá konference, tématické workshopy, vydává publikace a odborné expertízy vytváří možnosti pro členy obce **Polis** k výměně zkušeností a vytváření pracovních partnerství. **Polis** není zaměřeno jen na městské komunity a jejich rozvoj, ale spolupracuje s průmyslem a vědecko výzkumnou základnou při vytváření inovativních řešení.

Polis podporuje spolupráci v rámci celoevropských urbánních, dopravních a environmentálních rozvojových iniciativ a výzkumných programů svých členů. Tyto programy podporují výzkum důležitých řešení urbánní a regionální mobility včetně integrovaného transportního managementu, kvality vzduchu a její ochrany, managementu potřeb, servisu v oblasti mobility a přepravy zboží. Výsledky výzkumu jsou přetvářeny v inovativní systémy a služby tak, aby se podporoval trvale udržitelný vývoj v oblasti dopravy a měst v lokálním, regionálním i kontinentálním měřítku.

Polis poskytuje odpovědným činitelům strategické informace a další nástroje ke zlepšení urbánní a regionální dopravy. **Polis** také reprezentuje hlas měst a regionů na celoevropské úrovni prostřednictvím politických skupin. Jeho záměrem je vytvoření adekvátního politického rámce na evropské úrovni k dosažení trvale udržitelné mobility ve městech a regionech.² Cílem **Polis** je podporovat evropská města a regiony, aby mohly zlepšit kvalitu života svých občanů pomocí inovativních opatření k redukci kongescí, zmenšením množství

² Udržitelná doprava – funkčně ji lze definovat podobně jako udržitelný rozvoj, tedy jako takovou dopravu, která současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich potřebu mobility a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů, přičemž respektuje dané ekonomické a sociální potřeby. Z environmentálního hlediska se jedná především o *únosnou míru dopravní zátěže*, která je podmíněna celou řadou socioekonomických a technologických daností (výrobním procesem, obchodem, spotřebními vzorci, druhem dopravy, použitými technologiemi atd.).

znečišťujících emisí, podporou bezpečnosti silničního provozu a nabídkou lepší a rovné dosažitelnosti dopravních služeb.

Konference začala ve čtvrtek 20. listopadu 2002. Plenární zasedání, které předcházelo, řešilo běžnou roční agendu spojenou s existencí organizace, kde se předávalo předsednictví z Říma do Kolína nad Rýnem a připravovala práce pro příští rok.

Samotná konference se konala v Concert Noble, Rue d'Arton 82 v Bruselu v Belgii. Zahájil ji Marcio Tomasini, prezident Polis z Říma. Hlavní řečníci, mezi nimi Fabio Nusio z Říma, Charles Picqué, belgický ministr hospodářství a výzkumu, Philippe Busquin, evropský komisař pro výzkum, Kevin Leydon, vedoucí odborů dopravy DG TREN Evropské komise, Gustav Landahl z městského úřadu ve Švédsku, Mangred Schnuckert z firmy EVOBUS přivítali hosty a zdůraznili význam konference. Mezi dalšími řečníky byl Gustav Landahl z městského úřadu ve Švédsku a Mangred Schnuckert z firmy EVOBUS.

O projektu HEAVEN, který hodnotí dopad na životní prostředí zaviněný dopravou mluvil v sekci 1 Fabio Nusio z Říma.

Sekce 2 byla zaměřena na management mobility a byly předneseny příspěvky týkající se poradenství v mobilitě, plánování cest, lokalizaci, zastávek autobusové dopravy s ohledem na intermodální výměnu a cestovní informace. Management mobility (MM) se snaží o prosazení udržitelné dopravy především motivací lidí ke změně jejich dopravního chování a informováním o rizicích a neudržitelnosti současné dopravy. Jde o prosazení udržitelné dopravy přímou stimulací a ovlivňováním poptávky po dopravě.³ Jedná se primárně o poptávkově orientovaný přístup v osobní a nákladní dopravě. Tento nový přístup vyžaduje nové druhy spolupráce a řadu nástrojů k podpoře změny postojů a chování směrem k udržitelným způsobům dopravy. Nástroje managementu mobility jsou založeny především na informování, komunikaci, organizaci a koordinaci. Udržitelné druhy dopravy jsou pak definovány jako: pěší a cyklistická doprava, veřejná doprava a sdílení automobilů (car-pooling, car-sharing).

Pro management mobility je zvláště důležité ovlivňování lidské volby dopravy předtím, než se lidé rozhodnou, jak budou cestovat. Konstituování managementu mobility odpovědělo na potřebu takových přístupů v řešení tíživého problému neustále se zvyšující poptávky po mobilitě, které nespolehají pouze na stavění nových silnic nebo zavádění vyspělých technologií. Vedle těchto "tvrdých" opatření je zde totiž naléhavá potřeba více "měkkých" opatření, které poskytnou široké pásmo služeb zabývající se potřebami uživatelů a ovlivňující je ke změně jejich dopravních zvyklostí.

Managementem mobility se mohou zabývat a v západních evropských zemích již řadu let zabývají místní a regionální úřady, vlastníci pozemků nebo jejich správci, veřejní dopravci, organizátoři společenských akcí, komerční zájmové skupiny, obchodní spolky a zaměstnanecké organizace, chodci, cyklisté nebo jiné skupiny silniční dopravy a komunitní skupiny. Management mobility se zaměřuje především na mladé rodiny, děti v předškolním věku, školáky, ale také na dospívající, lidi ve středním věku, důchodce a handicapované občany. Důraz je kladen na mezigenerační změnu postojů a dopravního chování.

Konkrétně management mobility sestává především z poskytování informací a poradenství. Jde například o cyklistické mapy, mapy pro nákladní dopravu, itineráře organizací, plánky dostupnosti škol, firem a podobně, informace o možnosti přestupů v rámci veřejné dopravy, jízdní řády. Dále se zabývá konzultační činností, provádí analýzy, návrhy alternativ a doporučení jako jsou dopravní plány organizací nebo srovnávání různých druhů dopravy z pohledu dopravního času, nákladů a dopadů na životní prostředí. Důraz klade na osvětu a

³ Do Evropy se tento přístup dostal z USA, kde je zaváděn pod názvem Transportation Demand Management (TDM). V ČR vyšla dosud jediná monografie věnovaná tomuto problému s názvem Řízení poptávky po dopravě (Kurfürst, 2002).

výchovu, dopravní výchovu na školách, organizování dnů bez aut, zvyšování povědomí o dopadech dopravy na životní prostředí. V neposlední řadě se zabývá organizací a koordinací dopravy, podporou integrovaných dopravních systémů, zprostředkováváním car-pooling a car-sharing, doručovatelskými službami. A do jeho rámce spadá i prodej a rezervování lístků a kuponů pro veřejnou dopravu, půjčování kol, přívěsů pro kola a podobně. Velice důležitá je účast veřejnosti na realizaci projektů a při dopravním plánování a propojení dopravního a územního plánování. Ve výstupu se pak často jedná o zklidňování dopravy, redukci IAD a nabídku alternativních udržitelných způsobů dopravy.

Management mobility se v zahraničí realizuje především na úrovni měst a obcí, kde vznikají různá konzultační informační a servisní centra a snaží se jejich prostřednictvím podporovat účast občanů na řešení dopravních problémů. Ale také na úrovni podniků, úřadů a jiných organizací, kde je jeho realizace v některých zemích nařizována zákonem. Celkově jde o velmi širokou problematiku, kterou na národní úrovni má zastřešovat vláda v rámci své dopravní politiky, vládních usnesení a legislativní podpory.⁴ Management mobility má potenci stát se velmi významným nástrojem na cestě k udržitelné dopravě. Představuje komplexně pojatý přístup s dlouhodobými cíly a konkrétními nástroji s využitelností na místní úrovni a zaměřením na lidi, jejich potřeby, postoje a chování.⁵

Proto se sekce 3 se zaměřila na informační servis v dopravě. Bylo hovořeno o nových modelech informací v dopravě, statusu současného rozvoje dopravních informací ve střední Evropě a významu komerčních operátorů a jejich informativních systémů. Během fóra se diskutovalo o vytváření odpovídajících rámců služeb pro cestující. Na to navázal kulatý stůl zaměřený na bezpečnost, kde se zúčastnění zástupci místních úřadů automobilového průmyslu, dopravních operátorů a evropské komise. Další den pokračovalo jednání v komisi, která se zabývala dopravním plánováním a strategickým rozhodováním za předsednictví Rosaria Mocario z Portugalska. Byly předneseny příspěvky o dopravním modelování, které jsou vytvářeny tak, aby podporovaly politická rozhodnutí. Modelování může být také využíváno jako nástroj výzkumu možností redukce hluku v místních podmínkách, či pro vytváření měřítek při rozhodování o dopravním napojení v místním transportu.

Další sekce se věnovala integrovanému dopravnímu plánování. Byly předneseny příspěvky o zahrnutí měst a regionu do národních schémat mobility, o některých úspěšných příkladech spolupráce v oblasti veřejné dopravy a partnerství na lokální úrovni (delegace a postoupení práv v oblasti dopravního plánování a partnerství mezi aktivisty s cílem podporovat veřejnou dopravu.

Paralelní sekce 3 a 4 se věnovaly flexibilním dopravním systémům, novým konceptům tzv. „responsive transportu“. Novým formám dopravy ve městech a technickým prostředkům se věnoval příspěvek Michaela Sandrocka. Multimodálnímu transportu a jeho problematice v integraci dopravnímu managementu v Bordeaux se věnovala francouzská přednášející.

Paralelní sekce 4 byla určena trvalé udržitelnosti v oblasti přepravy zboží a byly předneseny příspěvky týkající se efektivní přepravy zboží v urbanizovaných oblastech, rozvoji inovativní ITS platformy ke zlepšení trvalé udržitelnosti přepravy zboží na úrovni měst a kvantifikaci dopadů přepravy zboží na životní prostředí na úrovni města. Jednání bylo zakončeno debatou

⁴ Centrum dopravního výzkumu shromáždilo základní data pro účely analýzy managementu mobility v České republice v rámci evropského projektu MOST (Mobility Management Strategies for the next Decades). Projekt MOST se snaží zmapovat současné a navrhnout budoucí komplexní strategie managementu mobility a to na čtyřech úrovních: evropské, státní, regionální a lokální. V České republice není bohužel dosud management mobility jako komplexní přístup zaveden. Hlavním důvodem je zatím nedostatečná informovanost odborné veřejnosti a rozhodujících úřadů.

⁵ Tento přístup je poměrně nový a zasluhuje v ČR potřebné teoretické rozpracování. Zvláště důležitý je přenos zahraničních poznatků a výzkum domácích podmínek a předpokladů k jeho zavádění ze sociologického, ekonomického a dopravně-technického hlediska.

o inovacích a mezisektorovém partnerství v oblasti dopravy. Na to navázali exkurze s odbornou tematikou, prohlídka simulátoru pro výcvik řidičů metra v Bruselu.

4. ZPRÁVY Z POBOČEK A PRACOVNÍCH SKUPIN

4.1 Zpráva o činnosti Jihočeské regionální pobočky

STUŽ v jižních Čechách bilancuje

Jihočeská regionální pobočka STUŽ se sídlem v Táboře oslaví letos v únoru 2 roky své činnosti. Členskou základnu tvoří celkem 12 členů, z kterých byl zvolen 4-členný výbor. V současné době pobočka disponuje vlastní kanceláří a zaměstnává dva pracovníky na částečný úvazek

Naši činnost v roce 2002 lze rozdělit do těchto hlavních oblastí:

- projekt o EU pod názvem: Evropská unie – téma pro každého z nás
- projekt o právu na informace: “Svobodný přístup k informacím”
- organizace kurzů tradičních řemesel
- propagace ekologického a biologického zemědělství
- filozofické debaty o globalizaci .
-

Evropská unie - téma pro každého z nás

V rámci projektu byli mezi lednem a zářím 2002 osloveni v okrese Tábor žáci středních škol, široká veřejnost a zástupci neziskových organizací z celé České republiky. Záměrem akce bylo poskytnout informace o aktuálním dění v oblasti přípravného procesu přijímání kandidátských zemí do EU, o způsobu ochrany životního prostředí v EU, o možnosti prosazovat veřejné zájmy zejména v oblasti ochrany životního prostředí využitím mechanismů práva ES atd.

Program určený středoškolákům (4 vybraných středních škol) byl zahájen zadáním dotazníku zjišťujícího úroveň znalostí v dané problematice. Následovaly 4 přednášky a besedy s odborníky a úkolem závěrečného dotazníku pak bylo určit výsledný efekt celé akce. Výsledek nás potěšil - patnáctiprocentní nárůst úspěšnosti v závěrečném testu.

Verze části projektu zaměřená na širokou veřejnost pak pochopitelně byla organizačně náročnější. Provedli jsme předběžný průzkum zájmu občanů o jednotlivá témata (energetika a ochrana životního prostředí v EU, konkurenceschopnost českých firem, společná zemědělská politika v EU, fungování strukturálních fondů atd.). Od dubna do června proběhlo šest veřejných debat. V rámci projektu v Táboře vystoupil např. Martin Bursík, prof. Jaroslav Jakš z VŠE Praha, Jiří Blažek z UK, Jaroslav Zajíček, asistent hlavního vyjednavče ČR Pavla Teličky, Vladimír Eck z Ministerstva zemědělství atd. Závěrečné šetření nám ukázalo, že 71% respondentů by si přálo pokračovat v podobných debatách.

Třetí skupinou, na kterou se náš projekt zaměřil, byly neziskové organizace. Pro jejich zástupce byly v září uspořádány dva semináře – jeden v Českých Budějovicích a jeden v Praze. Odbornými referenty tady byli Šárka Šafránková z ČIŽP, Mojmír Vlašín z ČSOP, Jan Beránek z Hnutí Duha a konečně Martin Prokop z Ekologického právního servisu. Účastníky těchto seminářů jsme požádali o hodnotící vyjádření formou anonymních anketních lístků. Ohlas byl opět velmi dobrý. Přes 80% účastníků uvedlo, že projekt jim přinesl nové informace jak o EU, tak i o úpravě práva o životním prostředí v EU. Všichni taktéž ocenili přiblížení fundraisingových technik a představení fondů, které jsou pro ně přístupné přímo přes sídlo Komise v Bruselu.

“Svobodný přístup k informacím”

Hlavním cílem projektu je dosáhnout vydání proobčansky zaměřených soudních výkladů sporných ustanovení v informačních zákonech. Projekt je zaměřen na dvě cílové skupiny. Jednak se jedná o zaměstnance desítek druhů úřadů všech stupňů (místní, regionální i celostátní orgány veřejné správy), jednak je to pak široká veřejnost – stovky až tisíce budoucích žadatelů o informace, kteří budou moci využít našich zkušeností a poznatků získaných v průběhu projektu.

Prostřednictvím elektronické pošty nebo poštou (v případě zák. č. 123/1998 Sb.) budou rozeslány typizované žádosti o informace na příslušné úřady. Na základě reakcí příslušných institucí bude probíhat vyhodnocování rozhodnutí orgánů o poskytnutí (odepření) informací. Výstupem bude stručná průběžná zpráva. V případě, že povinné orgány definitivně odeprou poskytnutí požadovaných informací, bude následovat podání žaloby proti rozhodnutí druhoinstančního správního orgánu o odepření informace. Na základě kvantitativně získaných poznatků o stávajícím stavu poskytování informací povinnými orgány a o judikatuře soudů v těchto věcech (asi 25 až 30 relevantních rozsudků) bude ve spolupráci s uznávanými experty v oboru vytvořen hlavní kvalitativní výstup projektu – komentář k zákonu o svobodném přístupu k informacím a k zák. č. 123/1998 Sb. Zajímavé či sporné oblasti práva budou navíc pojednané v odborné právní a státně-administrativní literatuře za účelem podnícení a zintenzivnění odborné diskuse.

Poznatky, zkušenosti a výsledky dosažené realizací projektu budou veřejnosti zpřístupňovány především prostřednictvím internetu na webových stránkách www.pravovedet.ecn.cz a www.ostosest.cz. O nejzajímavějších kauzách budeme samozřejmě informovat i média (formou tiskových zpráv, článků atd.) Po skončení projektu pak STUŽ plánuje řadu seminářů, na kterých budou koordinátorka a asistentka projektu předávat zkušenosti získané realizací tohoto projektu.

Kurzy tradičních řemesel

V roce 2002 STUŽ v Táboře realizovala tři kurzy tradičních řemesel. Asi 30 zájemců využilo možnosti seznámit se s praktikami drátování, tkaní a s výrobou slaměných ozdob. STUŽ jednotlivé kurzy realizuje ve spolupráci s městem Tábořem jako partner Strategického plánu rozvoje tábořské aglomerace. V organizaci kurzů tradičních řemesel bude STUŽ pokračovat i v roce 2003.

Ekologické zemědělství

Jedním z cílů strategického plánu rozvoje tábořské aglomerace je i podpora ekologického zemědělství. STUŽ v tomto směru po neúspěšném žádosti o grant zorganizovala celodenní seminář o Bio-potravinách. Na semináři vystoupil Roman Rozsypal (KEZ) a Milan Texl (Svaz Pro-Bio).

Zájemci z řad veřejnosti se tak seznámili nejen s povahou biovýroby, ale i spoustou zásad, které musí být při produkci biopotravin dodrženy. Situaci dokreslil svými zkušenostmi ze života a z výroby na ekologické farmě pan Milan Texl jako zástupce svazu Pro-Bio. Během semináře došlo i k prezentaci biovýrobků z farem v okolí města Tábořa. Farmáři tak měli možnost prezentovat své výrobky a navázat přímý kontakt se spotřebitelem.

Debaty o globalizaci

Jihočeská STUŽ dále zorganizovala v roce 2002 dvě velké veřejné diskuse k problematice globalizace a ekonomické moci velkých nadnárodních korporací.

Hosty první debaty uskutečněné v květnu ve spolupráci s Jihočeskou univerzitou byli filozof Václav Bělohradský, sociolog a novinář Jakub Patočka, Ivo Bělohoubek z Fóra 2000 a Viktor Piorecký jako bývalý mluvčí Iniciativy proti ekonomické globalizaci (INPEG). Akce se setkala s velkým ohlasem jak u návštěvníků, tak i u místních médií.

V rámci říjnové konference Forum 2000, která se v roce 2002 konala pod heslem "Bridging the Gaps", uspořádala jihočeská STUŽ přednášku alternativního ekonomy David C. Kortena. Pan Korten před zhruba stovkou posluchačů kriticky vyličil ekonomickou sílu nadnárodních korporací a popsal snahy antiglobalizačních celosvětových sítí o hledání lokálních ekonomických alternativ.

V úspěšných akcích loňského roku chceme pokračovat, ale současně i vyhledávat další možnosti pro naši činnost.

Za jihočeskou pobočku STUŽ Lubomír Kroupa

4.2 Chomutovská regionální pobočka v roce 2002

V letošním roce naše pobočka podala žádost o podporu u Fondu malých projektů Phare na projekt „Mapování nelesních zemědělských pozemků“. Žádost byla bohužel vrácena pro chybné uvedení nevhodného partnera, ale žádost budeme opakovat na jaře 2003. Zatím však z dotace Severočeských dolů a.s. Chomutov byla zpracována metodika podle originálu německého partnera, jenž obdobný projekt realizuje v Sasku. Obsahem projektu je zmapování zemědělských pozemků v příhraniční oblasti Krušných hor, jejich vyhodnocení z hlediska ekologicko-ekonomického a stanovení návrhu na jejich využití. Zpracované návrhy by měly pomoci vlastníkům a nájemcům využívat pozemky pro pastevectví, především ovci nebo kozami, případně skotem a zpracovávat biomasu pro výrobu kompostu nebo energetické účely.

Tradičně se pobočka podílela na Dnu Země, pořádaném Podkrušnohorským Zooparkem a prvně se finančně podílela na Dnu zvířat.

Letos jsme rovněž zahajovali Den vodohospodářského filmu a ekofilmu v Povodí Ohře. Pomohli jsme vybrat vhodné filmy a po oba dny konání jsme provedli vstupní besedu pro návštěvníky, především z řad školní mládeže.

V září jsme připravili řadu besed o životním prostředí pro občany Chomutova. Z plánovaného cyklu se uskutečnily jen dvě, další se pro nezájem občanů nekonaly. Proto jsme pozornost přenesli na návštěvníky pravidelného pořadu Folkový klub v PZOO. Tento pořad je hojně navštěvován a na listopadovém setkání jsme vybídli posluchače, aby si zvolili téma, o němž bychom měli hovořit. Zájem byl o udržitelný život a tak v prosinci a lednu 2003 jsme se tomuto tématu věnovali. Informace podávaná na počátku programu Klubu se setkávala se zájmem návštěvníků z řad mládeže a střední generace.

Pobočka spolupracuje s pobočkou ICN v městské knihovně, je členem Asociace neziskových organizací v Ústeckém kraji (ANOÚK), má zastoupení ve vedení a podle jejího plánu činnosti se pobočka stala síťovým koordinátorem NNO v Chomutově.

Spolupráci jsme rovněž navázali s Hospodářskou a sociální komorou Chomutovska.

Pobočka má podporu Města, které finančně dotuje kromě naší pobočky i ostatní organizace ve městě. Dotačně je podporována i Severočeskými doly a.s. Chomutov.

4.3 Českolipská pobočka

Českolipská pobočka STUŽ podpořila boj o záchranu Tlustce

Když v roce 1998 zkrachovala firma Beron (konkurs pro neplacení pohledávek Fondu národního majetku) a těžba na severočeském Tlustci se zastavila, zdálo se, že si jeho obránci mohou oddychnout. Kopec v blízkosti Jablonného v Podještědí s vrcholem na kótě 592 metrů si jistě odnesl téměř nezhojitelné šrámy. Lomová stěna je patrna na desítky kilometrů daleko, zničeny byly některé přírodní hodnoty lokality, výjimečné možná nejen v rámci České republiky, ohroženy zvláště chráněné druhy, například vzácná kapradinka skalní. Na druhé straně se podařilo zabránit odstřelu vrcholu, i když těžař, bohužel za pomoci referátu životního prostředí OkÚ v České Lípě, jej dokonce nechal administrativně přemístit o 80 metrů na východ. Beron za to pouze pokutován od ČIŽP.

Radost obránců však netrvala dlouho. V roce 2000 usiluje o koupi lomu blízká obec Brniště za 16 miliónů korun. Nesežene ale dostatečně movitého partnera, protože oslovené Jablonné je zásadně proti pokračování těžby. Brništi dokonce propadá miliónová dražební jistota, což v nebohaté obci vyvolá bouři nevole. „Záchrana“ přichází z nečekané strany. Je jí firma GO Point, mezi jejímiž představiteli je Ing. Tomáš Štainbruch, donedávna ještě přednosta liberecké expozitury ministerstva životního prostředí. Tedy muž, který od roku 1998 několikrát zrušil rozhodnutí Mgr. Havránka, vedoucího referátu ŽP OkÚ, povolující zásah do významného krajinného prvku těžbou kamene.

Začátkem roku 2002 podává GO Point a.s. na OkÚ v Č. Lípě opět žádost o povolení zásahu do významného krajinného prvku a do krajinného rázu. Mimo jiné by to znamenalo vykácení dalších více než tři hektarů lesa na kopci. Firma pod vedením Ing. Štainbrucha zvolila obezřetnější strategii, která má umlčet dosud velmi silnou kritiku. Netrvá již na odtěžení vrcholu kopce a směřuje se s poklesem ročního objemu těžby z někdejšího 1 miliónu tun na 300 až 330 tisíc. I tak by to ale znamenalo vytěžení skoro 21 miliónů tun z celkových asi 96 miliónů tun těžitelných zásob. Těžba by trvala dalších 60-70 let.

V této chvíli se k obráncům kopce (Sdružení na záchranu kopce Tlustec a Město Jablonné v Podještědí) přidává českolipská regionální pobočka STUŽ, která se přihlašuje jako řádný účastník řízení. Připojuje se k odborným přírodovědným argumentům ostatních dvou účastníků, doplňuje ale také své vlastní. Uvádí, že tento způsob hospodaření v krajině je v rozporu s trvale udržitelným rozvojem i životem. Devastační způsob těžby surovin totiž není na Českolipsku výjimkou, ale stal se tu již zvykem. V minulosti byl takto odtěžením vrcholu zničen Kamenický vrch u Zákup, zcela nedávno Tachov na Dokska, z něhož zbylo něco dosti podobného měsíčnímu kráteru, a nyní za tímž účelem dochází s pomocí nejnovější technologie k aktivizaci těžební činnosti na Maršovickém vrchu, 515 metrů vysoké regionální dominantě Dubska a Dokska. Zde dokonce těžař (dříve Wimpey Severokámen, dnes Tarmac) bez povolení změnil těžební prostor a začal těžit právě na vrcholu kopce, kde byla kvalitnější surovina. Referát životního prostředí OkÚ záležitost vyřešil - povolením dodatečným! Připočteme-li minulou devastaci strážsko-hamerské oblasti (známé kdysi svým rekreačním využitím) těžbou uranu a rozšiřování těžby písku na desítkách hektarů v blízkosti České Lípy, zhoršuje to do té míry pověst regionu, že to může odrazovat nejen zájemce o rekreaci a turistiku, ale dokonce i investory, kteří dnes odmítají budovat své podniky ve zdevastované

krajině (viz třeba kauza Nemaku na Mostecku). Skutečně se také přes veškerou snahu dosud nepodařilo zajistit investora pro průmyslovou zónu Ralsko a ani do té českolipské se investoři zrovna nehrnou. Oblast je takto poškozována i ekonomicky. A protože smutná proslulost Tlustce již dávno překročila hranice státu, dochází také k poškozování dobrého jména České republiky (kriticky se jí vyjádřila i některá zahraniční média).

Přes uvedené a další námitky vydává v červnu 2002 RŽP OkÚ v Č.Lípě souhlas se zásahem do významného krajinného prvku – lesa i do krajinného rázu – těžbou kamene.

Proti tomu to rozhodnutí se samozřejmě odvolává i regionální pobočka STUŽ. Poukazuje zejména na to, že RŽP OkÚ se řádně nevypořádal s jejími námitkami, nezdržel se navíc subjektivních soudů a některých nepodložených tvrzení a vyvolal tak i pochybnosti o své objektivitě. V této souvislosti není nevýznamné, že vedoucí RŽP byl v minulosti v jistém smyslu podřízeným Ing.Štainbrucha. Proto také Sdružení na záchranu kopce Tlustec namítlo podjatost Mgr.Havránka, přednostka OkÚ však v samostatném řízení rozhodla, že Mgr.Havránek podjatý není.

Krajský úřad jako odvolací orgán sice v lecčems dal odvolatelům zapravdu, shledal v rozhodnutí RŽP OkÚ řadu nedostatků, vyžádal si doplnění podkladů, zpřísnil podmínky těžby o další omezení, nicméně nakonec původní rozhodnutí v listopadu 2002 v podstatě potvrdil. Neoficiálně především proto, že vznikající surovinová koncepce Libereckého kraje s kopci na Českolipsku počítá jako prakticky s jediným zdrojem kvalitního kameniva.

Záležitost poté ustrnula na mrtvém bodě. V loňských listopadových volbách nově vzniklé zastupitelstvo Jablonného totiž vzápětí potvrdilo původní usnesení nedat souhlas s těžbou (podobný nesouhlas v minulosti vyjádřilo 16 obcí bývalého okresu včetně Č.Lípy). Bez tohoto souhlasu, tedy bez vyřešení střetu zájmů však obvodní báňský úřad nedá souhlas k těžbě.

Bude nyní záležet na vytrvalosti a odolnosti zejména zastupitelů Jablonného a také na stavu obecní pokladny – město Česká Lípa vydrželo vzdorovat tlaku na rozšíření rozsáhlé těžby písku do své příměstské rekreační oblasti několik let, avšak jen do té doby, dokud těžbař nenabídl slušnou částku v miliónech na úhradu takzvané nemajetkové újmy. Regionální pobočka STUŽ na svém negativním stanovisku rovněž trvá, je v kontaktu s ostatními odpůrci těžby a snaží se je podporovat i morálně, aktivizovat veřejnost pomocí článků v tisku či vystupováním v médiích. Určitou naději by snad mohl představovat také Nejvyšší správní soud, který zahájil svou činnost na začátku letošního roku.

PhDr.Miroslav Hudec člen regionální pobočky STUŽ

5. NÁZORY, POLEMIKY, KOMENTÁŘE, ÚVAHY Z PERA ČLENŮ A PŘÍZNIVCŮ STUŽ

Reakce čtenářů na níže uvedené příspěvky – a nejen na ně - jsou vítány a budou uveřejněny v následujícím čísle Zpravodaje. Zasílejte je, prosím, v souboru na e-mail eva.vavrouskova@ecn.cz, na disketě, anebo v krajním případě písemně do Krkonošské.

5.1 Princip udržitelného rozvoje – pokus o definici

Trvale udržitelný rozvoj je pojem, který za posledních dvacet let udělal pozoruhodnou kariéru. Od konce osmdesátých let dvacátého století se stává čím dál častější součástí diskusí, ať již se týkají šetrného zacházení s životním prostředím nebo celosvětově spravedlivého

rozdělení blahobytu. Podstatu věci lépe vyjadřuje pojem „udržitelný rozvoj“, který v sobě obsahuje jak ekologické tak i ekonomické a sociální aspekty, bez idealistického příslovce „trvale“. Známkou udržitelného vývoje je, že odpovídá „potřebám dnešní generace bez toho, že by byly ohroženy možnosti budoucích generací uspokojit jejich vlastní potřeby a vybrat si vlastní způsob života (Zpráva Brundtlandové 1987 a Rio 1992 - agenda 21), nebo také „*Trvale udržitelný rozvoj společnosti je takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává funkce ekosystémů.*“ podle zákona č.17/1992 Sb., o životním prostředí.

Vzhledem k tomu, že udržitelný rozvoj je stále více citován, a to včetně odkazů na jeho principy, je nanejvýše nezbytné tyto principy definovat a případně jim přiřadit pokud možno měřitelná kritéria. Tento postup je nezbytný proto, aby v praxi bylo možné identifikovat skutečnosti, které jsou v rozporu s principy udržitelného rozvoje, měřit velikost „odchyly“ od jednotlivých principů a nalézat východiska k jejich nápravě. Právě definování relevantních, jednoznačných a snadno dostupných kritérií je zřejmě největším úkolem, který zdaleka není dokončen.

Příspěvkem do diskuse by měl být i následující pokus o definici 10 principů udržitelného rozvoje, které jsou odvozeny od obecně definovaného cíle (resp. cesty ke vzdálenému cíli) a doplněny stručným zdůvodněním:

1. Využívání přírodních zdrojů nesmí dlouhodobě převyšovat míru jejich reprodukce (znovuobnovení) nebo míru náhrady všech funkcí těchto přírodních zdrojů.
2. Uvolňování látek (výpusť) do životního prostředí nesmí dlouhodobě převyšovat únosnost, asimilaci, respektive absorpční schopnost životního prostředí.
3. Trvání lidských zásahů do životního prostředí musí být ve vyrovnaném poměru k době, kterou prostředí potřebuje ke své stabilizaci.
4. Zamezení nebezpečím a neobhájitelným rizikům pro člověka a pro životní prostředí - princip předběžné opatrnosti.
5. Princip přiměřeného diskontování – diskontování dle skutečné hodnoty statku, zde zejména přírodního zdroje.
6. Princip „stát příkladem“ předpokládá, že veřejné instituce (jak státní správa, místní samosprávy tak i zákonodárny sbory) půjdou ostatním členům společnosti příkladem v zavádění a dodržování principů udržitelného rozvoje.
7. Princip decentralizace představuje decentralizaci společenskou (malá a střední sídla) i technologickou (zejména decentralizovaná energetika, minimální dopravní nároky).
8. Princip preference spolupráce před soutěživostí (konkurencí a konfrontací) jako princip veškerého života společnosti.
9. Princip orientace vědy a výzkumu, výchovy a vzdělání na poznání souvislostí a hranic našeho nakládání s entitami světa, nikoli na manipulaci s ním.
10. Princip solidarity.

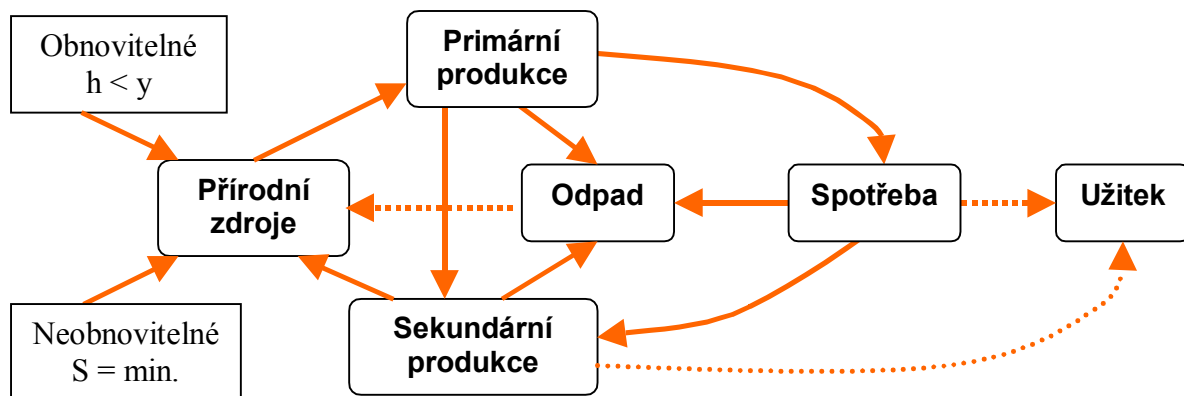
Tyto hlavní zásady jednání vyžadují nové chápání pokroku a vývoje, zejména ve vysoce průmyslových společnostech. To platí také pro Českou republiku. Nehledě na skutečnost, že v mezinárodním porovnání naše ekologická politika v mnoha oblastech na pokročilé úrovni, je Česká republika, stejně jako většina zemí světa, včetně těch „nejvyspělejších“, ještě velmi daleko od trvale udržitelného vývoje. Tuto skutečnost mimo jiné dokládá i Strategie udržitelného rozvoje pro Českou republiku, zpracovaná pro diskusi v roce 2002. Veřejné výdaje – veřejné podpory, pokud budou nadále poskytovány podle zásad udržitelného rozvoje, mají velký potenciál pro nasměrování celé společnosti směrem k udržitelnému rozvoji. V současnosti však veřejné podpory prakticky neobsahují žádné prvky z výše uvedených principů UR:

Ad 1) - 3) - Využívání přírodních zdrojů nesmí dlouhodobě převyšovat míru jejich reprodukce (znovuobnovení) nebo míru náhrady všech funkcí těchto přírodních zdrojů; Uvolňování látek (výpust) do životního prostředí nesmí dlouhodobě převyšovat únosnost, asimilaci, respektive absorpční schopnost životního prostředí; Trvání lidských zásahů do životního prostředí musí být ve vyrovnaném poměru k době, kterou prostředí potřebuje ke své stabilizaci.

Přírodní zdroje jsou nadále vykořisťovány neudržitelným způsobem. Produkce odpadů stále vysoce převyšuje asimilační schopnosti přírody. Na této skutečnosti totiž nemohou dlouhodobě nic změnit opatření typu „end of pipe“ ve značné míře podporované z veřejných prostředků – např. čistírny odpadních vod. Změna může nastat pouze se změnou přístupu – namísto nákladných opatření *ex post* vytvořit prostředí pro nástup technologií „zero waste“ a „zero emission“. Základní překážkou je zacházení s přírodními zdroji jako s důchodem (příjmy) a nikoli jako s aktivy.

V níže uvedeném schématu je znázorněna vize udržitelné ekonomiky v souladu s představou udržitelného sociálního rozvoje. Ve skutečnosti vždy budou do ekonomických procesů vstupovat neobnovitelné zdroje a suroviny, vysokou mírou jejich recyklace s minimální energetickou náročností je možné se uvedenému schématu přiblížit. Společnost (resp. každý její jednotlivec) má prospěch (užitek) jak z přímé spotřeby statků, tak i z celého procesu tvorby sekundární produkce (převažují pozitivní externality, tudíž nedochází k zápornému užítku). Procesy výroby, distribuce a spotřeby lidmi vytvářených statků se velmi blíží globálnímu přírodnímu „metabolismu“ – jedná se o „přírodě blízké“ procesy, pro něž základní zdroj energie představuje energie sluneční – entropie spojená s „výrobou“ této energie narůstá na Slunci a procesy na Zemi jí tudíž nejsou narušovány.

Graf č.1: Schéma udržitelné ekonomiky

Ad 4) - Zamezení nebezpečím a neobhajtelným rizikům pro člověka a pro životní prostředí - princip předběžné opatrnosti.

Princip předběžné opatrnosti je stále nedoceňován, případně vykládán mnoha různými způsoby. Jedním z důvodů je skutečnost, že je obtížné tento princip jednoznačně definovat, neboť v sobě zahrnuje velmi mnoho společenských, environmentálních i ekonomických aspektů.

Jednou z možností, jak lze exaktně princip předběžné opatrnosti vyjádřit, je ekonomické hodnocení hodnoty statků v průběhu času – pomocí diskontování. Jako příklad (z oblasti energetiky) lze uvést rozdíl současné čisté hodnoty nákladů na udržování skladu vyhořelého paliva z jaderných elektráren po dobu 1000 let. V tabulce je uvedena současná hodnota ročních nákladů, které jsou uvažovány ve stejné výši 500 mil.Kč po celou dobu skladování.

Tabulka: Závislost současné hodnoty (PV) provozních nákladů (OC) na diskontní sazbě

Diskontní sazba (%)	10	5	1	0,5	0,1	0,05
PV OC (mil.Kč)	5 000	10 000	49 998	99 318	315 968	393 394

(Šafařík, 2001)

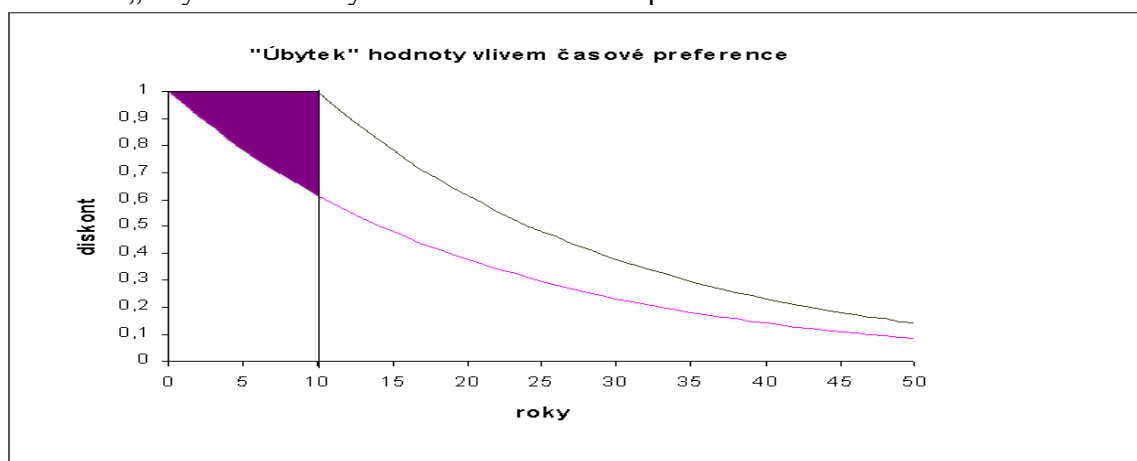
Rozdíl v přístupech k hodnocení budoucích nákladů je zřejmý a vyplývá z něj i jisté varování – je samozřejmě přijatelnější započítat současnou hodnotu budoucích, byť těžce kalkulovatelných nákladů v relativně nízké výši 5 resp. 10 mld. Kč, které vycházejí ze standardní úvahy o 10 %, resp. 5 % diskontní sazbě, než uvážit případná budoucí rizika a počítat s čistou současnou hodnotou nákladů na jejich odstranění ve výši 50 nebo dokonce více než 300 mld.Kč.

Tento přístup, založený na snížené diskontní sazbě, by zároveň bylo nutné uplatnit vždy, kdy jsme si vědomi rizik své ekonomické činnosti, ale nejsme plně schopni odhadnout a kvantifikovat všechny budoucí problémy a náklady s jejich řešením spojené. Pomocí výše diskontní míry tak lze exaktně naplnit princip předběžné opatrnosti – čím vyšší míra opatrnosti je na místě, tím nižší diskontní sazbu je nutné použít. To je zároveň příklad dalšího, neméně závažného principu udržitelného rozvoje – diskontování podle skutečné hodnoty statku.

Ad 5) - Princip přiměřeného diskontování – diskontování dle skutečné hodnoty statku, zde zejména přírodního zdroje.

Standardní ekonomické posuzování investic (resp. posuzování všech budoucích výnosů a nákladů) spočívá v porovnání jejich současné hodnoty. Přitom se vychází z předpokladu, že budoucí hodnota příjmů (peněz) je v současnosti nižší a je vyjádřena diskontem této hodnoty. Lze dokázat, že v případě přírodních zdrojů (potažmo všech statků) se jedná o ekonomické „znevažování“ jejich budoucí hodnoty, neboť toto čistě finanční ocenění není podloženo skutečným snížením jejich hodnoty. Tato hodnota zůstává v případě trvání existence statku stejná, v případě neobnovitelných zdrojů dokonce roste. Jednoduchý důkaz neopodstatněnosti diskontování z hlediska vyjádření skutečné (vnitřní) hodnoty statku podává následující graf.

Graf č.2 : „Úbytek“ hodnoty statku vlivem časové preference

(Šafařík, 2001)

Graf č.2 naznačuje, že z pohledu udržitelného rozvoje můžeme na problematiku diskontování pohlížet také jako na problém sociální a psychologický. Z hlediska sociálního hovoříme zejména o problému mezigenerační nespravedlivosti, tj. o ztrátě či o sníženém vnímání odpovědnosti k dalším pokolením. Hledisko spíše psychologické představuje kladná míra časové preference, která vyjadřuje „míru netrpělivosti“ s níž jsme ochotni hodnotit naše

budoucí výnosy. Tento fakt vystihuje detailněji tzv. společenská míra časové preference (*social time preference rate*, Pearce 1990, kap.14). Ta odráží společenské mínění o tom, že budoucí společnost bude bohatší než ta současná, a jednotkový přírůstek jejího bohatství tak bude mít menší hodnotu. Vyšrafovaná část grafu pak ukazuje úbytek hodnoty statku v průběhu deseti let vlivem míry časové preference, kdy byla stanovena 5 % diskontní míra. Z grafu je zřejmé, že vnitřní hodnota určitého přírodního zdroje je stále stejná.

Subjektivní vyjádření preferencí neodpovídá předpokladu generační spravedlnosti. Tím, že se zásadní rozhodnutí a řešení zásadních problémů odkládají, vzniká velké generační pnutí a narůstají s tím spojené náklady - náklady na zavedení konkrétního programu nebo politiky, daňové reformy, náklady na odstranění škod, tj. v souhrnu rostou transakční náklady⁶. O záležitostech dlouhodobého působení rozhoduje generace, která jejich dopady již nepocítí vůbec, nebo jen velmi málo.

Ad 6) - Princip „stát příkladem“ předpokládá, že veřejné instituce (jak státní správa, místní samosprávy tak i zákonodárné sbory) půjdou ostatním členům společnosti příkladem v zavádění a dodržování principů udržitelného rozvoje.

Princip "stát příkladem" je velmi jednoduchý a nanejvýše účinný způsob prosazení slušného chování, zodpovědného přístupu k využívání přírodních zdrojů a k nezatížení budoucích generací vedlejšími účinky současných činů. Bohužel v praxi nefunguje. Výčet důvodů, proč tomu tak je, by byl příliš rozsáhlý, proto jsou v tomto odstavci uvedeny zejména výhody, které by naplnění tohoto principu přineslo. V oblasti sociální by princip „stát příkladem“ přinesl podstatné změny v přístupu k práci, zaměstnání, ke vztahu k místu, k bydlišti, k ostatním lidem. Chaos a neochota doplněné nezřídka kontraproduktivními opatřeními provázející správu věcí veřejných tak navozují intenzivní pocit věčného provizoria, které je v ČR posíleno tím, že v době před rokem 1989 bylo provizorium podstatnou součástí života. Pocit života v provizoriu účinně brání převážení zodpovědnosti za své okolí, za veřejný život. V oblasti environmentální by princip „stát příkladem“ plynule navázal na sociální přístupy, velkou roli by sehrálo jeho uplatnění v oblasti energetiky a nakládání s odpady. Zavádění osvětových a praktických opatření pro oblast hospodárného nakládání s energií a s odpady by zcela jistě postupně indukovalo tyto vzorce chování do soukromého života celé společnosti. Osvětové působení v oblasti veřejné správy lze svým potenciálním účinkem přirovnat k působení a naplňování zodpovědné koncepce rozvoje školství, navíc je zde zřetelná diverzifikace, neboť zatímco školství působí na potenciálně velmi přizpůsobivé jedince – zejména z hlediska věku, veřejná správa naopak tento efekt posiluje z druhé strany, z hlediska působení na dospělé, podstatně méně přizpůsobivé (konzervativní) jedince.

Ad 7) - Princip decentralizace představuje decentralizaci společenskou (malá a střední sídla) i technologickou (zejména decentralizovaná energetika, minimální dopravní nároky).

Domněle přirozený a samovolný proces centralizace a monopolizace je důsledkem nerovných podmínek na trhu a ve společnosti a je v rozporu s tržními principy i s principy udržitelného rozvoje. Celý problém je ovšem mnohem hlubší, než aby mohl být postihnut v této poznámce. Konstatování, že princip decentralizace je důležitý pro nastolení „skutečně tržního“ prostředí, může v běžně přijímaných ekonomických paradigmatech na první pohled působit paradoxně. Princip decentralizace předpokládá existenci fungující místní a profesní samosprávné struktury s převahou prvků přímé demokracie. Většina rozhodnutí je na této úrovni přijímána konsensuálně, přičemž nikdo nesmí hájit věci prokazatelně odporující udržitelnému způsobu života (důležitým předpokladem je např. rozšíření působnosti Agend 21).

⁶ Transakční náklady rostou pravděpodobně rychleji, než roste společenský produkt (ať již jej počítáme pomocí HDP, nebo alternativně). Viz také Wagnerův zákon.

Společenská decentralizace má podstatné výhody ve snížení anonymity sociálního prostředí, která postupně vede až k otupění a rezignaci na základní pravidla slušnosti a často i lidskosti. Decentralizace může vést k efektivnějšímu rozhodování v místě, kterého se předmět rozhodnutí nejvíce dotýká, ke snížení kriminality, prohloubení pocitu sounáležitosti a „zdravého“ vlastenectví a k dalším pozitivním změnám, které často nejsou příliš silně vnímány a sledovány, zatímco jejich negativní protějšky naplňují stránky denního tisku. Nezanedbatelná je také role působení silných morálních vzorů z blízkého okolí.

Technická (energetická) decentralizace představuje zřejmé výhody ve snižování energetické náročnosti; menší lokální energetické zdroje představují souhrn výhod z hlediska bezpečnosti a plynulosti zásobování energií, přináší přímý i nepřímý ekonomický a sociální efekt v daném regionu. V současné době již prakticky neexistují žádné technické překážky pro tuto cestu, v blízké budoucnosti je dokonce možné decentralizovat komplexní energetické zásobování až na úroveň domů, či bytových jednotek. Je však nutno počítat s obrovským odporem monopolů (které zůstávají monopoly navzdory tzv. liberalizaci trhu energií) proti takovému posunu, neboť ze své podstaty nejsou (alespoň prozatím) schopny se mu adekvátně přizpůsobit, tj. přijmout jej jako svůj další rozvoj.

Nesmí se ovšem zapomínat, že důležitým parametrem samozřejmě zůstává míra decentralizace, tj. nalezení optima decentralizace.

Ad 8) - Princip preference spolupráce před soutěživostí (konkurencí a konfrontací) jako princip veškerého života společnosti.

Současný (zejména tzv. západní) svět je od počátku vybudován na konkurenci. Konkurenci se učí děti od základní školy, konkurence je mezi absolventy škol při ucházení se o zaměstnání, konkurence se projevuje na silnicích i v soukromém životě. Konkurence směřuje k efektivnímu výsledku jen do určité míry, existuje hranice k vyšší efektivnosti, kterou za pomoci konkurence překročit nelze. Konkurence vede k užšímu zaměření, odmítání, či nedostatku času na komplexní řešení problémů (holistický přístup) a mnohdy také ke konfrontaci, která se projevuje mnoha způsoby – od pomluv a intrik, až po fyzickou likvidaci.

Lze konstatovat, že konkurence tak, jak je dnes obecně vnímána a uplatňována je projevem divergentního⁷ myšlení a není cestou k naplnění principů udržitelného rozvoje. Do budoucna může být hlavním východiskem převaha spolupráce nad soutěživostí (kooperace před konkurencí a konfrontací), přičemž by součástí tohoto procesu měla být v každém případě snaha o porozumění světu a starostlivá péče o jeho existenci. Z tohoto pohledu selhává současná neoklasická teorie, která je nastavena na zkoumání optimalizace a rovnováhy za předpokladu základní jednotky *homo oeconomicus*. Nebezpečím tohoto nastavení je zkosnatělost a nepřipouštění vývoje a změny.

Takto vystavěné modely neuvažují změny v lidském chování a základní jednotkou zůstává racionální člověk maximalizující pouze svůj užitek. Nehledě na moderní teorie postindustriální společnosti, na zpochybnování stoprocentní lidské racionality je tato neoklasická doktrína neustále uplatňována a tím nejen brzdí rozvoj lidské osobnosti směrem

⁷ Divergentní vývoj je příznakem současné společnosti, základem je stále snaha o docilování lepších výsledků, vyšší produktivity, větších zisků, levnější výroby apod. bez ohledu na širší souvislosti takového snažení. V mnoha oblastech byly nastartovány velmi silné kladné zpětné vazby, jejichž působením se problémy ještě více prohlubují. Příkladem je prohlubování schodku státního rozpočtu, nebo výchova nových generací, které nikdy nemusely pracovat díky systému sociálních dávek. Konvergentní vývoj naproti tomu upravuje vzájemné vztahy pomocí záporných zpětných vazeb, kdy každý další krok směřuje ke zmírnění dopadů kroků předcházejících. Příkladem by mohlo být pravidelné roční snižování státních výdajů - jak ukazují i výsledky této studie, většina jich je totiž zbytečná a některé z nich kontraproduktivní a společensky nebezpečné.

od individualismu a konkurence k spolupráci a hlubšímu pochopení sounáležitosti, ale rovněž neposkytuje vhodný aparát pro zkoumání těchto změn v chování.

Ad 9) - Princip orientace vědy a výzkumu, výchovy a vzdělání na poznání souvislostí a hranic našeho nakládání s entitami světa, nikoli na manipulaci s ním.

Se stále se zvětšující vzdáleností mezi vysokým tempem vědeckého poznání a mezi chápáním těchto výsledků většinou populace narůstá nebezpečí ztráty kontroly nad výsledky vědeckých výzkumů. Nelze samozřejmě kontrolovat a omezovat vědecké poznávání, neboť dopředu není možné odhalit veškeré negativní důsledky tohoto počínání. Je ovšem nanejvýše nutné posílit systém vzdělání a především výchovy s důrazem na výchovu k mravnosti a pokoře. Výchova musí vést nové generace od přístupu „podmaňme si Zemi“ k přístupu „poznejme a chraňme“. Vzdělávání by mělo být pojaté primárně jako porozumění světu, nikoli jako výcvik v dovednostech a jeho základním principem bude dělat radost druhému a neubližovat přírodě. Nebezpečím může být také rozvoj postmodernismu a pseudověd, které k určitému jevu ve společnosti vysvětlovanému na základě ověřeného aparátu vytvoří informace opačné pravdivostní hodnoty. Většina populace je tak manipulována tokem informací, které určitý jev potvrzují a zároveň i vyvracejí. Příkladem může být neustálá polemika o vazbě skleníkového efektu na skleníkové plyny, přičemž podstata věci ku neštěstí všech uniká pozornosti.

Ad 10) - Princip solidarity.

Princip solidarity je základním principem lidské společnosti, bez něho by se v minulosti nevytvořily kmeny, národy, státy, či jiná společenství. Základní jednotkou lidské společnosti, vytvořené mimo jiné na základě principu solidarity, je rodina. Na principu solidarity v současnosti stojí (velmi zranitelný) princip přerozdělování v oblasti sociální i ekonomické – například ekonomicky aktivní část obyvatelstva přispívá na zabezpečení neaktivní části (důchodců, studentů, matek na mateřské, nezaměstnaných apod.). Myšlenka solidarity naplňuje veřejné sbírky nadací a fondů pro různé, zejména humanitární účely.

Solidarita mezi principy udržitelného rozvoje má však podstatně větší dosah. Velmi známé zjednodušené schéma světa na 80 % chudých, kteří mají k dispozici pouze 20 % zdrojů, zatímco 20 % bohatých disponuje 80 % zdrojů je stále překonáváno. Zatímco zdrojů (pitné vody, dřeva, energetických surovin atd.) ubývá, bohatí jich spotřebovávají relativně stále více. Uplatnění principu solidarity neznamena prosté přenechání části zdrojů chudým, ale především jít příkladem skromnějšího života. Jinak tento princip nemůže fungovat, neboť chudí nemají potřebu a snahu chovat se k využívání zdrojů jinak, než to doposud dělají bohatí. Princip solidarity musí ovšem za své přijmout většina lidí tak, aby nepřizpůsobivá část populace, která z této solidarity prosperuje, byla vždy v zanedbatelné menšině.

Miroslav Šafařík, msafarik@mistral.cz

5.2 Územně plánovací podklady jako nástroj protipovodňové ochrany

Souhrn:

Autor navrhuje zpracování celostátního územně plánovacího podkladu, jehož účelovým obsahem by byly informace potřebné pro diferenciaci území, jeho funkčního využití a zástavby z hlediska veřejného zájmu na jejich ochraně před povodněmi. Takový nástroj z instrumentáře územního plánování by umožnil veřejné správě, pojišťovnám, ale i ostatním subjektům využívajícím území ČR jasně oddělit plochy a fondy, jejichž protipovodňovou ochranu stát za určitých definovaných podmínek garantuje a tudíž se spolupodílí na úhradě případných škod způsobených povodněmi od takových, kde jejich využívání a zastavování je rizikem pouze jejich majitelů.

Zkušenosti z povodní na Moravě v roce 1997 i z Čech v roce 2002 ukazují, že velká část aktivit k obnově území je orientována na opakování stejných chyb, které ke katastrofálním důsledkům povodní přispěly, jako je opětovná výstavba v záplavových územích, podcenění opatření v krajině ke zvýšení jímací a akumulární schopnosti a ke zpomalení odtoku atd. Přitom se do těchto vadných opatření znovu vkládají v rozporu s logikou a zájmy odpovědnějších subjektů, které to proti své vůli rovněž zaplatí, veřejné prostředky včetně zahraniční pomoci, ačkoliv se tím zakládají podmínky pro vznik dalších škod při příští povodni.

Stát, ale i pojišťovny by měly nasadit ve veřejném zájmu méně protektorský postoj k těm, kdo v rozporu s přírodními danostmi území a se zdravým rozumem staví v záplavových územích vodních toků, pokud to není z nějakých důvodů veřejného zájmu nutné nebo tolerovatelné. Měl by jasně deklarovat, které pozemky a fondy v záplavových územích hodlá chránit proti povodním opatřeními v krajině a na tocích, protože to uznává jako veřejný zájem, tudíž také uznává svou povinnost přispět na nápravu škod, pokud se mu to nepodaří. Pojišťovny by měly diferencovat výši pojistného tak, aby odpovídalo míře rizika škod a nerozložit úhradu případných škod ze záplav mezi pojištěnce rovným dílem bez ohledu na jejich zásluhy o vznik takových škod.

K tomu ovšem potřebují orgány veřejné správy i pojišťovny nástroj, který by tuto diferenciaci území z hlediska protipovodňové ochrany a veřejných zájmů jasně vyjádřil. Kromě použití a striktního dodržování příslušných ustanovení vodního zákona a stavebního zákona v řízeních o umístění a povolení staveb se nabízí jako „staronový“ nástroj pro koncipování racionálního funkčního využití území s ohledem na povodňové nebezpečí i obnova prací na územně-plánovacích podkladech obdobného typu, jako bývala „Koncepce urbanizace a dlouhodobého vývoje osídlení ČR“, které zastavilo MMR v roce 1996 a kterým by mohla být stanovena aktualizovaná nová náplň. Jako zadání obnovených prací na „Koncepci urbanizace a dlouhodobého vývoje osídlení ČR“ coby územně – plánovacího podkladu pořízeného pro celé území ČR MMR jako pořizovatelem (s případným rozpracováním ve větším a podrobnějším měřítku z úrovně krajů v následné etapě) navrhuji zpracování účelového územně-plánovacího podkladu „Koncepce urbanizace a regulace vývoje osídlení ČR“, který by obsahoval nad Základní mapou ČR v měřítku 1 : 100 000 zdůrazněné zákresy:

- vodních toků, stávajících a nově navrhovaných vodních ploch a poldrů,
- záplavových území s vyznačením vrstevnic pro Q 25, Q 50, Q 100 a Q 150 (nové vymezení),
- hranice skutečně zaplavených území při povodních 1997, 1998 a 2002
- současných zastavěných území sídel a schválených územních rezerv pro jejich rozvoj dle schválené ÚPD,
- ohraničení ploch (území) s nevhodnou stávající funkční náplní z hledisek jímací a akumulární schopnosti pro srážky a schopnosti zpomalit odtok povrchových vod z území,
- rizikové provozy s povinností zpracovávat havarijní plány dle zák. č. 353/1999 Sb., o prevenci závažných havárií v platném znění, v záplavových územích,
- skládky odpadů, zejména nebezpečných, v záplavových územích,
- významné zdroje podzemní pitné vody v záplavových územích,
- kanalizační soustavy a ČOV v záplavových územích,
- povrchové i hlubinné těžby nerostů v záplavových územích, vč. odvalů,
- ochranných protipovodňových hrází pro ty pozemky a stavby, které budou z důvodů veřejného zájmu chráněny i přes lokalizaci v záplavových územích (památkově chráněné soubory staveb a jednotlivé památky, archeologická

naleziště, cenná a nenahraditelná zařízení občanské či technické a dopravní infrastruktury měst a obcí, zařízení důležitých pro obranu a bezpečnost státu apod.)

- ploch pro náhradní výstavbu za fondy likvidované v záplavových územích, pokud nestačí nebo lokalizací nevyhovují stávající rezervy ploch dle schválené ÚPD VÚC nebo obcí,
- území navrhovaná pro změnu funkčního využití s diferenciací na:
 - území určená k asanaci stávající zástavby a se stavební uzávěrou
 - území určená ke změně kultury z orné na trvalé travní porosty
 - území určená k zalesnění.

Po projednání konceptu s odborníky z příslušných dotčených resortů, vědecko-výzkumných pracovišť a s veřejností a po schválení diferenciacie území podle míry veřejného zájmu na jeho racionálním uspořádání by se stal tento podklad závazným pro rozpracování na úrovni krajů v měřítku 1 : 50 000 a na úrovni obcí v měřítku pořizovaných územních plánů obcí tak, aby bylo vyloučeno povolení nevhodných změn využití území či umístění a povolení staveb v rozporu s tímto podkladem. Grafika podkladu by byla doprovázena legendou a textovou částí, definující sledovaný záměr, regulativy a limity z něj vyplývající pro územně-plánovací a rozhodovací činnost, management území, související investiční i neinvestiční opatření samospráv obcí, krajů i státních orgánů. Materiál by byl důležitým vodítkem při oceňování nemovitostí, tvorbě cenových map obcí, pro pojišťovnictví i pro chování investorů a obyvatel měst a obcí. Vyjadřoval by hranice mezi veřejným zájmem na ochraně území před povodněmi a vlastním rizikem majitelů a správců nemovitostí v územích ohrožených záplavami.

Dokud se k takovému radikálnímu rozejití se s dosavadní nevyhovující praxí neodhodláme, jsme odsouzeni k dalším a dalším škodám a jejich náhradám z prostředků těch, kteří tyto škody nezavinili a ke škodě celého národního hospodářství. Ušetřené prostředky by jistě mohly být využity účelněji právě na krajinnotvorné programy a ochranu těch území a fondů, kde to bude shledáno a schváleno jako veřejný zájem.

Martin Říha

5.3 Jak to bylo před Johannesburgem

V současné době na různých seminářích informují účastníci Světového Summitu o trvale udržitelném rozvoji v Johannesburgu o jeho průběhu a výsledcích. Tam se upíraly naděje všech lidí majících obavu o osud planety, o životní prostředí a všech těch, kteří se v této oblasti angažují. Domnívali se, že se konferenci, které se zúčastní hlavy mnoha států, podaří na tak vysoké úrovni nastínit cesty a zejména vytvořit podmínky pro řešení nejpálčivějších problémů naší doby a to nejen v životním prostředí. Současně mělo totiž dojít i na narovnání vztahů mezi bohatým Severem a chudým Jihem a k podstatnému zvýšení rozvojové pomoci jako předpokladu pro řešení rostoucí devastace přírody v některých rozvojových zemích.. Jenže podle přímých účastníků jsou výsledky více či méně rozpačité.

Domnívám se, že příliš velké naděje, které se do ní vkládaly, nemohla splnit. Stačí se podívat do minulosti, abychom pochopili, že i daleko menší a dělnější mezinárodní setkání neměla jednoznačný úspěch a oceňujeme je teprve s odstupem řady let. Konkrétní výsledky a návody, jak změnit svět nemohlo přinést takové bombastické setkání jako v Johannesburgu, jehož se podle zpráv v televizi zúčastnilo na 60 000 lidí. Možná, že je také ocenění teprve budoucnost.

Podívejme se tedy trochu do historie. Už zhoršování životního prostředí v šedesátých letech vyvolalo první pokusy o jeho nápravu. Na jejich konci bylo rozhodnuto, že se světová veřejnost musí spojit k nějakému řešení. A tak OSN svolala na rok 1972 do Stockholmu světovou konferenci, která by se těmito problémy měla zabývat a navrhla řešení. Této

konferenci měly předcházet konference jednotlivých kontinentů. A protože Československo patřilo v té době spolu s NDR a Polském k nejvíce znečištěným zemím v Evropě, ale zejména v euforii roku osmašedesátého, kdy jsme se snažili vrátit se důstojně na mezinárodní forum, pozvala naše tehdejší vláda tuto konferenci Evropské hospodářské komise na rok 1971 do Prahy a na exkurzi do Ostravy a ve spolupráci s Poláky i do Katovic.

Jenže mezitím ze známých důvodů ona euforie pominula a nastala tak zvané normalizace. Tehdejší „straně a vládě“ se opravdu nechtělo ukazovat své domácí špinavé prádlo a tak vymýšlela, jak ze sebe udělat chytrou horáky. Tedy mít i nemít konferenci, ale hlavně se nevystavit celoevropské kritice za stav životního prostředí. Skandinávské země nicméně byly připraveny nejen kritizovat, ale protože naše emise ohrožovaly jejich lesy dokonce nabídnout pomoc při řešení „Černého trojúhelníku“, tedy emisí z elektráren v severních Čechách, jižní NDR a západním Polsku. Ovšem pro socialistické státy bylo nepřijatelné, aby přijímaly pomoc od kapitalistů.

Mezitím se ovšem konference připravovala. Byl ustaven přípravný výbor při Radě pro životní prostředí (RŽP) vlády České socialistické republiky a organizací pověřen Výzkumný ústav výstavby a architektury (VÚVA). Byly najaty prostory v tehdejší ÚKDŽ tedy Ústředním kulturním domě železničářů (nyní opět Národní dům na Vinohradech). Přípravy pokračovaly plynule až těsně do plánovaného termínu. Naše vláda ale na poslední chvíli vymyslela, že pozve nejen všechny evropské členské státy OSN, ale také NDR, která tehdy ještě členem OSN nebyla. To ovšem odporovalo principu, že se jedná o konferenci členských zemí OSN, tedy EHK. A nastala tvrdá diplomatická jednání, kdy žádná strana nechtěla ustoupit. Dederoni si dokonce údajně stěžovali Brežněvovi, který dal našim příkaz, že NDR musí v Praze být. Nakonec došlo v diplomatických jednání ke kurióznímu kompromisu. Protože naše vláda trvala na přítomnosti delegace NDR, bylo nakonec rozhodnuto, že se místo evropské konference bude konat pouze mezinárodní sympozium.

A tak se přes noc musely přerovnat stoly z podélného uspořádání na příčné. Delegace NDR byla včleněna ke stolu naší delegace a byla přítomna jako host naší vlády a pozorovatel. V důsledku toho, že se nejednalo o konferenci, ale o sympozium, nezúčastnily se jednání oficiální vládní delegace jednotlivých států, ale převážně odborníci a úředníci na nižší úrovni, nebo dokonce jen pražští velvyslanci příslušných států. Podle toho samozřejmě vypadalo jednání, protože některé ty dámy a pánové prakticky nevěděli o životním prostředí nic. Naštěstí i v tom byly výjimky na příklad pro nás velmi inspirativní přednáška Bernarda de Jouvenel o vztahu ekologie a ekonomie, což bylo tehdy nové téma, které jsme i u nás začali rozpracovávat. Jinak se totiž zdálo, že jediným světlym bodem celé konference byly recepce, které se konaly na všech velvyslanectvích. Ale na ty jsme my už nesměli jít.

Úkolem socialistických delegací bylo nic neslibovat a nic neuzavírat. Přesto byly zpracovány závěrečné materiály, které byly potom vydány v edici RŽP ve VÚVA pod číslem 1/1972 „Základní materiály ze Sympozia EHK OSN o životním prostředí“ o 70 stranách Tato publikace by měla být k dispozici v odborných knihovnách.

Rok na to, v červnu 1972 se konala Světová konference o životním prostředí ve Stockholmu. Málo se ví, že nastala podobná situace. NDR nebyla pozvána a tak se ostatní státy „socialistického tábora“ odmítly zúčastnit. Pouze Sověti a Poláci byly na konferenci jako pozorovatelé. Bez ohledu na to se konference konala na vysoké mezinárodní úrovni. Výsledkem byla Stockholmská deklarace o vážnosti situace a nutnosti jejího řešení, ovšem bez závazných závěrů. Také tyto materiály vyšly v edici RŽP.

Naplánoval jsem si na tu dobu dlouho připravovaný studijní pobyt u Švédské inženýrské akademie věd IVA ve Stockholmu a tak jsem měl příležitost se zúčastnit veřejně přístupného Fora nevládních organizací. Bylo nesmírně zajímavé, protože se sem sjeli zástupci nejrůznějších zaměření a názorů z celého světa. Již tehdy zástupci rozvojových zemí na příkladech ukazovali hroznivé důsledky některých zásahů do jejich přírody a ohrožení životního prostředí. Byli tam Afričané, zástupci malých asijských států a Jižní Ameriky i Indiáni z USA v tradičním oblečení. Už tehdy padly první náznaky návrhů i na násilná řešení. Vedle toho byly na zvláštním fóru i velmi seriózní přednášky např. Thora Hayerdahla o rostoucím znečištění moří, Berry Commonera o neudržitelných trendech ekonomického rozvoje a řady dalších mimořádných osobností vědy a politiky. Bylo to první světové setkání, které na úrovni oficiálních diplomatických delegací i na neoficiálních forech na různé úrovni ukázalo hroznící vývoj životního prostředí.

Po dalších více než deseti letech byla z rozhodnutí OSN ustavena zvláštní komise pod vedením norské ministerské předsedkyně Gro Harlem Brundtlandové, která v roce 1987 vydala zprávu pod názvem Naše společná budoucnost. Jejím hlavním přínosem bylo, že spojila problémy životního prostředí s problémy rozvoje a ukázala jejich provázanost, ale také nesmírnou složitost. Jejich řešení poprvé formulovala jako koncepci trvale udržitelného rozvoje. K jednotlivým problémovým okruhům také vypracovala doporučení k jejich řešení. Sice oslovila skupiny ochránců přírody i širší zainteresovanou veřejnost, ale našla jen malé porozumění mezi politiky. Jak uvedl člen komise Lloyd Timberlake „náš největší problém není v tom, že by někdo s takovým programem nesouhlasil, ale v tom, že trvale udržitelný rozvoj chce po politicích, aby přišli s programem, který potěší voliče, kteří se ještě nenarodili, ale rozladí voliče, kteří volí dnes“. Bohužel se na tomto poznání ani dosud nic nezměnilo. Ale od té doby se postupně termín „trvale udržitelný rozvoj“ stal běžně užívaným, i když ne dosti přesně pochopeným, zejména mezi politiky.

Na dvacáté výročí konference ve Stockholmu byl z rozhodnutí OSN svolán na rok 1992 Světový summit o životním prostředí a rozvoji do Rio de Janeiro. Konference měla zjistit, jakých výsledků se za tu dobu dosáhlo a co je třeba dále vykonat. Zúčastnila se jí řada hlavních států. Tady už Československo bylo jako rovnoprávný partner, leč nebylo zastoupeno hlavou státu panem prezidentem Havlem ani předsedou vlády, protože u nás byly v těch dnech volby. Naši delegaci vedl ministr předseda Federálního výboru pro životní prostředí a místopředseda Federální vlády Josef Vavroušek. Přípravě materiálu za Československo byla věnována mimořádná pozornost v týmu odborníků a také delegace byla velmi dobře vybrána. Na podkladových a závěrečných materiálech OSN pracoval Prof. Bedřich Moldan, který se pak stal na řadu let členem a později i předsedou Komise OSN pro trvale udržitelný rozvoj. Přesto, že tedy naše delegace nebyla na nejvyšší úrovni, její práce na nejvyšší úrovni byla. Z Ria vzešly dvě významné konvence a to *Rámcová úmluva o změně klimatu*, rozvedená v *Protokolu z Kjota*, *Úmluva o biologické rozmanitosti* a *Agenda 21*, která ukazovala cesty řešení nejzávažnějších problémů pro 21. století na globální, ale zejména na lokální úrovni. Měla být základem pro zavádění nejdůležitějších opatření. Nutno s potěšením konstatovat, že se i u nás některé nevládní organizace, pracovní skupiny a obce pokusily principy Agendy 21 zavádět. O summitu v Riu také vyšla u nás v roce 1992 kompletní publikace.

Po deseti letech se ovšem zjistilo, že naděje, vkládané do Ria nebyly splněny a proto byla svolán Světový summit o udržitelném rozvoji do Johannesburgu. O jeho výsledcích nyní referují jeho účastníci na různých seminářích a domnívám se, že je dost informací i v odborném tisku. Zdá se, že opět nesplnil všechny naděje, leč posunul vývoj zase o kousek dál. Ale to je už jiné povídání.

5.4 Je česká populace plně gramotná?

Podněty pro učitele z výzkumu ekologické gramotnosti v českých základních a středních školách.

STUŽ - Společnost pro trvale udržitelný život a Středisko ekologické výchovy a etiky SEVER Horní Maršov zpracovaly v roce 2001 pro ministerstvo školství výzkum ekologické gramotnosti. Cílem výzkumu bylo zjistit současnou celkovou úroveň znalostí, dovedností a postojů žáků a studentů v oblasti životního prostředí a udržitelného rozvoje, její vývoj v průběhu školního vzdělávání a vliv cílené ekologické výchovy na tyto znalosti dovednosti a postoje. Zpracováno bylo 2 000 dotazníků z 51 škol z různých regionů a typů sídel. Tematické oblasti byly vybrány z programu výchovy k udržitelnému způsobu života na základních a středních školách *Člověk a prostředí*.

Protože nebylo z praktického hlediska možné zadat otázky ze všech okruhů znalostí, dovedností a postojů, byly vybrány jen určité indikátory ekologické gramotnosti, jejichž osvojení by mělo patřit k minimálnímu standardu po ukončení povinného vzdělávání. Ke každému takovému indikátoru byla zformulována minimálně jedna otázka měřící míru jeho osvojení. Snahou zpracovatelů bylo zmapovat nejen úroveň znalostí, ale i dovedností a postojů.

Některá zjištění z výzkumu uvádíme v následujícím souhrnu, dají se využít jako podněty ve školní praxi.

Podněty pro celou školu i pro mimoškolní výchovu

- Jen 5 % končících středoškoláků rozumí pojmu „(trvale) udržitelný rozvoj“.
- V některých tematických oblastech se v průběhu školní docházky znalosti, dovednosti a postoje žáků a studentů spíše vzdalují od správných či žádoucích (postavení člověka v přírodě a vztah k ostatním organismům, chápání globálních problémů a souvislostí).
- Střední škola nemá výrazný vliv na některé důležité tematické okruhy ekologické výchovy a výchovy k udržitelnému způsobu života – např. v oblasti praktických znalostí a dovedností ve vztahu k přírodě, v oblasti znalostí o historickém vývoji vztahu člověka a přírody či v chápání významu spolupráce pro řešení problémů životního prostředí.
- Vliv školní a mimoškolní ekologické výchovy spontánně deklaruje poměrně malý počet respondentů (7 % a 2 %), nejčastěji si uvědomují vliv rodiny
- 30 % žáků ZŠ a 20 % SŠ nenachází osobu nebo instituci, která by ovlivnila jejich vztah k životnímu prostředí.

Podněty především pro přírodopis/biologii a podněty k terénní výuce

- 15 % končících středoškoláků nezná nejběžnější stromy ve svém okolí.
- Téměř jedna pětina středoškoláků a jedna polovina končících žáků základních škol není schopna pojmenovat ani jednu přírodní zajímavost ve svém okolí. Jen jedna třetina z nich má zkušenosti s delším peším pohybem v terénu či s praktickým využitím planě rostoucích rostlin. Toto poukazuje na absenci výuky v přírodě a na nedostatečné regionální zaměření výuky přírodovědy, vlastivědy, přírodopisu/biologie a zeměpisu.
- Polovina končících žáků základních škol a třetina středoškoláků nerozumí pojmu "ekologie"! Vzhledem k tomu, že jde o nejzákladnější pojem, který byl ve výuce

v každém případě zařazen, lze z tohoto zjištění spíše dovodit nízkou účinnost používaných metod a forem.

- Výchovné působení v průběhu 2. stupně základní školy a na střední škole výrazně nezvyšuje praktické zkušenosti s přírodou a dovednosti při zacházení s ní.
- Škola rozvíjí spíše teoretické než praktické znalosti o přírodě. Např. žáci jsou spíše schopni vysvětlit pojem „ekologie“ než jmenovat alespoň jediné přírodně zajímavé místo ve svém okolí.

Podnět pro dějepis

- 40 % žáků základních škol nemá správnou představu o základních historických proměnách střeoevropské krajiny. Střední škola nijak nepřispívá k rozvoji této znalosti. Více se zaměřit nejen na vývoj uvnitř lidské společnosti, ale i na vývoj a základní historické proměny krajiny a interakce mezi člověkem a přírodou je naléhavá výzva k zamyšlení především pro učitele dějepisu.

Podněty především pro občanskou výchovu a pro přírodopis/biologii

- Burcujícím zjištěním pro ochranu přírody je fakt, že tři čtvrtiny končících žáků základních škol a dvě třetiny středoškoláků by chránily především užitečné živočichy a třetina u obou těchto skupin by chránila především pěkné druhy. To je moment, v němž je nutno apelovat na „ekologické pojetí“ přírodopisu a na občanskou výchovu.
- Výchovné působení v době mezi základní a střední školou upevňuje v žácích panský postoj k přírodě.
- 8 % středoškoláků nepovažuje člověka za živočišný druh.

Podněty především pro zeměpis a pro občanskou výchovu

- 70 % žáků základní školy a 40 % středoškoláků nemá přehled o aktuálním dění ve světě a nejznámějších globálních problémech lidstva.
- Výchovné působení na střední škole posiluje nesprávné názory na příčiny a souvislosti globálních ekologických problémů (přecenění populační exploze jako hlavní příčiny globálních problémů).

▪

Podnět především pro přírodopis/biologii, zeměpis, občanskou výchovu, ekonomicky zaměřené předměty a fyziku

- Jen polovina středoškoláků diferencuje mezi obnovitelností a nevyčerpatelností přírodních zdrojů.

Podněty pro speciální formy ekologické výchovy (předměty, kurzy, projekty, kroužky, oddíly atd.)

- U některých důležitých oblastí ekologické gramotnosti nemají tyto formy žádný dopad a je třeba je zaměřit i na „podceňovaná“ témata – význam mezilidských vztahů pro péči o životní prostředí, historický vývoj vztahu člověka a přírody a budoucí perspektivy, postavení člověka v přírodě a zacházení s ostatními organismy (ekologická etika), globální souvislosti a globální problémy, vzájemná závislost ekonomického a sociálního rozvoje a ochrany životního prostředí.
- V některých tematických oblastech působí část těchto forem nežádoucím směrem (např. zde přežívá stále silný proud, který vychovává děti k třídění organismů na „užitečné“ a „škodlivé“, všechny formy mírně upevňují nežádoucí souhlas s názorem, že „hlavní příčinou globálních problémů je přelidnění“, u části účastníků se zvyšuje nedůvěra v takovou formu zapojení, jako je třídění odpadu).

Nadějné postřehy závěrem

- V některých tematických oblastech se prokázal jednoznačný posun v oblasti znalostí a zkušeností pod vlivem speciálních forem ekologické výchovy.
- Nadějně je zjištěno, že 60 % středoškoláků nachází možnost osobního ovlivnění stavu životního prostředí.
- Třetina žáků a studentů má zkušenost s nějakou akcí ve prospěch životního prostředí.
- **U českých žáků a studentů jsou rozšířené některé praktické zkušenosti: zejména péče o domácí zvířata a přenocování mimo budovy.**

Úplnou zprávu z výzkumu otiskneme v příštím čísle Bedrníku v samostatně vkládané příloze. Zatím nabízíme k vyzkoušení otázku, který byly položeny při výzkumu. Pokud je využijete ve škole, uvítáme, když nám napíšete své postřehy (stačí jednoduše a neformálně, třeba e-mailem.)

Jiří Kulich

5.5. Povodí Vltavy povodeň v srpnu 2002 nezvládlo

Pokusím se být stručný. Základní příčinou ničivé povodně v srpnu 2002 byly extrémní srážky, k nimž lidstvo mohlo, ale nemuselo přispět vysokými emisemi skleníkových plynů. Základní příčinou enormních povodňových škod (asi 80 mld. Kč) byla rozsáhlá neodpovědná výstavba v záplavových územích. Zatímco za povodně v červenci r. 1997 se velmi tragicky projevilo zrušení někdejší socialistické Civilní obrany v rámci hrubého podceňování rizik všeho druhu, takže v záchranném systému kromě lidových hasičů a několika starostů účinně nefungovalo nic, obyvatelstvo Severomoravského kraje nebylo ani varováno a obyvatelstvo moravských úvalů se pro změnu odmítalo evakuovat, za povodně v srpnu 2002 se velmi pozitivně projevil zákon o krizovém řízení z r. 1999. Počet mrtvých z řad občanů byl mnohem nižší a vesměs šlo o hrubě neukázněné občany.

Je pravda, že tomu tak nebylo všude. Zjevně selhal pražský krizový štáb: nejen že nezajistil v Praze včasnou evakuaci, ale v rozporu s předpisy i trpěl včasné uzavření metra, pokud ho přímo nezakázal, a tím přinejmenším usnadnil jeho zatopení v maximálně možném rozsahu. Podle všeho celé pondělí 12.8. pražský primátor Němec slepě věřil odhadu Povodí Vltavy, že povodeň je dvacetiletá, ač jiné povodňové modely signalizovaly povodeň více než stoletou. Jestliže jako základní poučení z povodně 1997 vyvodili vodohospodáři z podniků Povodí potřebu výstavby dalších přehrad, zatímco ekologové právem žádali lepší využití a posílení ekologických prvků protipovodňové ochrany (lužní lesy, nivy, řízené rozlivy, suché poldry), povodeň v srpnu 2002 ukázala, že ani jedna z největších soustav přehrad v Evropě nemusí být nic platná, pokud není provozována mimo jiné k mírnění velkých povodní. Povodí Vltavy na celé čáře selhalo. Základní příčinou je, že stejně jako v r. 1997 Povodí Moravy, Odry a Labe s tak velkou povodní nepočítalo. I když mnoho důležitých hydrologických dat dosud nebylo zveřejněno, lze na základě těch zveřejněných konstatovat následující vážné chyby Povodí Vltavy při povodni v srpnu 2002:

- a) špatný manipulační řád, který má dlouhodobě jen malý retenční prostor přehrad pro zvládnutí velkých včas nepředpověděných povodní. Hladiny v základním režimu (tj. mimo dobu hrozby tání sněhu) jsou udržovány blízko maximální kóty zásobního prostoru. Pro případ velkých povodní jde o nedostatek zásadní. Na Lipně je rozdíl "maximální kóta ochranného prostoru - maximální kóta zásobního prostoru" v létě menší než půl metru (navíc hladina Lipna byla udržována nad touto hranicí), podobná situace je i na dalších přehradách. Pouze Orlíku má významnější, ale též nedostatečnou rezervu na mírnění velkých povodní,

- b) proti velké povodni špatně zabezpečené vodočty, stejně jako v červenci 1997 na Moravě a ve Slezsku. Dle Povodí Vltavy povodeň nevyřadila z provozu jen vodočet Praha – Malá Chuchle + bylo možné činit hrubé odhady průtoků na přehradách, což je tristní. Na druhé straně to může vysvětlit jak skutečnost, že se Povodí Vltavy tak zásadně spletlo v odhadu velikosti povodně (po celé pondělí 12.8. odhadovalo povodeň dvacetiletou, ač šlo o povodeň snad pětisetletou), tak že dosud byly zveřejněny jen odhady kulminací v několika nejdůležitějších profilech řek,
- c) neodpuštění vody od začátku povodňových dešťů 6.-7.8. do nástupu první povodňové vlny 8.8. (stejně jako za povodně 1997, zejména v povodí Odry),
- d) nedostatečné odpuštění vody z přehrad 9.-10.8. po první vlně povodně. Zde se Povodí Vltavy a Český hydrometeorologický ústav přou o včasnost předpovědi povodňových srážek, jejich výše a jejich transformace na odtok, což při nezveřejnění mnoha dat je těžké rozsoudit,
- e) chybný odhad kritického průtoku povodně Prahou asi 1500 m³/s. Praha ale snesla bez větších škod podstatně vyšší průtok. Velké škody v Praze vznikaly až po překročení průtoku stoleté vody – 3700 m³/s. Odpuštění bylo ještě sníženo, zřejmě na základě chybného požadavku pražského krizového štábu,
- f) nevypuštění přehrad Vrané a Štěchovice na začátku povodně s tím, že se opět naplní v době kulminace povodně. Vrané bylo vypuštěno až 12.8. v době nástupu druhé povodňové vlny. V době její kulminace nebylo znovu napuštěno. Obě přehrady mohly zadržet 21,5 miliónů m³ kulminující povodňové vody,
- g) hlavní přehrady mohly zadržet více povodňové vody. Lipno, Římov a Slapy jen nepatrně překročily maximální kóty svých ochranných prostorů, přičemž Slapy a Římov nezadržely reálně nic. Slapy mohly zvýšit svou hladinu nejméně o 1 m. Přehradě Hracholusky chyběl k dosažení kritické hladiny více než 1 m vody. Otázkou je, zda ještě více vody nemohl zadržet Orlík (srovnej stať prof. Satrapy v Lidových novinách. ...8.02),
- h) chybná manipulace na přehradě Orlík po kulminaci přítoku v úterý 13.8. v 11.00. Ing. Jan Kukačka ukázal, že celková bilance vltavské kaskády byla za povodně v srpnu 2002 mírně záporná (o 2,7 mil. m³ více vody pustila než do ní přiteklo), že Prahou proteklo sice v kritických dnech asi 1423,6 miliónů m³ vody, ale nad hranicí stoleté vody 3700 m³/s. jen asi 227 mil. m³ vody a nejničivější složka povodňové vlny nad průtok 4500 m³/s. činila jen asi 82,7 mil. m³, viz stať v Halo novinách. 2.12.02. Tato voda mohla být při správných manipulacích na přehradách zadržena a části škod nejen v Praze zabráněno. Plný Orlík 13.8. krátce před půlnocí zvýšil svůj odtok o 180 m³/s., čímž vyvolal částečně umělou povodňovou vlnu, která ve spojení s kulminující Berouňkou vyplenila vše po proudu až do Drážďan včetně,
- i) v zájmu ochrany plavebních komor tyto nebyly na Vltavě otevřeny a zvyšovaly tak hladinu Vltavy, podobně byl ponechán 4,9 m vysoký Helmovský jez v Praze na Vltavě (kolik dalších pevných vysokých jezů bylo ponecháno v jiných městech?), ač oboje nezanedbatelně zvyšovalo hladiny rozvodněných řek a ohrožovalo mimo jiné Staré Město pražské (i s mobilní protipovodňovou stěnou skončilo na hranici vytopení) aj.

Povodeň v srpnu 2002 byla největší a nejtěžší zkouškou Povodí Vltavy v jeho historii. Je jisté, že po bitvě je každý generál. Je jisté též, že nepřipravený obvykle utrpí či neodvrátí podstatně větší škody než připravený. Je zřejmé, že Povodí Vltavy povodeň zjevně nezvládlo a měly by být vyměněno. Tím spíš, že např. slovenští vodohospodáři v červenci 1997 velkou povodeň úspěšně za pomoci efektivního využití přehrad zvládli

Úspěšně tvrdou zkouškou povodní 2002 prošly rybníční soustavy na Třeboňsku, byť místy docházelo k vážným dramatům. Zadržely velké množství vody (jen rybník Rožmberk asi 50 mil. m³) a způsobily, že Lužnice kulminovala až o 3 dny později a na podstatně nižší hladině než kdyby nebylo rybníků. Na druhé straně bezohledné kořistění (neopravování hrází v havarijním stavu při zvýšené hladině v zájmu co nejvyšší produkce ryb) vedlo k protržení hrází a smetení naštěstí tou dobou evakuované osady Metly.

Velké množství vody zadržely rozsáhlé rozlivy při soutoku Vltavy a Labe na Mělnicku a při soutoku Labe a Ohře na Litoměřicku – v Ústí n.L. a v Děčíně snížily výšku povodňové vlny asi o 1 m. Protože šlo o hustě osídlenou, zemědělsky intenzivně využívanou krajinu, byla cena tohoto zmírnění povodně vysoká a náprava rozsáhlých povodňových škod si zřejmě vyžádá řadu let.

Na rozsáhlém vyplenění Drážďan a okolí srpnovou povodní se ale ve velkém podílely i velmi intenzivní srážky v Krušných horách.

Opakované úniky chloru za povodně 2002 ve Spolaně Neratovice lze snad pochopit z hlediska pozdního varování chemičky, neboť při dvacetileté vodě by nedošlo ke zpětnému vzduť Labe a jejímu ohrožení. Nelze však pochopit, proč o úniku neinformovala své okolí. Lze jen uvítat, že její ředitel byl za toto neodpovědné chování odvolán z funkce.

Je smutné, že se rozsáhlá vážná selhání za povodně 2002 daří tutlat a že hlavní hříšníci selhání pražského krizového štábu, Dopravního podniku Praha a jeho závodu Metro a Povodí Vltavy jsou ponecháni ve svých funkcích.

Jan Zeman

5.6 Udržitelný rozvoj života – jednotný přístup

Myslím si, že ústředním bodem našeho snažení by se měl stát soulad s **ŘÁDEM ŽIVOTA**.

Motto:

Udržitelný rozvoj života znamená žít v souladu s ŘÁDEM ŽIVOTA. S řádem života nelze souhlasit nebo nesouhlasit, jak je tomu u všech produktů lidského rozumu. Nesouhlasit s řádem života totiž znamená, volit zánik. Zamyšlení nad lidským bytím, Miloš Žádník

Úvodní zamyšlení

-Myslím si, že z životních zkušeností (nejen mých) vyplývá, že většina dnešních problémů pramení buď z neznalosti této základní zásady, nebo z absence vůle chtít se touto zásadou řídit.

-Neznalost, nebo nedocenění významu ŘÁDU ŽIVOTA je především důsledkem toho, že v našem běžném životě není zřejmá příčinná souvislost mezi naším chováním a následky z toho vyplývajícími (varování či trest nepřicházejí vzápětí po špatném činu, chybí zpětnovazební regulační cyklus – korekce pro naše jednání). Část lidí (spíše větší) dospěla k přesvědčení, že si mohou dělat co se jim zlíbí, že je to jejich věc, jsou přece svobodní. Mnoha dnešním lidem chybí pokora k vyššímu řádu, jejich jednání není korigováno vnitřní obavou z trestu za špatné činy (hlavně aby mě nechytili).

-Člověk od svého vzniku potřeboval ke svému životu jistoty. Vedle pocitu bezpečí ve skupině, hledal oporu i v materiálním zabezpečení (nástroje, obydlí, oděv, ...). Postupně si vypracoval úzký vztah k materiálním hodnotám (majetek, peníze, ...) a povýšil je na hodnotu nejvyšší. V povědomí lidí se zakořenilo: „Kdo nic nemá, nic neznamená“ (Erich Fromm), tedy úspěšnost a hodnota člověka je odvozována od majetku, který vlastní. Přeceňování materiálních hodnot v souvislosti se svobodnou lidskou vůlí a odtržením lidí od přírody, aniž by si lidé uvědomovali, že je na tom něco špatného, vedlo k růstu nadměrného a nezdravého

egoismu. Přílišný egoismus je v pozadí (podhoubí) mnoha problémů v celých známých lidských dějinách. Vede k vytváření velkých (propastných) nerovností ve společnosti. Egoističtí lidé (lidští paraziti) pro sebe získávají značné výhody a bohatství na úkor ostatních lidí ve společnosti. Lidé bohatí a mocní si vytvořili takové pravidla – zákony, které jim vyhovují, aby si udrželi privilegia, moc a majetek. Bezmezný růst egoismu a individualismu vedl až ke vzniku dnešní konzumní společnosti, technicky vyspělé, ale duchovně zaostalé (nezralé).

Ochrana ŽP – nový problém, který zde (z dlouhodobějšího hlediska) dříve nebyl. Mnoho lidí zatím plně nedoceňuje nebezpečí, které z našeho nezodpovědného přístupu k ŽP vyplývá (poškození ekosystémů, kolaps lidské společnosti) a nepocítuje nutnost na svém chování něco měnit.

Jak situaci řešit?

-Pokud chceme něco měnit k lepšímu, musíme vycházet nejen z **intuice** a našeho **pocitu** správnosti takového počínání (oblast podvědomí), ale i ze **znalostí** mechanismů jimiž se řídí vývoj složitých živých systémů a tedy i lidské společnosti (oblast vědomí a rozumu). Je třeba dostat se problémům „pod kůži“, poznat neviditelné podhoubí z něhož vše co vidíme a vnímáme, vyrůstá. Dále je třeba umět si naslouchat a umět se domluvit na základních existenčních záležitostech. K domluvě a společnému jednání je nutnou podmínkou **vůle** jednotlivých zúčastněných lidí, chtít svobodně, sám od sebe respektovat myšlení a jednání, které je v souladu s řádem života. Chtít dělat změny technokraticky, formálně a násilně nevede k úspěchu = polovičatá a nefunkční řešení.

Je třeba nastartovat mechanismy vedoucí ke společenským změnám (samoregulační proces). Lidé musí pocítovat, že se jim život v souladu s řádem života vyplácí, že z toho mají osobní výhody (lepší vztahy mezi lidmi, lepší zdravotní stav, konkurenční výhody, společenské uznání, ...). Pouhé apelování na lidi: „prosím vás buďte rozumní“ – nefunguje, nevede k úspěchu. Lidé tento nový, zdravý životní styl musejí sami chtít !!! a musí pro to být vytvořeny podmínky !!! (Křížkovy vesnice zdravého životního stylu, ...)

-Dnešní doba z nás udělala otroky peněz, času a svých, stále náročnějších očekávání. Abychom byli schopni efektivně a týmově spolupracovat, musíme mnozí přehodnotit své priority tak, abychom si dovedli udělat čas na řešení nejpodstatnějších společenských problémů. Není to jednoduché nejen z hlediska změny návyků a postojů, ale často i z hlediska existenčních problémů, protože musíme vynakládat příliš mnoho svého času a úsilí na ekonomické zabezpečení svých rodin.

-Z psychologie je známo, že každý z nás má ve své mysli vnitřní obraz světa a ten porovnává s obrazem vnějšího světa. Z toho pak vyplývá co považujeme za správné, pravdivé, atd., což je základem pro naše jednání.

Vyjádření stavu společnosti a sledování společenských změn

Myslím si, že proces změn k udržitelnému rozvoji se dá vyjádřit zjednodušeně matematicky:

Velikost změn k UR = f-ce součtu přísp. lidí podob. smýšlení {(cit + rozum) x (vůle + návyk)}

Velikost změn k Udržitelnému rozvoji = funkce součtu příspěvků lidí podobného smýšlení (Velikost změn k UR je závislá na součtu příspěvků lidí, kteří se v různé míře chtějí svobodně a dobrovolně chovat v souladu s řádem života)

{**cit** (podvědomí) + **rozum** (vědomí)} x {**vůle** (spouštěč pro jednání jednotlivých lidí, vědomí) + **návyk** (automatické chování lidí, podvědomý program)}

Inspirací mi byl vztah vyjadřující koncentraci lidí na nějakou činnost od Davida Grubera.

$$K = (|Z^+| + |Z^-|) \times (N + V)$$

K koncentrace

|Z⁺| absolutní hodnota kladného zájmu (zájem něco udělat)

|Z⁻| absolutní hodnota záporného zájmu (strach z průšvihů když něco neudělám)

N návyk (míra návyku)

V vůle (množství vynaložené vůle)

Statistické indikátory stavu společnosti

Stav a vývoj společnosti lze dále kvantifikovat pomocí statistických indikátorů (bližší informace o indikátorech jsou uvedeny v příloze **Ekogramotnost a Trvalá udržitelnost**, (příspěvek do sborníku Směřování k udržitelnému rozvoji, Olomouc duben 2000).

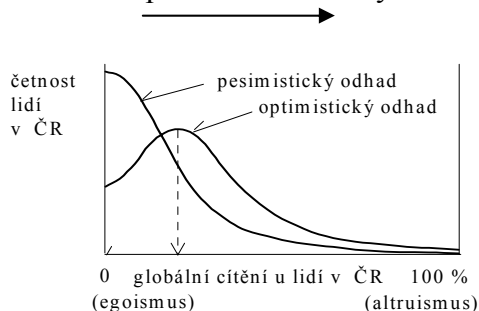
Ukázku **statistického indikátoru** můžeme předvést na kvalifikovaném odhadu pravděpodobnostního rozložení **globálního citění u lidí v ČR** (graf jsem vytvořil na základě svých životních zkušeností).

Graf sestrojíme tak, že :

na osu **x** – vyneseme míru globálního citění: 0 – 100 % (míra vědomí, že jsme malou součástí celku – živé přírody a společnosti; pokora k vyššímu řádu, altruismus, apod. – jde o komplexní indikátor)

na osu **y** – vyneseme odhad četnosti lidí (počty lidí pro různou míru globálního citění)

posun maxima - výchovou

Graf statistického rozložení ukazuje, že ve společnosti výrazně převažuje počet lidí myslících především na sebe (oblast blízka 0). Lidí s širším rozhledem a pokorou k vyššímu řádu, kteří si uvědomují, že jsme malou částí živé přírody a společnosti je jen velmi málo (soudím podle mých dosavadních zkušeností, oblast blízka 100 %).

Pesimistický odhad znázorňuje, že nejvíce je lidí, kteří myslí jen na sebe (egoisti). V optimistickém odhadu převažuje počet lidí, kteří v sobě přece jenom mají částečné globální citění (20 až 25 %), ale pořád je to příliš málo na to, aby sami od sebe chtěli realizovat změny k udržitelnému rozvoji.

Myslím si, že naším nejdůležitějším úkolem je vytvářet podmínky (výchova, příklady jednání, ekovesničky, ...) pro to, aby se u co největšího počtu lidí výrazně zvýšilo globální citění (posun maxima směrem ke 100%). Protože tím získáme spojence pro realizaci nutných společenských změn. Teprve potom budeme moci vyvíjet účinný tlak na politiky a jiné zodpovědné lidi za stav naší společnosti.

Statistické indikátory stavu společnosti představují **názorné grafické výrazové prostředky** s velkou vypovídací schopností. Na první pohled ukazují, **co je pro sledovanou společnost typické** (co převažuje, kde je střední hodnota = těžiště) a **co je výjimečné**. Umožňují spojení:

kvality – sledované veličiny (stav, pocity, ...) v relativním vyjádření (0 – 100 %) – osa **x**, a

kvantity – četnosti (počet případů, lidí) – osa **y**, do jednoho celku.

Tvorba uvedených indikátorů je postavena na subjektivním hodnocení stavu společnosti jednotlivými lidmi, na základě jejich životních zkušeností. Poučení lidé jsou schopni snadno a rychle vytvořit požadovaný indikátor na sledovaný celek (skupinu lidí, celou společnost), ze svého osobního pohledu. **Takto vytvořené dílčí indikátory je pak možno porovnávat a statisticky vyhodnocovat (maximum rozložení, rozptyl, ...), což je velká přednost těchto navrhovaných indikátorů.** Porovnání a statistické vyhodnocení je možné provést proto, že jednotlivé odhady statistického rozložení jsou vyjádřeny jednotně, v relativním vyjádření (převedeny na společného jmenovatele - 0 až 100%). Statistickým vyhodnocením získáme přehled o převažujícím názoru (náladě, postoji) v určité skupině lidí nebo v celé společnosti. Indikátory by měli tvořit především odborníci z různých oborů a lidé s velkým přehledem a bohatými životními zkušenostmi. Objektivnost a věrohodnost bude tím větší, čím více se budou různí lidé shodovat. V první fázi by indikátory mohly být považovány za pomocné a orientační, je lépe mít přibližný indikátor, než indikátor žádný. Později, po dopracování a zpřesnění, by tyto indikátory mohly získat na významu a mohly by se stát i rovnocennými indikátory k indikátorům objektivně měřitelným.

Statistické indikátory stavu společnosti potřebujeme především proto, abychom dokázali názorně vyjádřit a kvantifikovat lidský faktor, jakožto nejvýznamnější potenciál pro vývoj společnosti.

Návrh Principů udržitelného rozvoje života

1) Princip celostního nazírání na svět (celostní citění a myšlení, Ekogramotnost, ...)

- Snažit se řešit složité problémy v širokých souvislostech na základě znalostí o chování složitých živých systémů.
- Řád života a funkčnost složitých živých systémů (lidské zdraví, společnost, živá příroda) by se pro nás měly stát prioritou číslo 1 (pokora k vyššímu řádu). (- je třeba povýšit na prioritu číslo 1)
- Celostní nazírání na svět je základní předpoklad pro dobrou domluvu a efektivní spolupráci lidí z různých oborů.
- Být si vědomi, že ve složitých živých systémech není možné dlouhodobě překračovat přípustné a kapacitní meze, a že je životně důležité nezvyšovat v těchto systémech míru chaosu (entropii).
- Uvědomovat si, že prostředí (přírodní i společenské) v němž žijeme a na němž jsme existenčně závislí, svým chováním spoluvytváříme a toto prostředí na nás působí zpětnovazebně. Budoucnost lidské společnosti je tedy závislá na našem dnešním chování !

2) Princip jednoty v základních existenčních záležitostech (zásadách) (chtít se dohodnout na základě svobodné vůle)

- Pro řešení základních existenčních problémů je zapotřebí, aby byli lidé intuitivně (podvědomě) a rozumově (vědomě) přesvědčeni o nutnosti společenských změn. Pro vlastní angažovanost je pak nutná svobodná vůle lidí (vědomí), chtít tyto problémy řešit. Následně by si lidé měli vypracovat návyk (podvědomé programy) na jednání v souladu s řádem života.
- Uvědomovat si, že při vši naší různosti a jedinečnosti každého z nás je zde jednota vyplývající z vyššího řádu – řádu života, který nás spojuje (svazuje) dohromady s lidskou společností a celou živou přírodou.
- Být si vědomi, že potřebných společenských změn vedoucích k dosažení udržitelného rozvoje, je možno dosáhnout jen na základě široké (míry) spolupráce.
- Při jednáních o základních existenčních záležitostech nelpět na svých subjektivních názorech. Je třeba umět naslouchat druhým a umět se přizpůsobit potřebám celku.

- Chápat svobodu jako poznanou nutnost podřít se řádu života (dobrovolná skromnost). Nepovyšovat své osobní zájmy nad celospolečenské existenční potřeby.

Ludvík Fritscher

5.7 Vize (cíle) České republiky - spokojený život občanů (návrhy)

Žádná naše postkomunistická vláda nebyla doposud schopná vytvořit Vize ČR, které by přesahovaly její čtyřleté volební období. I kdyby si našla čas a měla chuť, není pravděpodobné, že by jí je pravolevý parlament schválil. Proto jsem zasedl k počítači a začal "tvořit". (Řešení dalších vládních "dluhů" je možno najít na "světoznámé" doméně www.joukl.cz)

Jelikož je všeobecně známo, že většina čtenářů je inteligentní, problémy umí řešit věcně a nechybí jí politický přehled, nabízím návrh Vizí ČR k diskusi. Očekávám, že některé body budou upřesněny, jiné zamítnuty a další třeba navrženy.

Pojďme si tedy trochu "zatvořit"!

Zdeněk Joukl

1. Maximální bezpečnost občanů a zahraničních turistů.
2. Vysoký věk dožití a minimální nemocnost.
3. Všeobecné a všem dostupné vzdělání.
4. Soustavná pomoc státu těm, kteří se nedokáží o sebe plně postarat, ačkoliv se snaží.
5. Dostatek kvalitní pitné vody včetně nezbytných rezerv.
6. Rozvoj zemědělství s ohledem na soběstačnost v základních potravinách a na tvorbu krajiny.
7. Podpora populačního rozvoje a tím i rodin s dětmi.
8. Počet obyvatel české národnosti nejméně tři čtvrtiny celkové populace ČR.
9. Vstup do EU a dalších uskupení za rovnoprávných podmínek.
10. Zajistit možnost přiměřené obrany státu ve všech složkách.
11. Ochrana před přírodními i společenskými katastrofami a zajištění likvidace jejich následků.
12. Příliv zahraničních pracovníků nesmí ohrožovat zaměstnanost obyvatel republiky.
13. Podpora kultury a ochrana kulturních památek.
14. Každá rodina připojena na Internet.
15. Udržet v rovnováze obchodování se zemědělskou půdou mezi občany ČR a cizinci.
16. Přípravenost (alespoň částečná) na možný krach světové burzy.
17. Výchova k toleranci k jiným národům, menšinám a občanům, ale také k hrdosti na národ český.
18. Estetické okolí.
19. Trvale udržitelný život (dát stejnou šanci našim potomkům jakou máme nyní my).
20. Soustavné uplatňování demokratických principů v denní praxi.

Zdeněk Joukl, podzim 2002

5.8 J. A. Komenský a řešení ekologických problémů

S Janem .Amosem .Komenským do 3. tisíciletí, do 3. vlny a do 3. etapy.

Podle J.A.Komenského je nutné řešit vždy všechny problémy, které spolu souvisí, jinak se v řešení nepostoupí kupředu. To platí i pro řešení problémů ekologických, proto je nutné, aby se ekologové zabývali také řešením problémů v širším spektru.

Jan Blahoslav Čapek, (1903 ? 1982) český filosof a znalec díla J.A.Komenského, napsal v roce 1970 článek „K otázce podstaty a funkce comenianismu“. V něm píše, že název „komenianismus“ by měl být společným jmenovatelem pro základní znaky, specifické projevy a životní cíle Komenského a měl by zároveň charakterizovat osobnosti a směry, které by vyrůstaly z odkazu jeho díla nebo měly k němu kladný vztah, ať již uvědomělý, nebo spontánní.

Na obsáhlé, nápravné a harmonizující dílo J.A.Komenského navazovali mnozí myslitelé. J. B. Čapek jmenuje z našich například J. E. Purkyně, Jana Kollára, Karla Slavoje Amerlinga, Františka Matouše Klácela, Františka Drtinu, T.G.Masaryka a Františka Palackého. Bezpochyby se mezi ně řadí na čestném místě i Josef Vavroušek. Ze zahraničních myslitelů jmenuje J. B. Čapek jako blízké názorům Komenského kromě A. Schweitzera také Leibnize a další.

Podle J. B. Čapka stál Komenský v opozici všech tendencí odlidšťujících a dehumanizujících. Proto mu byl vzdálený Descartes se svým rozdělením člověka na fyzický mechanismus a na abstraktní duši. Proto je také antipodem galileismu, tj. důsledků myšlenek Galileových, které vedly k uplatnění zákonů mechanické fyziky na všechno lidské dění vnější i vnitřní a tak se stávaly činitelem radikálně odlidšťujícím.

J.A.Komenský má zcela odlišný, organistický názor, svět považuje za jeden celek, jehož části jsou ve vzájemných vztazích. „Protože všechna stvoření tvoří jeden řetěz , jedno všude spojené veškerenstvo“ (Obecná porada o nápravě věcí lidských, nakl. Svoboda, Praha 1992, Všeobecná moudrost str. 512) „Obecnou poradu o nápravě věcí lidských“ po patřičném odstupu od dobových formulací a s přihlédnutím k dobovým znalostem, můžeme chápat také jako strategický plán i pro nás, protože „lidské věci“ se řeší již tisíce let a díla ze vzdálených dob jsou i v dnešní době stále inspirující. A nejen to, Komenský se svými názory je nadčasový a je inspirující i pro řešení naší budoucnosti.

Další citace J.A.Komenského budou z některé části Obecné porady o nápravě věcí lidských. Že má Komenský vztah k ekologii, je vidět z následujícího citátu: „Ně řekl Bůh zajisté ničte se ale množte se, nikoli pustošte zemi ale zaplňte zemi“ (Všeobecné povzbuzení, str. 505). „Věcí lidskou“ je i pustošení země, jak je patrné z citátu. Proto je povinností lidí pustošení země ukončit a škody napravit.

„Nejsme moudřejší než naši předchůdci proto, že bychom byli nadanější, ale proto, že žijeme v pozdější době“ (Všeobecné světlo, str.201). Komenský říká, že posledním věkům je přisouzena významná obnova světa ve všech národech. Jako křesťan tedy chápe čas lineárně finalisticky, jako přímku, nebo jako šipku času. A přesto se někteří autoři domnívají, např. Radim Palouš v knize „Čas výchovy“ (str. 78), že Komenský chápe čas cyklicky, návratem k ideálnímu stavu. Možná, že byl chybně pochopen tento Komenského názor. „Pokud je nutné se vrátit, je nutné vrátit se k samotnému počátku.“

Odkud jsme se odchýlili, tam jdeme nazpět! Od rozptýlení k jednotě, od mnohosti k jednoduchosti, od násilí k dobrovolnosti: To bude skutečně královská cesta, cesta krále králů, cesta světla, míru a bezpečnosti, cesta dosud nevyzkoušená těmi, kteří se pokoušeli o nápravu, která nyní musí být vyzkoušena v samotném svatém jméne Božím?(str 114, Všeobecné probouzení).

Zatímco pohané (antičtí autoři) mají svou obnovu vždy na začátku kruhového času, Komenský ji vidí na konci, v posledním věku. Nemůže to být ani spirála, protože ta se k

ideálu vůbec nemůže přiblížit, pouze kolem něho krouží. Proto „odchýlení“ od ideálu a „návrat“ k ideálu může znamenat jen jedno. Vlnivý pohyb přes ideální přímku, kterou vlna protíná.

Vlnivý pohyb technologií a jimi vytvořených civilizací, propaguje Alvin Toffler a Heidi Tofflerová. Předkládají, že vývoj technologií a jejich civilizačních důsledků se uskutečnil ve třech vlnách.

1. vlna - neolitická revoluce, neolitici domestikovali rostliny a zvířata a vytvořili fungující zemědělství, ve kterém se uživilo až tisíckrát více lidí než při obživě lovem,
2. vlna průmyslová revoluce, charakterizovaná dýmajícími továrnami, masovou výrobou a spotřebou, masovým zabíjením za války. Je kvantitativní a preferuje prostor,
3. vlna superindustriální revoluce, která nastupuje a která je založena na informacích a poznání. Poznání snižuje potřebu surovin, práce, času a prostoru, kapitálu a dalších vstupů. Zahrnuje počítačové a elektronické firmy, informacemi řízená odvětví všech oborů, biotechnologie a další.

Třetí vlna je kvalitativní a preferuje čas. Mění všechno a všem a „veskrze“, jak by dodal Komenský, který tyto změny předvídal a propagoval. Poznání je motorem této nové civilizace a je to znovu J.A.Komenský, který poznávání a až do pozdního věku propagoval. Žil sice v první vlně a na začátku vzniku druhé vlny ale jako odpůrce mechanicismu, na kterém druhá vlna stavěla, nebyl jejím příznivcem a jeho mysl tedy zalétá až do naší budoucnosti, do třetí vlny. Třetí vlna svým dosahem je globální, také Komenský myslí globálně. Říká, že všichni stojíme na jednom velikém jevišti světa a cokoli se tu koná, týká se všech.

Odvažují se tvrdit, že mohou nastat krvavé střety mezi lidmi druhé a třetí vlny. A současně dodávají, že globální soutěž vyhrají ty země, které dokončí transformaci do třetí vlny s nejmenší destabilizací a nepokojí.

A tady musí přijít s řešeními komeniánská filosofie. Jak jsem psal ve Zpravodaji č.1/2000, doménou komeniánů nejsou technologie a jejich vlny, ale vývojové vlny vztahů člověka k člověku, lidí k lidem a k přírodě.

1. etapa - kanibalistická. Do této etapy můžeme zařadit všechny předky člověka. Předkové člověka měli rostoucí mozek, který má mimořádné nároky na výživu, až desetkrát větší než ostatní orgány. Od Australopitěka s objemem mozku 450 cm³, přes Homo erectus s objemem mozku 800 cm³ až k Homo sapiens s průměrným objemem 1200 cm³. Nemůžeme se proto divit, že přešel na lov a maso, jako nejhodnotnější potravinu. A nepohrdnul ani masem jiných lidí, pokud bylo k dispozici. Kanibalistickou vývojovou etapu můžeme snad považovat za ukončenou v době, kdy přestaly hromadné vraždy neolitiků v Indii a Babylonii, při kterých se již lidmi nekrmili lidé, ale jejich bohové, kterým byli neolitici obětováni..
2. etapa - parazitní. Neolitici nebyli již hromadně zabíjeni, ale zotročeni. Neolitici jako otroci živili své pány, později jako poddaní a nevolníci. Nakonec jako dělníci v kapitalismu. Před dvěma tisíci lety vzniklo křesťanství, které zahájilo proces zrovnoprávnění neolitiků s archaiky a to před Bohem. Ve Francouzské revoluci bylo dosaženo rovnosti před zákonem a teprve po téměř dvou tisíci letech bylo dosaženo rovnosti před rozumem a začaly se zakládat vysoké školy s technologickým, neolitickým způsobem myšlení, na srovnatelné úrovni s univerzitami. Rozmach technických a technologických škol umožnil rozvoj průmyslové revoluce. Technologické myšlení neolitiků bylo motorem průmyslové revoluce, umožnilo i zahájení třetí vlny- superindustrializace. Právem tedy očekávají poslední zrovnoprávnění, a to sociální.
3. etapa - symbiotická. Usilujeme o symbiosu se Zemí a odstranění parazitizmu, který přírodě nadměrně škodí a otravuje ji. To ale nejde jinak, než odstraněním parazitizmu

člověka na člověku, lidí na lidech. Teprve po odstranění parazitního chování lidí k sobě navzájem, je možné očekávat odstranění parazitismu civilizace vůči přírodě. Cesta k harmonickému soužití lidí s přírodou je naznačena v Komenského Obecné poradě o nápravě věcí lidských, kterou můžeme chápat i jako strategický plán přechodu do nové etapy. Je tomu tak proto, že Komenský svým projektem míří do třetího tisíciletí, třetí vlny a do třetí etapy, která je také vlnou. Jistě jste všimli, že etapy v komeniánské filosofii se neshodují s vlnami Alvina a Heidi Tofflerových. Ale ve třetí etapě a ve třetí vlně dochází k přiblížení a je věcí komeniánů, aby souběžný průběh těchto vln synchronizovali. Neboli aby moderní civilizace se stala lidskou a aby se nestala kořistí reakčních sil. Bez úsilí to ale nepůjde. Reakční síly, směřující proti lidskosti, neofašisté a neonacisté, se snaží lživou demagogií o šikanu na státní úrovni, podporují teror, a sebevražedný teror. Snaží se o zasahování do voleb státníků, a propašování těch osob do státních funkcí, které jsou jim milé. Důsledkem vítězství těchto reakčních sil by bylo zcela určitě masové vyvražďování, které by se mohlo odůvodňovat i „ekologicky“ s poukazováním na to, že lidí je příliš mnoho. Komenský a komeniáni v množství lidí nevidí překážku, naopak. Překážkou je parazitní způsob myšlení a jednání. Proto se snažíme o preferování neparazitních způsobů výroby, jako zárodků budoucí společnosti. Historik Dušan Třeštík v rozhovoru pro Hospodářské noviny vyslovil názor, že tato civilizace nemá cíl, jen bezprostřední efekt. Kardinál Vlk několikrát pronesl, že Evropa nemá duši. V komeniánismu je duše a cíl nejen pro Evropu ale celou civilizaci.

Zdeněk Sedláček

Použitá literatura:

Jan Amos Komenský: Obecná porada o nápravě věcí lidských. Nakl. Svoboda, Praha 1992

Alvin Toffler a Heidi Tofflerová: Nová civilizace. Nakl. Dokořán, Praha 2001

Mircea Eliade: Mýtus o věčném návratu. Nakl. OIKOYMENH, Praha 1993

Laude Trsmontant: Dějiny vesmíru a smysl stvoření. Nakl. ERM, Praha 1993

Radim Palouš: Čas výchovy. Nakl. Stát. pedagogické nakl., Praha 1991

Milan Valach: Svět na předělu. Nakl. Doplněk, Brno 1999

Jan Blahoslav Čapek: K otázce podstaty a funkce comenianismu. Filosofický časopis, 1/1970

Dušan Třeštík: Začínají jiné dějiny. Hospodářské noviny 2/2003

Zdenek Sedláček: Vodní hospodářství a komeniánská filosofie, Zpravodaj STUŽ1/2000

6. RŮZNÉ

6.1 DOTEK – dům obnovy tradic, ekologie a kultury

projekt Střediska ekologické výchovy a etiky Rýchory – SEVER na záchranu a využití bývalé fary v Horním Maršově v Krkonoších

DOTEK – Dům obnovy tradic, ekologie a kultury je dlouhodobým projektem Střediska ekologické výchovy SEVER na využití objektu fary v Horním Maršově pro šíření dobrých myšlenek, návyků a dovedností směřujících k trvale udržitelnému a šťastnému životu.

Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory - SEVER

působí v Horním Maršově od roku 1994. Jde o nevládní neziskovou organizaci, jejíž hlavním posláním je ekologická výchova. Do prostor střediska SEVER v budově maršovské školy přijíždí téměř každý týden třídní kolektiv 20-30 žáků či studentů dětí ze základních a

středních škol, na které čeká pobyt plný pozorování přírody, výletů, povídání, her, výchovy prožitkem a rukodělné činnosti. Tím se děti učí nacházet hlubší vztah k sobě a ke svému okolí. Pracovníci zdejšího střediska SEVER také vyjíždějí s krátkodobými programy do škol, pořádají semináře pro učitele, vychovatele, studenty pedagogických oborů. Další činnosti jsou zaměřeny na podporu škol (např. projekty, materiály, konzultace), na volný čas dětí, na osvětu, kulturní akce, na zapojování veřejnosti do ochrany prostředí. V rámci střediska působí klub Severka pro učitele z Trutnovska a volnočasový klub pro děti a mládež OKO. Středisko SEVER působí od roku 1997 také v Litoměřicích a od roku 2002 v Hradci Králové.

Fara v Horním Maršově

s přílehlými pozemky a hospodářskými budovami se stala majetkem střediska SEVER díky pomoci mnoha přátel a spřízněných organizací na konci roku 2002. Jedná se o barokní, dvoupodlažní stavbu ve tvaru písmene „L“, která se nachází na pravém svahu údolí řeky Úpy. Náleží k ní zděné chlívy s prostornou půdou a zhruba 0,5 ha pozemků včetně starého ovocného sadu. Společně s nedalekým renesančním kostelem, nejstarší dochovanou stavbou ve východních Krkonoších, a několik set let starou lípou tvoří jedinečný celek, který nadchne badatele a potěší oči i duši procházejících pocestných. Fara byla vyhlášena kulturní památkou.

Dům obnovy tradic, ekologie a kultury

je název projektu na obnovu bývalé fary v Horním Maršově. Obnova tradic, ekologie a kultura - tyto tři oblasti spolu vzájemně souvisí a vytvářejí dohromady jeden celek – **DOTEK**. Dotek horské krajiny a přírody, dotek lidí, kteří těmito místy prošli a žili zde, dotek krásy, klidu a pohody, dotek míru a lásky. Hlavním cílem projektu je vytvořit místo pomáhající obnovovat vztah lidí ke krajině a přírodě, pomoci k zachování kulturního dědictví a tradičních hodnot, které byly v této oblasti mnohdy zprůtrhány. Smyslem projektu DOTEK je také vybudování společenského centra nabízejícího lidem možnost kulturního vyžití. Fara byla vždy centrem víry, pochopení, důvěry a pomoci. Naším cílem je vytvoření podobného centra – místa setkávání, sblížování a porozumění.

Nástin činnosti centra DOTEK

Dům obnovy tradic

Tradice v Krkonoších byly zprůtrhány násilnými přesuny místních obyvatel před a po 2. světové válce. Rozvoj cestovního ruchu znamenal nový zdroj obživy, ale také zánik zemědělského hospodaření, tradičních řemesel i péče o krajinu. V obnově tradic chceme navázat na zvyky, dovednosti a hospodaření starých horalů, ale také v obecnější rovině ukázat alternativy k dnešní technické, chemické a elektronické civilizaci. Součástí obnovy tradic by měla být *textilní dílna, truhlářská dílna, výtvarně-keramická dílna* a také *pěstování rostlin, chov dobytka* a následné *zpracování produktů*.

Dílny budou využívány pro pobytové akce SEVERu, pro místní děti, mládež a pro zájemce z řad dospělých i pro výrobu předmětů na prodej a vybavení střediska.

Dům ekologie

Šíření myšlenek ochrany životního prostředí a návyků směřujících k trvale udržitelnému způsobu života je hlavní činností střediska SEVER už více jak osm let. Vybudováním centra DOTEK se ekologická výchova stane praktičtější, názornější a bližší svému cíli – způsobu života šetrnému k životnímu prostředí. Naší snahou je zajistit v maximální možné míře *ekologický provoz centra* – tedy nakládání s vodou, energií, odpady apod. Cílem je také k přírodě šetrné využití *zahrady a sadu se starými ovocnými stromy*. K tomu by mohla přispět i *vegetariánská jídelna*, zásobovaná alespoň v malé míře i z vlastních zdrojů. V ní bychom

rádi návštěvníkům střediska SEVER i široké veřejnosti nabídli kvalitní bezmasou stravu inspirovanou také jídelníčkem krkonošských horalů. Protože je důležitý nejen vztah k přírodě, ale i k lidem, chtěli bychom upravit *přízemí fary jako bezbariérové*.

Ekologická výchova bude v centru DOTEK zajištěna pracovníky SEVERu i externími lektory. Bude sem přenesena část programu pobytových akcí probíhajících celoročně na středisku SEVER. Díky novým prostorám bude možné častěji vyhovět žádostem škol o krátkodobé výukové programy a pořádat semináře a přednáškové cykly pro odborníky i širokou veřejnost. Zkvalitní se také činnost ekologických kroužků pro místní děti.

Dílny tradičních řemesel, sad, zahrada a krásné okolí dodají slovům o nutnosti úcty k přírodě a změně chování potřebnou hloubku.

Dům kultury

Středisko SEVER se od počátku své činnosti zapojuje do kulturního života v obci a regionu pořádáním kulturních a osvětových akcí. Tradiční je Krkonošský jarmark ke Dni Země a Vánoční pobejtek. Od roku 2001 provozuje SEVER také volnočasový klub pro děti a mládež OKO, kde se konají koncerty, promítání diapozitivů z cest, výstavy, taneční večírky, bubnování a rukodělné činnosti. *Klub OKO* by měl být přesunut z pronajatých prostor do budovy fary, kde budou pro práci s místními dětmi využívány také dílny a zahrada. Rozlehlých prostor fary bychom rádi využili na zřízení *výstavní galerie* i jako sálu pro *koncerty a divadla*. Pro divadelní a hudební vystoupení mohou být využity také venkovní prostory, případně budova starého kostela. Také této vzácné stavbě bychom také rádi svým dílem pomohli.

Financování projektu

Stejně jako velká část činnosti střediska SEVER bude i projekt DOTEK financován ze státních a nestátních fondů, od nadací, sponzorů i drobných dárců. Ke zvažovaným zdrojům zabezpečení rekonstrukce a vybavení objektu patří například Státní fond životního prostředí, Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, Královehradecký kraj, fondy EU nebo Česko-německý fond budoucnosti.

Předpokládaný postup prací:

- prezentace záměru – letáček, www, ideový projekt DOTEK – *leden-únor 2003*
- získávání prostředků na projekční práce, na základní údržbu a drobné opravy, na provoz a na akce (= neinvestičních prostředků) – *od ledna 2003*
- základní údržba a drobné opravy – *od ledna 2003*
- stavebně historický průzkum – *leden-únor 2003*
- základní údržba a drobné opravy – *od ledna 2003*
- projektová studie (vč. dokončení zaměření, statického průzkumu...) – *březen – duben 2003*
- územní řízení – *květen-červen 2003*
- žádosti o investiční dotace – *od května 2003*
- akce v areálu DOTEK – např. Festival pro faru – *od června 2003*
- prováděcí projekt – *léto až podzim 2003*
- stavební řízení – *podzim 2003*
- vlastní rekonstrukce – *od r.2004*

Jak se můžete zapojit i vy

O pomoc se však neobracíme jenom k velkým nadacím a sponzorům. Pokud se vám projekt líbí a máte chuť s námi spolupracovat, rádi vás uvítáme.

Je možné *projekt podpořit finančně* na konto ČSOB Trutnov – 272922113/0300, variabilní symbol 2002. Chcete-li vy nebo vaše firma zaslat peníze přímo na konkrétní činnost nebo materiál, rádi se s vámi domluvíme.

Zvláště v teplejší části roku uvítáme vaši *fyzickou pomoc*, zatím vám za ni nabízíme střechu nad hlavou. Zájemcům můžeme zasílat aktuální plán našich akcí.

Budeme vděční za vaši *odbornou radu a pomoc* ať už s vedením podobného projektu, získáváním financí a podpory, opravou barokní stavby nebo jednotlivými aktivitami.

Případnou *materiální pomoc* s námi předem prokonzultujte.

Za potřebné dary a pomoc předem *děkujeme*.

Další informace

Více se o činnosti střediska SEVER dozvíte na www.sever.ecn.cz informace o projektu DOTEK – tel.: 499 874 326, 499 874 280

e-mail: sever@ecn.cz

fax: 499 874 181, 499 874 280

psaní: SEVER

Horní Maršov 89

542 26

6.2 Kdo je kdo

Pokud se to povede, ráda bych Vás v kapitole Kdo je kdo vždy seznámila s některou zajímavou osobností. V Literárních novinách 2/2002 vyšel rozhovor Jakuba Patočky s Ondřejem Liškou, který mne jako člověk natolik zaujal, že bych se ráda o dojem podělila s Vámi.

▪ **Nejdůležitější věci přesahují šablony** **Rozhovor s Ondřejem Liškou**

Religionista a politik Ondřej Liška se narodil v roce 1977 v Brně. Absolvoval Biskupské gymnázium v Brně a na Masarykově univerzitě vystudoval religionistiku a politologii, nyní je doktorandským studentem religionistiky. V roce 1998 spoluzakládal a je mluvčím občanského sdružení Mládež pro interkulturní porozumění. V letech 2000 až 2001 pracoval v Nadaci Forum 2000 na organizaci studentských fór. Letos se stal členem správní rady Nadace Bernarda Bolzana a působí také v Česko-německém fóru mládeže. Je členem Rady Brandýské iniciativy, letos vstoupil do Strany zelených, stal se předsedou základní organizace Brno-střed a jako lídr její kandidátky ji v komunálních volbách přivedl k zisku 8 % hlasů. V roce 2000 vydal knihu Církev v podzemí a společenství Koinótes. Vystupuje s acidjazzovou skupinou Lesní zvěř.

Co tě přivedlo k zájmu o skrytou církev?

Celé moje potýkání se skrytou církví začalo tak, že jsem se v šestnácti letech seznámil s jedním dominikánským knězem, který byl tajně vysvěcen v NDR v Erfurtu. Vedl jsem s ním rozhovory týkající se duchovních otázek, ale zajímala mě i jeho minulost. Pak jsem byl pozván na jedno česko-německé setkání, kde jsem měl mluvit o zkušenostech československé skryté církve za komunismu. V rámci příprav svého příspěvku jsem se vypravil za tímto svým přítelem, který mi představil úžasnou historii: příběhy lidí, o kterých nikdo nevěděl. Našel jsem v těch příbězích tolik příznačného pro české dějiny, dějiny české duchovnosti a dějiny české politiky, že mě to nadchlo a začal jsem se tím zabývat systematicky. V té době rovněž přišla pobídka, abych se pokusil sepsat o tom knihu. Rok a čtvrt jsem sbíral materiál,

shromáždil jsem ho ohromná kvanta. Požádal jsem o spolupráci kardinála Vlka i zahraniční biskupy, pomáhali mi i biskupové z podzemní církve, většinou mi vyšly vstříc i úřady ve Vatikáně. Podařilo se mi díky tomu shromáždít jedinečný materiál, který podle mého názoru velmi rozšiřoval poznatky o skryté církvi. Důležité pro mě bylo to, že se jednalo skutečně o první knihu, která zmapovala všech pět center podzemního duchovního života u nás. Předemnou Petr Fiala a Jiří Hanuš napsali monografii věnovanou osobě Felixe Marii Davídky, který se považoval za katolíka, ač byl katolickou církví exkomunikován a ignorován. Ta záležitost je dodnes velmi nepřehledná, i když již v podstatě uzavřená. Mně tehdy ledaskdo dával rady, že nemám svou knihu psát, protože nebudu mít potřebný přístup k informacím, zejména ve srovnání s autory, kteří z těchto kruhů pocházejí jako právě Hanuš a Fiala. Jejich kniha, i když byla psaná s velkou invencí a nadhledem, zůstává pohledem zevnitř. Naproti tomu já jsem byl už při práci napadán, že příliš podléhám vlivu současné katolické hierarchie, že mě uniká podstata problému. Totiž sám fakt, že se se mnou bavil kardinál Vlk, činil mne v očích bývalých členů skryté církve podezřelým, dokonce se našli tací, kteří mě považovali za agenta KGB.

To jim nepřekáželo, že ti v roce 1989 bylo dvanáct?

Oni si nebyli jisti, pro kterou tajnou službu pracuji. Ale nerad bych je touto poznámkou dehonestoval. Získal jsem k lidem ve skryté církvi ohromný respekt, a mnoho jsem se od nich také přiučil. Současně mám za to, že jistý druh mentality, který je s takovým způsobem života spojený, může mít i své nešťastné důsledky a myslím, že se mi v knize podařilo ukázat několik typických momentů, kdy se tak projevila. Má kniha ale nechtěla nikoho v ničem hodnotit a všemožně jsem se toho snažil vyvarovat. Šlo mi o to pochopit a popsat jednání jednotlivých postav a pokusit se odhalit jeho příčiny, z nichž ona mentalita vyrůstala. Jsou to ovšem především krutá padesátá léta. Jednalo se o lidi, z nichž mnozí strávili jako oběti vykonstruovaných procesů čtrnáct let ve vězení. Měli obrovské odhodlání nenechat se osudem rozmačkat, jejich zkušenost a vůle je přivedly hluboko do podzemí, kde pracovali nepopsatelně intenzivně, způsobem, který si sám ani neumím představit. Kniha měla nakonec dvě části: popis působení skryté církve od nacistické okupace do roku 1989 a její druhá, rozsáhlejší část se věnuje moravské větvi, která se díky Davídkově postavě stala nejvíce kontroverzní a nejvíce zmiňovanou, neboť se k ní vázalo nejvíce "skandálů", jako bylo svěcení žen, nebo svěcení ženatých mužů. Mnohem důležitější pro mě ale jsou ty mimořádně silné osudy mužů a žen, které se proplétají s dějinami českého katolictví a české politiky.

Měl jsi k takovému zájmu předpoklady, protože jsi sám z katolické rodiny?

Ne. Byl jsem sice pokřtěn, ale naše rodina náboženským životem nežije.

Podobně pokud vím nemáš ani židovské předky, ale se svými přáteli jsi začal obnovovat na Moravě židovské hřbitovy.

Židovské hřbitovy jsou jednou z nejvíce do očí bijících památek na kdysi kulturně heterogenní českou společnost, která tím, jak nechala vyvraždit své Židy, Romy, a pak ještě vyhnala své Němce, se stala vynuceně homogenním celkem, který se o tyto vzpomínky vůbec nestará. Židovské hřbitovy na Moravě jsou často ve vesnicích, které byly v průběhu několika málo let několikrát intenzivně přeorány krutostmi a dnes tam žijí lidé, kteří přišli úplně odjinud a bez jakékoli vazby k onomu místu. Vezměme si třeba jihomoravskou vísku Jiřice u Miroslavi, ve které žilo několik málo českých rodin, třeba Šabatovi. Zbytek byli s Rakouskem-Uherskem se identifikující Němci, potom tam byla třeba komunita padesáti Židů, se synagogou, školou, vlastně maličkou čtvrtí. Poté co všichni Židé utekli, po té, co někteří Češi byli pozavíraní během protektorátu, po té, co byli také všichni Němci vyhnáni až na jednu jedinou osobu, která měla českou maminku, a tak směla zůstat, tak do úplně prázdné

vesnice přicházejí chorvatští Češi, kteří se za Marie Terezie vystěhovali do Chorvatska a pod Titem založili brigádu Jana Žižky z Trocnova. Tito chorvatští čeští komunističtí partyzáni se se svým národním étosem vracejí do Jiřic a znovu je osidlují. Přišli ale dřív, takže nejprve se rodiny Němců, které tam žily po staletí, přesunuly do hospodářských budov ke koním, ke kravám, k slepicím a žily tak několik měsíců s novými českými rodinami. Po té, co spolu takto strávili třeba deset měsíců, byli Němci vyhnáni do Německa nebo v tomto případě do Rakouska. Nové Čechy z Chorvatska židovský hřbitov nezaujal, část kamenů použili na vinné sklepy, část do základů svých nových domů, ale také řekli, že na dosavadním -- tom nacistickém -- hřbitově nechťejí ležet, a tak si zbudují svůj vlastní hřbitov. Takže ve vesničce o čtyř stech obyvatelích jsou teď tři hřbitovy. To máme v malém dějiny zahuštěné na tu nejhustší polívku, která se servíruje v moravských vískách.

Jak vás tam místní přijali?

My jsme tam přišli před čtyřmi lety jenom s tím, že opravíme židovský hřbitov a zase půjdeme, ale nějak jsme zjistili, že se k nám tamější lidé staví se zájmem. Říkali nám "ti ze žid'áku". Postupně jsme zjistili, že celá jižní Morava, která se tváří jako nejtradičnější region v celém Česku je nakonec složena ze spousty lidí, kteří tam přišli po roce 1945. Sousední vesnici osídlili volyňští Češi, v Troskotovicích žijí zase rumunští Češi, a tak bychom mohli pokračovat vesnici po vesnici. Nakonec se z toho stal vlastně komunitní projekt, protože jsme do toho zatáhli několik místních rodin a mladých místních lidí. Ze hřbitova se stala kulturní památka, kam chodí rodiny s dětmi v neděli na vycházku, na naučné tabuli si přečtou o dějinách Židů ve své vesnici, ukazují si, co znamenají symboly na těch náhrobcích, a hned ta vesnice žije úplně jinak.

V jazyce o tragédiích dvacátého století se používají různá příznaková slovesa, je obtížné o nich mluvit neutrálním jazykem. Ty jsi řekl: "nechali jsme si vyvraždit Židy a Romy," přestože obvykle se říká: "vyvraždili nám Židy a Romy." Proč?

Protože si myslím, že tehdejší postoj ke genocidě Židů, jak české a československé veřejnosti, tak i československého protinacistického odboje, na němž je to vidět ještě mnohem zřetelněji, je více než ambivalentní. Dochovaly se zprávy, které chodily od vedení českého odboje z Prahy do Londýna, vyslovující se otevřeně pro takový způsob zbavení se židovského obyvatelstva, jaký prováděli Němci. Nechci to zevšeobecňovat, protože takové situace zevšeobecnění nesnesou. Myslím, že už způsob, jakým se neprotestovalo proti holocaustu, když se u nás začal dít, plně odpovídá místu, jaký má holocaust a s ním spojená výročí v dnešním veřejném životě. Ověřili jsme si to před rokem, kdy bylo šedesáté výročí prvního transportu Židů z Brna do Terezína. Udělali jsme obrovský transparent s jednoduchou větou: "Přesně před 60 lety opustil Brno první transport Židů do Terezína. Nezapomínejme." a vyvěsili jsme jej na nádraží. Naše aktivity v Mládeži pro interkulturní porozumění mají často charakter připomínání času a místa, protože je to jeden z mála způsobů, jimiž lze připoutat pozornost. Víím, že formulace "nechali jsme si vyvraždit" je provokující, ale myslím, že v ní je kus pravdy, kterou potřebujeme slyšet. Je třeba čelit zapomnění.

Nemáš ani žádné německé předky -- a začal ses s takovým zaujetím věnovat česko-německý vztahům. Dokonce jste napsali brněnské radnici dopis, v němž jste ji vyzvali k tomu, ať se omluví za podíl města na organizaci divokého odsunu.

To, co skutečně chceme, je, aby se brněnští politikové k tomu alespoň vyjádřili. Je to součást našich brněnských dějin a nemůžeme o tom jenom tak mlčet. Je to obrovská zející rána, která není zahojená. Nechtěli jsme konfrontaci, doufali jsme, že se to vezme jako impuls ke smíření, jako impuls k hojení. Z naší strany by bylo adekvátní, abychom konkrétním lidem, kterým se stala konkrétní křivda, vyslovili lítost.

Jakým konkrétním lidem, jak konkrétně? Co měla brněnská radnice říct?

Například: "Litujeme, že jednoho byli děti, ženy a starci nemilosrdně vyhnáni ze svých domovů jenom proto, že byli považováni za nacisty, kteří před tím způsobili velké utrpení svým spoluobčanům." Jazyk jsme ale chtěli nechat na radnici samé. Bohužel jsme podcenili míru obranného reflexu systému, který to pochopil jako provokaci a výzvu ke konfrontaci, což jsme skutečně nechtěli. Skončilo to tak, že Rada města Brna sestavila komisi, složenou z jednoho historika, z jedné zástupkyně brněnských Němců a z několika komunálních politiků, vybraných podle nahodilého klíče -- a ta se po roce nescházení usnesla na vyjádření lítosti nad vším, co Brňané zažili za druhé světové války. Věta, že se to týká i Němců, se tam dostala až na základě bouchnutí do stolu ze strany zástupkyně brněnských Němců, kteří zde mohli zůstat jakožto sociální demokraté. Čím dále tato zpráva dolétla, tím s větší euforií byla přijata, třeba v USA o tom Christian Science Monitor referoval na celé jedné straně. A samozřejmě veškerý německý tisk to pokládal za ohromný průlom. Dnes se řekne pochod smrti v Brně a většina lidí ví, že tady něco takového bylo. A my to chceme táhnout dál. Letos v září bude v Brně konference, která se bude věnovat dějinám rozmanitosti Brna, a chceme, aby tu zazněly hlasy jak přeživších Židů, tak i sudetoněmeckých historiků. Smyslem by mělo být oslovení pedagogů základních a středních škol, kteří by podle našeho názoru o tom měli učit. To pro nás bude symbolické uzavření této záležitosti.

Nejsi z katolické rodiny, ale napsals knihu o skryté církvi, nejsi z židovské rodiny, ale obnovovals židovské hřbitovy na Moravě, nemáš německé předky, ale věnuješ se česko-německým vztahům. Odkud se bere tvá motivace?

Mí prarodiče dokonce byli nuceni utéct z německé enklávy v pohraničí obsazeném po Mnichovu, takže bych asi měl být spíš dorostencem Klubu českého pohraničí... Když jsem přemýšlel o původu své motivace, dopátral jsem se tří věcí. Ve druhé třídě jsem měl paní učitelku, a ta se jmenovala Marešová. Měla neuvěřitelný respekt. Ona třeba v otřesných totalitních sedmdesátých letech dělala takovou věc, že řekla: "Tak teď, děti, máme posledních deset minut naší hodiny, takže už se nebudeme učit a vy mi můžete položit jakoukoli otázku, můžete se mě zeptat na cokoli chcete." A tohle dělala třeba jednou týdně. Nosila na rozdíl od všech ostatních učitelek modrý plášť, nikoli bílý. Měla krásné šedé vlasy a krásnou vrásčitou tvář, byla stará. Byla to nejlaskavější osoba v celé škole. A byla to komunistka jak poleno. Vůbec jsem nechápal, jak může v tom hnusném indoktrinačním prostředí, které jsem už jako děčko velmi silně vnímal, právě největší ze všech komunistů představovat současně ten nejsvětější prvek. O něco později jsem se dověděl, že to byla předválečná komunistka, která prošla několika koncentračními tábory. Oblíbila si mě a brávala mě k sobě do kabinetu. Někdy jsme si třeba celou velkou přestávku povídali. Jednou jsem si všiml, že má na zápěstí vytetované telefonní číslo. Nikdy jsem se jí na to nezeptal a až po letech na gymnáziu se mi to celé sepjalo. To bylo pro mě narušení monolitu, od té doby už jsem nemohl vidět svět černobíle. Jasně jsem si zažil, že nejdůležitější věci přesahují šablony. Nedokážete už nikdy říct, že komunistka je z principu špatný člověk, když poznáte kovanou komunistku, která v normalizační každodennosti svítí jako lampa lidskosti. Druhá taková věc pro mě bylo v patnácti letech setkání s knihou Martina Bubera Já a ty. On mluví řečí, kterou jsem si neměl v patnácti letech možnost dát do kontextu, ale spíše asi intuitivně mě úplně zasáhla a rozhodl jsem se pevně, že chci žít ve světě já a ty.

A třetí?

Třetí byla moje babička, o které jsem se dozvěděl až po asi čtyřech pěti letech působení na poli česko-německých vztahů, že musela opustit pohraničí a utéct za tragických okolností ke svým příbuzným do vnitrozemí. Pozbyla úplně všechno. Celou dobu věděla, že se věnuju

česko-německému smíření a až krátce před smrtí, když jsme si o tom jedinkrát povídali, mi o lidech, kteří ji třeba i zle ublížili, ale na které přesto vzpomínala ráda, řekla: "Víš, to byl takový virus, to byla taková nemoc."

Patříš ke generaci, v níž je poměrně hojně zastoupen názor, že politické strany jsou, pokud jde o ovlivňování věcí veřejných, překonaným nástrojem. Ty jsi přesto vstoupil do Strany zelených. Nestačí ti občanské iniciativy? A jde to vůbec dohromady?

Protože jsem pracoval v různých občanských sdruženích, získal jsem řadu zkušeností s možnostmi i mezemi různých druhů působení. Zjistil jsem, že občanské iniciativy skýtají neuvěřitelně široké pole pro politickou iniciativu, ale že existují i jiné nástroje, jak prosadit konkrétní politické koncepty a ideje, a není možné vše udělat pouze na základě občanských aktivit. Tyto dva způsoby se nejen nevyklučují, ale čím dál tím více mi dochází, že se úžasně doplňují. Začínám mít pocit, že to takto dochází i dalším lidem. Jsou to lidé, kteří mají mnohem širší politickou zkušenost než ti, jimž hned první představy o politice utvářelo prostředí politické strany. Se vším respektem, který k jednotlivým lidem konkrétně můžu mít, si myslím, že jim něco schází. Jejich kreativita se už vyčerpala. Podoba politické změny -- a ta už probíhá -- bude podle mě určena mj. kreativitou, kterou si nová politická generace osvojila a vyzkoušela prací v občanských iniciativách. Kdo tím prošel, má -- a říkám to s velkou dávkou intuice a s rizikem, že budu obviňován z pýchy -- citlivější tykadla, což podle mě rozhodne. Zdá se mi, že se tato citlivost už projevuje, že se objevuje nová mentalita, nový jazyk, kterým se o nové situaci dá hovořit čím dál lépe, což mi dává obrovskou naději. Přichází čas, kdy použitelných nových myšlenek a nových řešení bude zatraceně málo. A my se na to musíme připravit. Už teď na tom musíme pracovat. Politika potřebuje lidi, kteří jsou bez ohledu na to, jak se jim to v danou chvíli hodí či nehodí, ochotni takovou odpovědnost přijmout.

Proč Strana zelených?

Právě ona je ideově nejvíce otevřena citlivosti, o které jsem hovořil, a je nejvíce připravena se k novým obtížným situacím postavit čelem a navrhnout taková řešení, která stojí mimo zorný úhel tradičních politických lídrů. Pro mě je Strana zelených běh na velmi dlouhou trať právě proto, že to není občanská iniciativa. Ve straně je potřeba stále vyjednávat a přijímat druhé trochu jinak než jako soupeřníky z občanské iniciativy. Je třeba mnohem více mluvit o specifických zájmech, které nás spojují, a rozlišovat zájmy, které nás rozdělují. Dokážeme-li se dohodnout, na čem společně budeme pracovat, potom to má ohromnou sílu.

Jak ti to jde jako opozici v zastupitelstvu Brno-střed?

Velmi těžce a nesnadně. Vidět na vlastní oči parcelování města hrstkou nestydatých může být velmi deprimující. Ale vidět to zblízka má velký smysl. Je to pro mě učednická dílna politiky a jsem rád, že jsem se hned v úvodu mohl setkat s její velmi pokleslou podobou. Naději mi dává taky zjištění, že i když podobně naladěných lidí je v zastupitelstvu jen malá menšina, nalézají se napříč stranami. Podle počtů by se mohlo zdát, že čtyři zelení zastupitelé z pětačtyřiceti neznamenají nic. Ovšem právě tady jsem pochopil, že vliv v politice mají především ti, kdo na něj nečekají, ale umí si ho vytvořit - v tom spočívá její řemeslo.

Jakub Patočka

(Přepsáno z Literárních novin č.2/2002)

7. SMUTNÉ ZPRÁVY

V druhé polovině roku 2002 a počátkem roku 2003 postihly STUŽ, a nejen ji, bolestné ztráty.

4. srpna, necelý měsíc po svých sedmdesátých narozeninách, zemřel náš kamarád, zakládající člen STUŽ, po smrti Josefa Vavrouška její předseda a následně do posledních dnů místopředseda Igor Míchal.

Igor Míchal vystudoval lesnictví na VŠZ v Brně, kde v roce 1968 získal i vědeckou hodnost . Před tím ještě absolvoval postgraduální studium z územního plánování na Stavební fakultě ČVUT. Pracoval v Lesprojektu ve Zvolenu a Brandýse n.L., v TERPLANU v Praze, po sametové revoluci krátce i na Federálním výboru pro životní prostředí.

V souvislosti s rozvojem teorie ekologické stability a ekologických sítí začal v sedmdesátých letech úzce spolupracovat s ochranou přírody a zasloužil se významně o začlenění institutů významných krajinných prvků a územních systémů ekologické stability do moderního zákona o ochraně přírody a krajiny. Dalšími pracovními okruhy byla péče o chráněná území, ochrana krajinného rázu a etika životního prostředí.

Igor Míchal byl jako expert zapojen do řady odborných komisí, např. Lesnického komitétu, Oponentní rady Ministerstva životního prostředí pro ÚSES, autorizační komise České komory architektů, vědecké rady Krkonošského národního parku, často v předsednických funkcích. Stejně významně byl činný v nevládních ekologických organizacích – v naší STUŽi, ke které se vždy přednostně hlásil, v Českém svazu ochránců přírody a dalších. Byl externím vysokoškolským pedagogem a velmi žádaným referujícím na národních i mezinárodních symposiích, konferencích a seminářích. Osobní statečnost dokázal veřejně projevit v řadě případů, kdy bylo z nejrůznějších důvodů poškozováno životní prostředí.

Napsal stovky odborných a vědeckých prací. Na rozdíl od některých vědeckých veličin se nebál „snížit se“ k psaní populárně vědeckých článků pro veřejnost a zájmové skupiny obyvatelstva. Zvláštní postavení pak mají publikace metodického a encyklopedického charakteru zaměřené na péči o chráněná území přírody a krajiny. Vydání dokončené a odbornou veřejností očekávané příručky o ochraně krajinného rázu se již nedočkal.

Byl přímý, neúnavně a trpělivě radil, často povzbudil laskavým uznáním, ale dokázal i usměrnit otevřenou kritikou. Jeho neuvěřitelná pracovitost a systematickosti mu vynesla nejen obdiv a uznání od kolegů i studentů, ale i oficiální vyznamenání, mj. Zlatou medaili Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity Brno, Cenu Niky a Cenu Josefa Vavrouška od Nadace Charty 77 za „odborně fundované a lidsky statečné celoživotní prosazování odpovědnějšího vztahu člověka k přírodě“.

Prožil plodný a krásný život, procestoval značný kus světa, věnoval se umění, kultuře, byl skutečný polyhistor. Ač žil velice střídmě, holdoval sportu i tanci, často ho zradilo zdraví. O jeho velmi vážné nemoci poslední rok vědělo jen několik přátel, nikdy si nepostěžoval a neopouštěl ho ani laskavý humor. Po téměř dennodenních nepříjemných terapiích mířily jeho kroky k pracovnímu stolu. Otevřeně mluvil o dočasnosti lidského života. A pak, uprostřed vrcholícího léta, osud jeho život ukončil.

Bude nám všem chybět i jako těžko nahraditelný odborník i jako dobrý, otevřený a laskavý člověk v nejlepší smyslu slova zapálený pro rozumnou péči o přírodní i kulturní dědictví naší země, Evropy, světa.

12. září se v zasedací síni Akademie věd sešli Igorovi přátelé a spolupracovníci a společně s jeho manželkou Karlou na Igora vzpomínali a vyprávěli si o společných zážitcích.

Jeho dlouholetá kolegyně a kamarádka, prof. Hana Librová, se nemohla zúčastnit, poslala ale následující poselství:

Milí přátelé,

tak, jak studenti před začátkem semestru postupně plní fakultní prostory, šíří mezi sebou zlou zprávu o smrti svého učitele Igora Míchala. Jsou překvapení a snad i trochu vylekáni; smrt starých lidí je v jejich optice nevzrušivě samozřejmá, ale inženýr Míchal pro ně byl člověk středních let. Také proto, že postrádal typické nešvary nás, stárnoucích lidí – postupně se uzavírající názorový a postojový obzor, zkostnatělou sebevážnost a neochotu přijímat nová sdělení. Všichni jsme měli možnost ocenit naopak Igorovu otevřenost k *jinému* a jeho smyslu pro humor.

Chod zatím nezralé brněnské Katedry environmentálních studií je umožněn díky obětavé práci externích učitelů. Jedním z nich byl právě Igor. Tak, jak to známe z jeho knih a časopiseckých textů, dokázal ve výkladu o krajině skloubit přírodovědecká fakta s rozměrem kulturním a citovým. Umím si představit, jak je to nesnadné, stojí-li učitel před mladými posluchači – postmoderními pochybovači.

To je jenom jeden z důvodů, proč nyní v úvahách o programu budoucího studia na naší katedře zjišťujeme, že není, jak práci Igora Míchala nahradit.

Určitou útěchu máme: vyhlížíme, až vyjde nová kniha, kterou Igor napsal spolu s kolegou Jiřím Löwem. Ta se dostane do našich rukou nejen jako vzpomínka na Igora, a do rukou celé generace studentů nejen jako učebnicový soubor poznatků. Měla jsem možnost seznámit se s jejím rukopisem a jsem přesvědčena, že bude mít ten nejlepší osud, jaký si může autor přát: Jsem přesvědčena, že Igorovy myšlenky budou vždy znovu ožívovány tím, že budou čtenáře inspirovat a provokovat z dalšímu přemýšlení.

V Brně 11. září 2002, Hana Librová

- **Dne 9. září 2002 zemřel ve věku 77 let člen našeho čestného předsednictva, fyzikální chemik s hlubokým zájmem o otázky životního prostředí, doc. RNDr. Čestmír Jech, CSc.**

Památce Čestmíra Jecha

Dne 9. září 2002 se v nedožitých 77 letech uzavřel životní příběh doc. RNDr. Čestmíra Jecha, CSc., předního odborníka v oboru fyzikální chemie, pokračovatele v díle profesorů Frant. Běhounka, R. Brdičky a Jar. Heyrovského, známého u nás i v zahraničí svými širokými znalostmi i schopností jejich praktického užití. Původem ze starého kantorského rodu byl moudrým učitelem i pokorným žákem, který při svých laboratorních výzkumech, mezi svými projekty, knihami a časopisy dobře věděl, že se musí neustále pít po nových poznatcích a že musí kriticky ověřovat každý svůj nápad a nález. Měl ambici uspět nejen v odborně náročném

prostředí, chtěl současně, aby jazyk jeho publikací, přednášek a nespočetných článků byl srozumitelný i méně zasvěceným čtenářům a posluchačům, toužícím vědět. Skutečnost, že nebyl sobecky skoupý při zveřejňování svých vlastních poznatků a nálezů i při výběru a popularizování toho, co přinášela světová věda, nejednou ocenily přední akademické instituce a uznávané přírodovědecké a ekologické osobnosti. *Kolik je mezi vědci lidí jako je Čestmír Jech – uváděl s uznáním Josef Vavroušek – kteří by byli ochotni hledat zajímavé věci ve vědeckých časopisech a předkládat je ve stravitelné formě veřejnosti?*

39

Bez nadsázky platí, že Čestmír Jech byl vědcem s duší básníka, kterého vedle přírodních částic, jevů a procesů zkoumaných metodami dozimetrie, radiofyziky či radiochemie, lákaly i kouzelné artefakty přírody ve tvaru živých či zkamenělých rostlin a živočichů s jejich taji a pamětí. Měl při tom citlivé ruce řezbáře, kterými dokázal zachovat dřevu jeho přirozenou podstatu a při tom mu vtisknout ušlechtilý umělecký tvar a vdechnout svoji člověčí představivost.

Už v roce 1953 měl zakladatelský podíl na vzniku Laboratoře fyzikální chemie ČSAV, velkou část života pak aktivně působil v akademickém ústavu tohoto oboru a v přednáškové činnosti na přírodovědecké fakultě University Karlovy. Bytostně při tom tíhnul k místům svého dětství a mládí ve vesnici Lobeč pod Vráteckou horou na pozadí romantických Bezdězů, proslulé archeologickými nálezy a jejich Štorchovou fabulací. Nebyl snad právě tady a tehdy, když už ve svých školních letech spolu se svým otcem sbíral po polích starobylé střepey a pazourky prvotní inspirační a pábitelský zdroj jeho celoživotní zvědavosti a badatelského pachtění? Znovu a znovu se vydával i na svoje oblíbené pěší, lyžařské a vodácké cesty, při nichž se nestačil obdivovat nekonečně mnohotvárné kráse rostlin, živočichů, stromů i kamenů, těmto mlčenlivým svědkům minulosti i nositelům poselství pro budoucnost. Často zkoumavě vzhlížel k vesmírným dálkám a hloubkám i k okolní atmosféře a zamýšlel se nad tím, co příznivého či riskantního odtud přichází pro naše přírodní prostředí a lidské společenství. Nejednou pak důrazně varoval před důsledky toho, čím se my lidé před přírodou prohřešujeme.

Čestmíra Jecha si vedle vědeckých a vysokoškolských pracovišť přisvojily i přírodovědné a ekologické časopisy. Patřil ale také po právu nám: byl členem čestného předsednictva STUŽ, byl naším dobrým rádcem a spolehlivým kamarádem. A my na *Četu*, jak se mu v rodině a mezi přáteli říkalo, s vděčností a úctou vzpomínáme.

Doc. PhDr. Karel Jech

- **Dne 22. ledna měl pohřeb člen našeho čestného předsednictva, prof. Milan Machovec.**

Pan profesor Machovec se narodil 23. srpna 1925 v Praze. Vystudoval filosofii, teologii a klasickou filologii na Univerzitě Karlově. O dva roky později byl z politických důvodů propuštěn, když neodvolal svůj protest proti sovětské okupaci. Na univerzitu se vrátil až v roce 1990. Mezi tím působil v disentu, organizoval bytové semináře a podepsal Chartu 1977. Jako filosof se inspiroval českou humanistickou tradicí a marxismem. Ovlivnili jej také náboženští autoři jako Augustin apod. Společně s Erichem Frommem a Ernestem Blochem se stal jedním z představitelů dialogu mezi ateisty a věřícími v celosvětovém měřítku. Publikoval více než deset filosofických knih. Mezi nejvíce ceněné patří Ježíš pro moderního člověka, T. G. Masaryk nebo Filosofie tváří v tvář zániku.

Pan profesor byl velkým příznivcem STUŽ, mnozí naši členové s ním byli v častém kontaktu. Měli jsme také tu čest ho uvítat jednak jako jediného přednášejícího na semináři Ekologie z pohledu filosofa dne 13. 6. 2000, jednak jako panelistu – vedle pana profesora Koháka, Jakuba Poláka, Petra Hlobila – na semináři o globalizaci 6. června 2000. Pro připomenutí toho, co nám tehdy říkal, přetiskujeme ze Zpravodaje STUŽ 2000/4 jeho příspěvek. Příspěvek není jazykově upravený, tak, jak jej pan profesor přednesl, tak si ho můžete přečíst:

Drazí přátelé,

jak je dobrým zvykem, začnu koncem - co jsem právě slyšel, jakýsi psychologický přechod. Tak samozřejmě, že kolega Kohák právem řekl a mnohokrát to zde zdůraznil, že tady nejsme nějaká východní Evropa a v mnohém by bylo možné podpořit to oddělení se od takzvané východní Evropy. Je možno poukázat na to, že Masaryk mluvil o tom, že je západník. Že ukazoval i na to, že nejlepší Rusové byli západníky. Ale já chci právě proto, že to zde bylo řečeno, upozornit na jednu věc. Ano, my jsme Západ, ale my jsme v tom Západě relativně ve střední Evropě, relativně v tom Západě na východě. My musíme mít taky smysl pro Východ. My musíme také umět Západu, tedy tomu západnímu Západu umět nejen kývat, ale se do něho začleňovat a také mu umět ve svých dějinných zkušenostech říci ano, ano nebo ne, ne. Musíme mít také ohled na to, co se děje na Balkáně, co se děje ve východní Evropě, a že ho máme poněkud zbystřený než třeba Francie nebo Amerika, je logické, není to naše zásluha, nýbrž je to jistá dějinná a zeměpisná danost. Potud jaksí k souhlasu i jaksí k tomu, že protokolují ten zřetel, aby to bylo skutečně globální pojetí Západu nebo těch úkolů, které před Západem a před námi také jsou.

Druhá poznámka. Slovo globalizace samo není příliš šťastné. Já jsem očekával, že se tady budou lidi hádat, nadávat si a podobně. Zatím si připadám, jako bych byl někde v Rudolfinu a slyšel jaksí harmonicky vyladěný koncert. To slovo globalizace je z latinského slova globus, jistě víte, že znamená něco jako kouli, v tomto smyslu kouli naší planety. Tedy to slovo nepříliš šťastně vytvořené globální by mělo znamenat celoplanetární, všestranný, univerzální. Já bych daleko více vítal slova univerzální, která jsou jasnější a méně zneužitelná. Já to slovo osobně nepoužívám. Mluvím o planetárních zřetelech, o planetárním dialogu, aby právě nebylo možné toho slova globalizace využívat ať už k jakémukoliv imperialismu, ať už ekonomickému nebo neokolonialistickému, ať už k otevřenému nebo skrytému, prostě váhu jistých všemocných lobby a mafii a podobně. Toto je druhý bod, který jsem chtěl říci úvodem. Velice vítám, o čem zde hovořil kolega Hlobil o těch základech filosofických. Já si ovšem myslím, že někdy se vyskytuje určité falešné pojetí. Že jako filosofové máme tady jaksí dumat o obecných věcech a specialisté si budou dělat něco jiného, zabývat se zubním lékařstvím nebo ekonomikou pekařství apod. Občas se sejdeme a povedeme nějaká obecná

jednání a oni nás hned upozorní, že se tady pečou housky. Tak takhle to bohužel v dějinách často bylo a také to vede do zkázy. Pokud je takhle chápána filosofie. Filosofie, která vznikla z odporu proti specializaci. Vznikly specializace ševci, námořníci, krejčí a když tu vzniklo nebezpečí jakéhokoliv redukcionismu ať už z pohledu námořníka nebo technika nebo ekonoma. Tak vznikla filosofie jako pokus o obecnou moudrost, o sofia, která bude mít nadhled, která bude pomáhat všem. Potkal mě jeden docent z naší fakulty a udělal na mě upřené oči a povídal. Pane profesore já se Vám musím přiznat, já z té filozofie nerozumím vůbec ničemu. Je to docela mocný docent a funkcionář filozofické fakulty. To je samozřejmě dílem vina jeho, dílem vina naše, filosofů. Čili my povídáme při filosofii úvahy tak abstraktně, že prostě on má pocit, že je to příliš vysoko, než abych já s tím měl co dělat. Já vítám, cítím že, ve vašem hnutí je tu pomoc, která si uvědomuje, že tu musíme současně hledat ty univerzální, globální, planetární aspekty a současně střízlivě pracovat. Tak to je třetí poznámka.

Čtvrtá poznámka. Nemá vůbec smysl debatovat pro nebo proti globalizaci. To je asi tak jako debatovat proti dusíku v atmosféře nebo diskutovat k tomu, že individuálně umíráme a že to je nepříjemné. To je určitá realita, která tu je a kterou kdybychom popírali, tak jenom způsobíme, že vydáme ten proces globalizace do rukou jednostranných, nepovolaných. Právě do rukou, které to budou vést redukcionismem ať už prostě neokolonialistickým nebo ekonomistickým, nebo nějakým spojením tohoto nebo čímkoliv podobným. Tedy filosoficky musíme si uvědomit, a to je náš úkol, který bohužel není dost nám, že musíme vyzvednout absolutní monismus tohoto světa. Moderní věda a to jak už astrofyzika, Einstein a jeho pokračovatelé ukázala absolutní jednotu vesmíru. Přilétají nám z různých koutů vesmíru meteority téhož chemického složení a podobně. Podobně moderní biologie, etologie a ekologie Konrad Lorenz a jeho dílo prokázali tu úplnou jednotu biologicko genetickou. Prostě všechny bytosti jsou založeny na téže genetickém základu. To jsou globální jevy, s kterými je možno pracovat, které je možno ignorovat, ale které nevidět znamená, že se vylučujeme z možnosti něco smysluplného udělat. Je tu samozřejmě jednota antropologická. Daná zase už něčím, co tu je od pradávna. Prostě jsme děti jednoho rodu. Mýtus o Adamovi a Evě má v tomto své oprávnění. To znamená Eskymák si klidně může vzít Tasmánku, pokud ještě vůbec nějaké Tasmánky jsou, pokud nebyly jistou globalizací anglického obchodu, anglické politiky úplně vyhubeny, což se bojím, že se již stalo. Ale teoreticky může si vzít pokud ne Tasmánku, tak Patagonku a mít s ní zdravé potomstvo, místy dokonce geniálního syna. V tom popisu je jednota antropologická. A proto jsou všechny antropologické a humanistické akcenty, které tu byly vytvořeny filosofiemi ať už řeckými, čínskými nebo indickými, celým tím dědictvím, které bylo dáno buddhismem a hinduismem, tou snahou vidět jednotlivce zapojeného do toho věčného řádu. ...

Já a manželka - takzvané manželství jako egoismus ve dvou, nanejvýš nějaké děti. Je to hrůza: už možná 20x mluvím s lékařem nebo s inženýrem - i lékař, když mu řeknu - slyšel jste cosi o ekologickém nebezpečí? No prostě tání ledovců, o ozónové díře, a o těchto věcech, tak mávne rukou, řekne heďte, jděte, to jsou nějaké pohádky, to mě nezajímá. Říkám: a to nevíte, že se to může týkat už vašich vnuků a pravnuků toto nebezpečí a tady slyším od českého intelektuála, který má často 2 doktoráty, odpověď - pane profesore, ale když já tu nebudu, tak už je mně srdečně jedno, jestli budou nějakí vnukové nebo pravnukové. Tento zruďný člověk, který už ztratil dimenzi rodu, vidí sám sebe v sobě a vlastně ani ne ve svém vnitřním já, protože to jeho vnitřní já by se mu zase rozplynulo ve věcech, v majetku a tak dál. Je to tedy paradoxní, že egoisty nazýváme ty lidi, kteří vlastně o své vlastní ego nedbají a zahrnují to ego různými věcmi, ať je to hudba, v níž nezpíváme, ale zpívá nám to z vnějšku, my máme nějaké věci, my nemilujeme, ale máme lásku a podobně. To všechno má svůj výraz. To je další taková poznámka, kterou jsem chtěl udělat.

Ono je také cosi jako duchovní imperialismus nebo nebezpečí jednostranně duchovní globalizace, které můžeme velice snadno propadnout právě pokud cítíme, že jsme nositeli určitých duchovních hodnot. Vzpomínám si jak třeba veliký Albert Schweitzer, když zlomil hůl nad evropskou civilizací, odešel do Afriky pečovat lékařsky o domorodce, zjistil, že se mu stávalo, že černoši jakmile si pár zlatejch vydělali, tak do práce už nepřišli. A tehdy vyslovil tezi velmi zajímavou: ano, já jsem tvůj bratr, ale já jsem tvůj starší bratr. V tomto smyslu nesmíme to chápat jednoduše, jenom házet výdobytky té nebo oné civilizace tomu druhému. Teď ovšem otázka, kdo je ten mladší bratr. Když vznikl konflikt kdysi na Ussuri mezi Čínou a Sověty, otázka byla, kdo byl tehdy ten starší bratr a ten mladší bratr. Sověti se viděli jako nositelé marxismu jako nějaké osvobozené teorie. Číňani právem se cítili jako starý kulturní národ, který se od jakýchsi polobarbarů tady má učit. Někdy mám dojem, že paní baronka Thatcherová, která velice zjednodušeně, když se občas zaplete do středoevropské politiky, to vidí zhruba tak, že čím východněji, tak je to pořád horší. Zapomíná, že ten globus je kulatý a že když půjde pořád východně, tak se přes Kanadu dostane do Anglie. To není žádné řešení.

Musíme hledat hluboké hodnoty v Indii, Japonsku, Číně, Indonésii, jako Evropani musíme přistupovat s pokornou prosbou za odpuštění. A nikoliv protože jim tam přinášíme pračkovou a lednickovou civilizaci, že měníme člověka v televizního diváka apod. Ty domněle samozřejmé výdobytky, které prakticky znamenají zvěčnění člověka, odlidštění člověka - a tohoto člověka pak vnášíme do jiných koutů našeho globu.

V posledním bodě bych chtěl upozornit na některé body zdánlivě nenapadnutelné. Tak samozřejmě, že nemůžeme nikdy proti výsledkům žádné speciální vědy, ale pozor ona má zase ta každá věda svůj určitý redukcionismus, svoji nafoukanost, parciální vidění. A my si musíme například uvědomit, že žádná věda speciální ba ani jejich souhrn nemůže vůbec zdůvodnit, proč má lidstvo přežít. Ten fenomén lidstva ve vesmíru - prostě žádná věda nemůže vysvětlit, proč by měl přežít. To, že se sejdou vědátoři a ti zaručeně budou mít patent vidět to správně. V tomto smyslu mají do toho co mluvit náboženské tradice i všechny tradice humanistické. Podobně může být zneužit humanismus. Víte, že Masaryk se k němu hlásil, ale když mu bylo padesát let, zabýval se velice jeho kritikou. Dvanáct let před potopením Titaniku ukazoval nebezpečí titanismu. To sebezbožnění člověka - -namísto Boha se bere kult člověka, jeho všemoci který všechno dokáže, všemu poručí. Amerika všechno dokáže. Sovětský člověk poručí větru, dešti. Ono to má různé projevy více či méně nebezpečné v té nebo oné době, ale toto, že nepřístupujeme k vesmíru jako jeho součást s určitou pokorou nepatrně v čase i prostoru někoho znamenajícího, nýbrž jaksí někdo se prohlásil za pána, nepřekrucujeme jako že pěstujeme kolem sebe zdraví, nýbrž prostě chováme se k celému okolí, jako k něčemu dobytému, ba jako k dobytku se chováme k zvířatům a přírodě. To je ten celý základ, že filosoficky i nábožensky selháváme. Církev - máme mnoho spojenců, ale jako celek pořád nejsou ochotni dostat se z různých středověkých a reformačních pojetí a dogmat a nedovedou najít přístup k modernímu člověku.

Drazí přátelé, problémy nakažlivých chorob - taky je to problém, který se nedá řešit středoevropsky, tím že budeme jinak zavodňovat u nás. Celé africké země už se hroubí pod AIDS. Víte dobře, že již ve středověku byly cholery, které naprosto nerespektovaly hranice mezi národy, mezi státy, mezi Evropou a Asií apod., i tento fenomén je globální. Nebo narkomanie. Jedna moje přítelkyně, která žije dlouho v Americe, mi říká: Amerika snad zajde narkomanií - -pracuje v nemocnici, kde mají stovky lidí, kteří páchají zločiny jen proto, aby si opatřili peníze na drogy. Nemůžeme vidět pouze nebezpečí ekonomismu, nebezpečí jenom toho nebo onoho, musíme tyto věci vidět globálně dohromady. Já bych řekl, že kdybychom my, tj. my filosofové, my teologové, my literáti, spisovatelé, my kteří máme co dělat s něčím

duchovním, uměli mladým lidem pomoci smysluplně žít, najít smysl života, tak by nebrali marihuanu, nepřecházeli by k těžkým drogám, protože by měli proč žít. Co je jiného narkomanie než pomalá sebevražda, prostě neunese tíhu života - když život připadá nesmyslný a absurdní, tak propadne narkomanii. My musíme ukázat, že život má svůj smysl, smysl někoho milovat, něco milovat, pro něco žít. Úžasná věc je aktivita, nemá velký smysl zahrát si Beethovena na gramofonu, ale má smysl projevit v kterékoliv oblasti umění sebemenší aktivitu, to nám nejvíc chybí, lidé se stávají pasivními konzumenty a pozorovateli života. Podívejte se, světem, zejména Amerikou, prochází v posledních desetiletích jakási ufománie. V tom je spousta povrchnosti komerce a tak dál, to nemusím rozvádět, ale má to i něco reálného v sobě. Připusťme, že je možné, že někde v blízkém vesmíru, relativně dosažitelném, jsou bytosti nám podobné, třeba, které mají něco jako intelekt, znalosti, techniku. Pak se skutečně v posledních padesáti letech ale něco radikálně změnilo v poměru k nám. V tomto smyslu ta ufománie má reálný základ. Protože jestliže od Hirošimy a Nagasaki až o Černobyl a četné zkoušky, tady do vesmíru jdou zprávy, pak u Alfa Centauri jsou-li tam náhodou obývané planety, nebo u Siria, to je pouhých osm světelných let. Dávno si museli, je-li tam někdo, všimnout, že tady se něco děje, že tady je patrně bytost, která si počíná krajně podivně z hlediska vesmírného. Zaostrili jsme na sebe pozornost - což se nemohlo projevit dva roky po Hirošimě, poněvadž tam pracují ty einsteinovské vzdálenosti rychlosti světla, ale už teď padesát let poté se může projevit. V tomto smyslu naše civilizace musí myslet nejenom globálně z hlediska lidstva na této planetě, ale uvědomit si, co bude v případě, kdybychom se potkali s bytostmi takzvaného, jak se říká, třetího druhu? Jestli vůbec obstojíme mravně my? Planeta zamořená válkami, odpady, individualismem, vraždami a čím vším.

Já bych chtěl ukončit svůj příspěvek tím, že bych řekl, že to, co říkám, jsou určité obecnosti, ale my musíme také umět dělat určité kompromisy. Kompromisy ne v zásadách, ale pracujeme s lidmi, tak jak jsou. Já jsem celý život miloval Český Krumlov a celý život jsem byl nešťastný, protože smrděl. Naše nejkrásnější město smrdělo, teď prakticky mám pajdové nohy, tak můj syn mi přinesl zprávu, že Vltava je opět pstruhová voda, opět je tam čisto a krásno. Myslíte, že to tam udělali v důsledku ekologických iniciativ? Ale kdepak, Český Krumlov je prostě nádherné město. Tam je plno Taliánů, Němců a Rakušáků, na tom se přeci vydělá, když ta Vltava je vyčištěná a podobně. My si musíme uvědomit, že žel většina lidí je takových, že je ochotna pro planetu něco udělat, když na tom vydělá. Římský klub začal práci kolem roku 1970, po dvacet let jsem získával jeho zprávy ilegálně. Po 20 letech Římský klub konstatoval, že po 20 letech získali pár zájemců z řad studentů na různých vysokých školách a nepostavila se za ně jediná politická strana, ani jediný stát, ani jediná církev, náboženství. Tak kde to jsme? Těm všem je osud naší planety zřejmě lhostejný. O ohrožení a blízkém zániku začal Římský klub už tedy před 30 lety upozorňovat. Tenkrát přišli na nápad, jako já jsem se zmínil o Českém Krumlově, že to lidstvo je tak pitomé jako celek. Vždycky na toho jednoho génia Beethovena nebo Einsteina přijde 10 milionů tak ubohých lidí, že tu planetu snad můžeme zachránit jenom nějakým trikem. Dejme tomu dostali nápad. Udělejme planetární soutěž, hlavní výhra bude miliarda dolarů. Lidí budou šílený tu miliardu získat. Seženou tak ohromné peníze, že bude možné pořídit čističky vody od Japonska až po Nebrasku, že tu planetu bude možné zachránit. Tedy jakýmsi trikem. Podobným trikem by bylo, kdyby v náboženských hnutích, které skomírají, bohužel, protože se někdy neprávem naporují, a právě nejvíce tam, přátelé všimněte si, neskomírá pravoslavná církev, která byla pronásledovaná, ale skomírá křesťanství v zemích, kde nebylo nikdy pronásledováno. Skomírá ne argumenty ateistů, ale skomírá celou tou televizní kulturou, která vede k nemyslivosti a pasivitě. Čili já ukazuju, ne že bych chtěl teď zahájit tu loterii, ale k jakým absurditám se dostáváme, když chceme najít nějakou reálnou cestu, aby vůbec ten prostý

člověk pochopil, že jde o něj, o jeho děti, aby ten syn měl právo mít syna, aby i on si prožil tu lásku. Ty věci jsou celkem prosté.

Já nejsem schopný diskusí, já jak mám slovo, tak je z toho hned referát. Ukončil bych dvěma axiomaty. Víte, co je axiom? Axioma je poučka, která se nedá vydefinovat, ale její existence je předpokladem proto, aby věci vůbec vegetovaly. Takže bych skončil takovými dvěma triky, kterým říkám axiomata humanismu.

„Když už v tomto kousku vesmíru něco jako člověk je, nevíme odkud, proč a k čemu a když už tady je, tak by tady měl zůstat.“ To je síla argumentu a druhý, prostičký axiom, nedokazatelný nějakou vědou, ale jenom čistě pragmaticky konstruovaný: „Když už jsme tak různí, od nájemných vrahů až po takové světce, jakým byl Gándhí až po úplně tupce lhotejné, tak bychom měli podporovat to biofilní a to negativní omezovat.

Na závěr dostali řečníci závěrečné slovo, ze kterých vybíráme ta nejzajímavější:

Jakub Polák: Obávám se, že pouhý dialog nestačí, proti tomu, co nás ohrožuje, je třeba bojovat.

Milan Machovec: 1. Jsme slabí, není nás mnoho, ale můžeme něco udělat!
2. Všechny morální kvality mají smysl jen tehdy, když je aktivita.
3. Jediná cesta je dlouhodobá cesta, revoluce hlav a srdcí. Nevěřím na žádný okamžitý úspěch.

8. AKTUÁLNÍ ADRESY A INFORMACE O STUŽ

8.1 Důležité adresy

Předsednictvo

Jméno	Adresa domů	Adresa do práce
<i>Pavel Šremer, prom.biol.</i> předseda sremer@cizp.cz	Liškova 633 140 18 Praha 4 tel.: 241717987 mobil: 602 455 510	Česká inspekce ŽP Na Břehu 267, Praha 9 tel.: 283 891 564 fax: 283 892 662
<i>RNDr. Jan Piňos</i> místopředseda jan.pinos@quick.cz	Nerudova 46 549 57 Teplice n. Metují tel: 491581239	Správa CHKO Broumovsko Ledhujská 59 549 54 Police n. Metují tel.: 491541084
<i>PhDr. Ivan Rynda</i> místopředseda ivan.rynda@czp.cuni.cz	Brigádníků 149/2957 100 00 Praha 10 tel. 274 820 828 mobil: 737 756 429	Centrum UK pro otázky ŽP U Kříže 8, 158 00 Praha 5 tel.: 251 080 354 fax: 251 620 441
<i>RNDr. Martin Bursík</i> martinbursik@mbox.vol.cz	Sněmovní 147/7, 118 00 Praha 1 tel.: 257 531 655	Ecoconsulting s.r.o. Sněmovní 7, 118 00 Praha 1 tel/fax.: 257 53 2 643
<i>akad. malíř Karel Čapek</i> typoexpedice@raz-dva.cz	V Šáreckém údolí 98/86, 160 00 Praha 6 tel./fax: 233 337 803	
Ing. Ivan Dejmal dejmal@mistral.cz	Kamenická 45, 170 00 Praha 7 tel./fax: 233 382 080	
<i>Ing. Jiří Dlouhý</i> jiri.dlouhy@czp.cuni.cz	Na Hanspaulce 7 160 00 Praha 6 tel.: 224 320 164 mobil: 603 841 304	Centrum UK pro otázky ŽP U Kříže 8, 158 00 Praha 5 tel.: 251 080 353 fax: 251 620 441
<i>PaedDr Tomáš Háek</i> tomas.hak@czp.cuni.cz	Frant.Křížka 10 170 00 Praha 7 tel.: 02/33371566	Centrum UK pro otázky ŽP U Kříže 8, 158 00 Praha 5 tel.: 251 080 344 fax: 251 620 441
<i>Ing. Karel Jech</i> karel.jech@ecn.cz	Krkonošská 1, 120 00 Praha 2 tel./fax: 222 726 909 mobil: 603 473 425	Otevřená společnost o.p.s. Prokopova 9, 130 00 Praha 3 tel.: 222780909 fax: 02/22781626
<i>Mgr. František Korběl</i> korběl@post.cz	9. května 743, 390 02 Tábor mobil: 0608 527 166	
<i>RNDr. Jiří Kulich</i> sever@ecn.cz	Středisko ekologické výchovy SEVER 542 26 Horní Maršov tel.: 499 874 280, 499 874 326, fax: 499 874 181	
<i>RNDr. Miroslav Martiš, CSc.</i> martis@ri.ipex.cz	Mánesova 1087/7 251 01 Říčany tel.: 323602450	Ústav aplikované ekologie 281 63 Kostelec n. Č. lesy tel./fax: 321 697 500

Jméno	Adresa domů	Adresa do práce
<i>Ing. Miroslav Punčochář</i> punc@icpf.cas.cz	Petýrkova 1995 148 00 Praha 4 tel.: 272 933 906	AV ČR, Ústav chem. procesů Rozvojová 135 165 02 Praha 6 tel.: 220 390 298 fax: 220 920 661
<i>PaedDr. Jiří Roth</i> jiri.roth@worldonline.cz	Jiráskova 4211 430 03 Chomutov tel.: 474 620 843	
<i>Ing. arch. Martin Říha</i> martin_riha@env.cz	Roháčova 38, 130 00 Praha 3 tel.: 222 591 451	MŽP, Vršovická 65 100 10 Praha 10 tel.: 267 122 390
<i>Ing. Ondřej Velek</i> ondrej.velek@ecn.cz	V Násypu 3 152 00 Praha 5 tel.: 251 554 712 mobil: 604 334 424	Nadace Partnerství Krátká 26, 100 00 Praha 10 tel.: 274 816 727

Revizní komise

Jméno	Adresa domů	Adresa do práce
<i>Ing. Jaroslav Mejzr</i> předseda jaroslav.mejzr@compexdata.cz	Pštrossova 4 110 00 Praha 1 tel.: 224 910 847	Compexdata Bohemia, s.r.o Boleslavova 38, 140 00 Praha 4 tel./fax: 261 216 677
<i>Ing. Jan Zeman, CSc.</i> zeman@ceu.cz	Janského 2421 155 00 Praha 5 tel.: 235 511 281	Český ekologický ústav Kodaňská 10/54, 100 10 Praha 10 tel.: 271 740 867
<i>Hana Horynová</i> hana_horynova@env.cz	U Kombinátu 31 100 00 Praha 10 tel.: 274 820 853	MŽP, Vršovická 65 100 10 Praha 10 tel.: 267 122 913 fax: 267 310 920

Ostatní

Jméno	Adresa
<i>Ing. Eva Vavroušková</i> tajemnice eva.vavrouskova@ecn.cz	Krkonošská 1, 120 00 Praha 2 tel./fax: 222 726 909 mobil: 604 171 921
<i>Dana Kopanicová</i> účetní kopanicova@systemix.cz	Herálecká 1/957, 140 00 Praha 4 tel.: 241 410 138 mobil: 777 696 917

Pracovní skupiny

Název	Vedoucí - koordinátor	Kontakt
Pro pražské problémy	<i>Jiřina Juláková</i>	Ve Svahu 1, 147 00 Praha 4 tel: 241 431 844
Pro styk s veřejností (PR)	<i>RNDr. Jitka Spoustová</i> <i>ing. Hana Horynová</i>	Libocká 18/260, 162 00 Praha 6, tel. 235 357 874, jitka_spoustova@hotmail.com hana_horynova@env.cz
Pro energetiku	<i>Ing. Milan Miessler</i>	Na Stárce 8, 150 00 Praha 5 tel./fax: 257 220 366
EIA sekce	<i>Miroslav Martiš</i>	člen předsednictva – viz adresář

Název	Vedoucí - koordinátor	Kontakt
Pro ekolog. výchovu	<i>Ivan Rynda, Jiří Kulich</i>	členové předsednictva – viz adresář
Pro ekozemědělství	<i>Karel Jech</i>	člen předsednictva – viz adresář
Pro dopravu	<i>Jan Zeman</i>	člen revizní komise – viz adresář
Pro ochranu lesů	<i>I. Rynda, P. Kyzlík</i>	člen předsednictva – viz adresář
Pro odpady	<i>Miroslav Punčochář</i>	člen předsednictva – viz adresář
Pro trvale udržitelná města	<i>Miroslav Petr</i>	Východočeská pobočka – viz adresář
Pro IPPC	<i>Pavel Šremer</i>	předseda – viz adresář

Zástupci regionálních poboček

Jméno	Adresa domů	Adresa práce
Bělokarpatská <i>Ing. arch. Jana Hajduchová</i> stuz@uh.cz	Prostřední 41 686 01 Uh. Hradiště tel.: 572 540 663	STUŽ, reg. pob. Bílé Karpaty Palackého nám. 293 686 01 Uh. Hradiště tel.: 572551637
Chomutovská <i>PaedDr Jiří Roth</i>	člen předsednictva – viz adresář předsednictva	
Českolipská <i>RNDr. Jaroslava Formanová</i> <i>Michaela Komersová (adm.)</i> michaela.komersova@up.mpsv.cz	Dolní Libchava 194 470 01 Česká Lípa	
Jizerskohorská (prac. skupina) <i>Ing. Zdeněk Joukl</i> z.joukl@iol.cz	č.p. 621, PS22 486 61 Desná II tel.: 483 383 339	
Východočeská <i>Miroslav Petr</i> mirek.petr@email.cz	Jana Masaryka 1322 500 12 Hradec Králové tel.: 495 212 136	VaK a.s. Hradec Králové Víta Nejedlého 893, 500 00 HK tel.: 495 406 102
Broumovská <i>RNDr. Jan Piňos</i> jan.pinos@quick.cz	člen předsednictva – viz adresář předsednictva	
Karlovarská <i>RNDr. Pavel Žlebek</i> stuzkv@cmail.cz	Mlýnská 58, 360 05 Karlovy Vary mobil: 606 606 599	Západní 22, 360 01 Karlovy Vary Tel.: 353 223 619
Jihočeská <i>Jana Rinkeová</i>	Varšavská 2744 390 05 Tábor	

7.2 Čestné předsednictvo

Blanka Bohdanová, Doc. MUDr. Martin Bojar, MUDr. Jan Cimický, Csc., Táňa Fišerová, Doc. Ing. Fedor Gál, DrSc., Prof. RNDr. Emil Hadač, RNDr. Mikuláš Huba, CSc., Hazel Henderson, Jaroslav Hutka, Doc. RNDr. Čestmír Jech, CSc., Jiřina Juláková, prom. chem., Jan Kačer, Prof. Dr. Erazim Kohák, RNDr. Ing. Eliška Nováková, , DrSc., in memoriam, Prof. RNDr. Milena Rychnovská, Prof. Vladimír Srb, Ing. Jaroslav Stoklasa, CSc., Jana Štroblová, Doc. Ing. Josef Vavroušek, CSc, in memoriam, Prof. RNDr. Zdeněk Veselovský, DrSc

7.3 Informace o STUŽ

Společnost pro trvale udržitelný život (STUŽ) je dobrovolná nezisková nevládní organizace (občanské sdružení). Byla založena prvním ministrem životního prostředí Československa Josefem Vavrouškem v roce 1992. STUŽ je zaměřena na zkoumání a vytváření předpokladů trvale udržitelného života na místní, regionální, národní a globální úrovni.

Úřední hodiny předsedy, tajemnice a případně dalších členů předsednictva:

vždy v úterý (s výjimkou prvního v měsíci) od 17:00 – 19:00 v kanceláři STUŽ v Krátké 26, Praha 10 (na základě předchozí domluvy).

Předsednictvo STUŽ zasedá 1. úterý v měsíci od 14,00 hod. v Klubu techniků, Novotného lávka (před seminářem), schůze předsednictva jsou otevřené pro členy STUŽ, kteří zde mají hlas poradní (článek 7.4 stanov STUŽ).

Podmínky členství: Podmínky členství jsou upraveny stanovami STUŽ čl. 6. O členství podle těchto podmínek rozhoduje předsednictvo (výjimečně valné shromáždění) na základě vyplněné přihlášky a případného vyjádření ostatních členů STUŽ. Přihlášky jsou k dispozici u tajemnice a v Centru Josefa Vavrouška v Krátké. Zápisné činí jednorázově 100,- Kč, členský příspěvek 500,- Kč za rok. Osoby bez vlastního příjmu: zápisné 50,- Kč, členský příspěvek 100,- Kč.

Příspěvek lze uhradit buď přímo v hotovosti tajemnici Evě Vavrouškové např. na úterních besedách, anebo složenkou C na adresu STUŽ nebo složenkou A-V na účet STUŽ, případně bankovním převodem na účet STUŽ. Lze si také napsat o složenku s předtištěným číslem účtu.

Číslo účtu STUŽ: 3944349/0800 u Čs. spořitelny, pobočka Praha 2.

Tento Zpravodaj vychází v rámci projektu financovaného Ministerstvem životního prostředí

Odesílatel

STUŽ – Společnost pro trvale udržitelný život

Krkonošská 1, 120 00 Praha 2

Tel./fax: 222 726 909

e-mail: eva.vavrouskova@ecn.cz

<http://www.czp.cuni.cz/stuz>

Zpravodaj STUŽ – vychází podle potřeby jako informační periodikum pro členy STUŽ

Adresa redakce a zaslání příspěvků:

Ing. Eva Vavroušková

Krkonošská 1, 120 00 Praha 2

tel./fax: 222 726 909

e-mail: eva.vavrouskova@ecn.cz

Dáno do tisku: leden 2003

Titulní strana: akad.malíř Karel Čapek